

ficut latet animalia quæ sunt in aqua , an madidum à madido tangatur. 9 V-
 trum igitur omnium similiter est sensus,
 an aliarum rerum aliter , quemadmo-
 dum nunc videtur : gustus enim & ta-
 ctus *fiunt* eo quòd *res* tanguntur : alij
 verò *sensus* è longinquo. sed hoc non
ita est : verum & durum & molle per
 alia sentimus : vt & quod sonandi vim
 habet, & aspectabile, & odorabile. 10 Sed
 alia eminus , alia cominus *sentiantur*. id-
 circo latet : cum sentiamus omnia per me-
 dium , sed in his lateat. Atqui, quem-
 admodum & superius diximus , etiam si
 per membranam sentiremus omnia ta-
 ctilia , ignorantes eam dirimere , simi-
 liter affecti essemus , vt & nunc in aqua
 & aere : videmur enim ipsas res tange-
 re, & nihil esse in medio. 11. Verum
 differt tactile ab aspectabilibus & iis
 quæ sonandi vim habent : quoniam hæc
 sentimus , eo quòd intermedium agit a-
 liquid in nos : tactilia verò *sentimus*, non
 ab intermedio , sed vnà cum interme-
 dio , sicuti qui per clypeum percussus
 est : non enim clypeus percussus percuf-
 sit , sed accidit vt ambo percuterentur.
 12 Omnino autem videtur caro & lin-
 gua , sicut aer & aqua ad aspectum &
 auditum & odoratum se habet , ita se
 habere ad sensorium , *videlicet* vt illo-
 rum vnumquodque. cum autem ipsum
 sensorium tangit , neque ibi , neque hic
 sensus fieri potest : veluti si quis corpus
 aliquod album extremum in oculo ponat.
 vnde apparet sensorium rei tactilis
 esse internum. sic enim eueniet vt in
 aliis sensibus. nam *sensus* sensorio im-
 posita non sentit : carni autem imposita
 sentit. Quare caro est *medium* tactiuo
 interiectum. 13 Tactilia igitur sunt dif-
 ferentia corporis , quæ est corpus. Di-
 co autem differentias , quæ distinguunt
 elementa , *nimirum* calidum , frigidum,
 siccum , humidum , de quibus antea di-
 ximus in *libris* de elementis. 14 Horum
 autem sensorium est *id* quod tangendi
 vim habet , & in quo primo inest sen-
 sus qui vocatur tactus , id est , *pars*
 quæ potestate est talis. nam sentire est
 quoddam pati. quapropter quod facit qua-
 le ipsum est actu , tale illud facit quod est
 potestate. 15 Idcirco æquè calidum aut
 frigidum , aut durum & molle non sen-
 timus : verum exsuperantia *sentimus* : tan-
 quam sensus sit mediocritas quædam con-
 trarietatis in rebus sensibilibus *constituta*.
 ac propterea iudicat sensibilia ; medium
 enim vim habet iudicandi : quoniam
 ad vtrumque *comparatum* , fit vtrum-
 que extremum. & quemadmodum
 quod sensurum est album & nigrum ,

A ὡς περ καὶ τὰ ἐν τῷ ὕδατι ζῶσα, εἰ διεσθὲν διε-
 ροῦ ἀπέθανε. 9 Πότερον οὖν ἀποθνήσκουσι ὁμοίως
 ἔστιν ἢ ἀσθησις, ἢ ἄλλων ἄλλως, καθάπερ νῦν
 δοκεῖ; ἢ μὲν γὰρ γὰρ σὺν καὶ ἢ ἀφ' ἡ τὰ ἀπέ-
 ρθαι, αἱ δὲ ἄλλαι ἀποθνήσκουσι. τὸ δ' οὐκ ἔστιν,
 ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν δι' ἐτε-
 ρων αἰσθανόμεθα. ὡς περ καὶ τὸ ψοφητικόν, καὶ
 τὸ ὄσφραν, καὶ τὸ ὄσφραντόν. 10 Ἀλλὰ πᾶσι μὲν
 πόρρωθεν, πᾶσι δ' ἐγγύθεν. εἰς γὰρ αἰσθάνει, ἐπεὶ
 αἰσθανόμεθα γὰρ πόρρωθεν ἀφ' ἑαυτοῦ μέσου. ἀλλ'
 B ἐπι τούτων αἰσθάνει. καὶ τοῖς καθάπερ εἰπομένῳ
 καὶ πόρρωθεν, καὶ εἰ δὲ ἐγγύθεν αἰσθανώ-
 μεθα γὰρ τῶν ἀποθνήσκοντων αἰσθάνοντες,
 οὐκ αἰσθάνει, ὁμοίως αὐτὸν ἔχει μὲν ὡς περ καὶ νῦν
 ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ ἀέρι. δοκεῖ μὲν γὰρ αὐ-
 τῶν ἀποθνήσκοντων, καὶ ὡς περ εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ μέσου.
 11 Ἀλλὰ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀποθνήσκον τῶν ὄσφραντῶν καὶ
 τῶν ψοφητικῶν, οὐκ ἐκείνων μὲν αἰσθανόμε-
 θα, πᾶσι τὸ μέγαζον ποιεῖν πᾶσι. τῶν δὲ
 ἀποθνήσκοντων, οὐκ ἔστι τὸ μέγαζον, ἀλλ' ἀφ' ἑαυ-
 C μέγαζον, ὡς περ ὁ δὲ ἀσπίδος πληγεῖς. οὐ γὰρ
 ἢ ἀσπίδος πληγεῖς ἐπάταξεν, ἀλλ' ἀμφω συ-
 νέβη πληγῶν. 12 Ὀλως δὲ εἴοικεν ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ
 ἢ γλῶσσαι, ὡς ὁ ἀὴρ ἐπὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὸ ὄψιν
 καὶ πᾶσι ἀσθάνει καὶ πᾶσι ὄσφρανται ἐγγύθεν, οὕτως
 ἔχει πρὸς τὸ αἰσθητικόν, ὡς περ ἐκείνων
 ἔκαστον. αὐτῶν δὲ τῶν αἰσθητικῶν ἀποθνήσκοντων,
 οὐτ' ἐκείνων, ἔτε ὡς περ γλῶσσαι αὐτῶν αἰσθάνονται. οὐκ εἴ-
 πος σῶμα * τὸ λυγρὸν ἐπὶ τῶν ὀσφραντῶν τῶν ὄσφραν-
 D τῶν αἰσθάνοντων. οὕτως γὰρ αὐτῶν συμβαίνει, ὡς περ ἐπὶ τῶν
 τῶν ἀσθάνοντων. ἐπιπλήκων γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητικῶν,
 οὐκ αἰσθάνονται. ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθάνοντων ἐπιπλήκων
 αἰσθάνονται. ὡς περ τὸ μέγαζον τῶν ἀσθάνοντων, ἢ
 ἀφ' ἑαυτοῦ. 13 Ἀπὸ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ ἀσθάνοντες ἢ
 σῶμα ἢ σῶμα. λέγω δὲ ἀσθάνοντες, * αὐτῶν ὡς περ
 πᾶσι γλῶσσαι ἀσθάνονται, θερμὸν, ψυχρὸν, ξηρὸν,
 ὑγρὸν, πρὸς ἃν εἰρήκε μὲν πόρρωθεν ἐπὶ τοῖς
 πρὸς τοῖς αἰσθάνοντων. 14 Τὸ δ' αἰσθητικόν αὐτῶν τὸ
 ἀσθάνον, καὶ ἐν αὐτῷ ἢ καλουμένη ἀφ' ἑαυτοῦ
 E πρὸς τῶν, καὶ δυναμὴν ποιεῖ τὸν ὄσφραν. τὸ γὰρ
 αἰσθάνονται, πᾶσι ἢ ὄσφραν. ὡς περ τὸ ποιεῖν οὐκ
 αὐτῶν ἐνεργεία, τοιοῦτον ἐκείνων ποιεῖ δυναμὴν ὄσφραν.
 15 Διὸ τῶν ὁμοίως θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ σκλη-
 ρὸν ἢ μαλακὸν, οὐκ αἰσθανόμεθα, ἀλλ' αὐτῶν
 ὑπερβολῶν, ὡς τῶν αἰσθητικῶν, οὐκ αἰσθάνονται πᾶ-
 ρος οὐσίας τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν. καὶ
 ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν αἰσθάνοντων. τὸ γὰρ μέσον, κριτικόν.
 γὰρ τὸ πρὸς ἐκείνων αὐτῶν ὄσφραν τῶν ἀσθάνοντων.
 καὶ δὲ ὡς περ τὸ μὲν αἰσθάνονται, λυγρὸν καὶ μὲν αἰσθάνονται,
 D ij

μηδετέρων αὐτῶν ἐνεργεία εἶναι, διωάμει δὲ
 ἀμφω. οὕτω δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων, ἔτις ἀφῆς
 μήτε θερμὸν μήτε ψυχρὸν. 16. Εἰ δὲ ὡσαυτ
 ὁρατὴ καὶ ἀορατοῦ ἡ πῶς ἢ ὁψις. ὁμοίως δὲ
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἀντικειμένων. οὕτω καὶ ἡ ἀφῆ
 τῆ ἀπίου ἔτι ἀνάπτου. ἀνάπτου δὲ ὅτι, τὸ, τε
 ἔχον πᾶμπαν μικρὰν διαφορὰν τῶν ἀπῶν,
 οἷον πέπονθεν ὁ ἀήρ. καὶ τῶν ἀπῶν αἱ ὑπερβο-
 λαί, ὡσαυτ τὰ φαρμακεία. καθ' ἑκάστῳ μὲν
 οὕτω τῶν αἰσθήσεων, εἰρησά τῦ πῶ.

ΚΕΦΑΛ. ια'.

Τὰ κατὰ τοῦ πῶ τῶν ἔξωθεν αἰσθήσεων.

ΚΑτὰ τοῦ πῶ τῶν αἰσθήσεων δεῖ λα-
 βεῖν, ὅτι ἡ μὲν αἰσθησις ὅτι τὸ δεκτικὴν
 τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἀπὸ τῆς ὕλης. οἷον ὁ κηρὸς
 τῆ δακτυλίου ἀπὸ τῆ σιδήρου καὶ τῆ χρυσοῦ
 δέχεται τὸ σημεῖον. λαμβάνει δὲ τὸ χρυσοῦ
 ἢ ὁ χαλκοῦ σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ἢ χαλκός, ἢ
 χρυσοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ αἰσθησις ἑκάστου ὑπο-
 τῆ ἔχοντος χρώμα, ἢ χυμὸν, ἢ ψόφον, πᾶ-
 ρα. ἀλλ' οὐχ ἢ ἑκάστον ἐκείνων λέγεται, ἀλλ'
 ἢ ποιουδὲ, καὶ τῶν λόγων. 2 Αἰσθητικῆον δὲ
 πῶτον, ἐν ᾧ ἢ ποιούτη δυνάμις. ἐστὶ μὲν
 οὕτω αὐτόν. τὸ δ' εἶναι ἕτερον. μέγεθος μὲν
 γὰρ αὐτὸ εἶναι τὸ αἰσθανόμενον. οὐ μὲν * τὸ γὰρ
 αἰσθητικῶν εἶναι, οὐδ' ἢ αἰσθησις μέγεθος ἐστίν,
 ἀλλὰ λόγος τῆς καὶ δυνάμις ἐκείνου. 3 Φα-
 νερόν δ' ἐκ πύτων καὶ ἀπὸ τί ποτε τῶν αἰσθη-
 τῶν αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τὰ αἰσθητικῆον.
 ἀπὸ γὰρ ἢ ἰχυροτέρου τῆ αἰσθητικῆον ἢ κινήσις,
 λυέται ὁ λόγος. τῆτο δ' ἡ αἰσθησις, ὡσαυτ
 καὶ ἢ συμφωνία καὶ ὁ ἦνος κρουομένων σφόδρα
 τῶν χερδῶν. 4 Καὶ ἀπὸ τί ποτε τὰ φυ-
 τὰ ὅσα αἰσθάνεται, ἔχοντά ἢ μέριον ψυχικόν,
 καὶ πάροντά ἢ ὑπο τῶν ἀπῶν. καὶ γὰρ ψυ-
 χεῖται καὶ θερμαίνεται. αἶπρον γὰρ, τὸ μὴ ἔχειν
 μεσότητα, μηδὲ ποιούτιω ἔρχεται, οἷον δέ-
 χεται τὰ εἶδη τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πάρον
 μὲν τῆς ὕλης. 5 Απορήσειε δ' αὐτὸς εἰ πᾶ-
 ροι ἀπὸ τῆς ὁσμῆς τὸ ἀδιδάτον ὁσφραν-
 δεύει, ἢ ὑπο χρώματος τὸ μὴ διωάμε-
 νον ἰδεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. 6 Εἰ
 δὲ τὸ ὁσφραντῶν, ὁσμῆ, εἰ ἢ ποιεῖ τ' ὁσφρη-
 σιν, ἢ ὁσμῆ ποιεῖ. ὡτε τῶν ἀδιδάτων ὁσ-
 φρανδύει, οὐδὲν οἷον τε πάρον ὑπο ὁσμῆς.
 ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. ὅσα δὲ τῶν
 δυνάμει, ἀλλ' ἢ αἰσθητικὸν ἑκάστον. 7 Ἀμα
 δὲ ὁ γὰρ καὶ οὕτως. οὐτε γὰρ φῶς ἔτι σῆτος,

τῆ τῶν γ

A neutrum eorum debet esse actu, sed pote-
 state ambo : ita etiam in aliis, & in tactu
 neque calidum neque frigidum. 16 Prae-
 terea sicut rei visibilis & invisibilis erat ali-
 quo modo aspectus : itidemque reliqui sensus
 erant oppositorum : ita etiam tactus est rei
 tactilis & intactilis. intactile autem est, &
 quod habet omnino exiguam differentiam
 rerum tactilium, quomodo affectus est aer :
 nec non tactilium exsuperantia, ut ea quae
 interimendi vim habent. 17 De singulis er-
 go sensibus dictum est typo.

B CAPVT XII.

Communia de sensibus externis.

VNiuerfaliter autem de omni sensu
 oportet sumere, sensum esse id
 quod est capax sensibilibum specie-
 rum sine materia. ut cera recipit signum
 annuli sine ferro & auro : accipit autem
 aureum aut aeneum signum, non tamen
 quatenus est aes, vel aurum. Similiter
 etiam sensus cuiusque rei patitur ab eo
 quod habet colorem, aut saporem, aut
 sonum : non tamen quatenus unumquod-
 que illorum dicitur, sed quatenus est
 tale, & secundum rationem. 2 Senso-
 rium autem primum est, in quo est ta-
 lis facultas. est igitur idem : sed essentia
 est diuersa. nam magnitudo quaedam
 fuerit id quod sentit : sed neque essentia
 sensitiui, neque sensus est magni-
 tudo, sed est ratio quaedam & facul-
 tas eius. 3 Perspicuum etiam ex his
 est, cur aliquando sensibilibum exupe-
 rantia corrumpunt sensoria. nam si for-
 tior sit motus sensorio, dissoluitur ra-
 tio : hoc autem erat sensus : ut dissolui-
 tur concentus ac tonus, fidibus vehem-
 enter percussis. 4 Et cur quando-
 que planta non sentiant, cum ha-
 beant partem aliquam animae, & pa-
 tiantur aliquid a tactilibus : nam & re-
 frigerantur, & calefiunt. causa enim
 est, quia non habent mediocritatem,
 nec tale principium, quod recipiat
 species sensibilibum, sed patiuntur cum
 materia. 5 Iam verò dubitare quispiam
 possit, an id quod olfacere nequit, ab
 odore aliquid patiatur : vel quod non
 potest videre, a colore. similiter au-
 tem & in aliis. 6 Sanè si odorabi-
 le est odor : si quid facit odoratum,
 odor facit. quare nihil eorum quae
 olfacere nequeunt, pati potest ab odo-
 re ; (eadem ratio est etiam in aliis ;)
 immo & nihil eorum quae possunt ol-
 facere, nisi quatenus sentiendi vim
 habent. 7 Item sic quoque manife-
 stum est : quia nec lumen & tenebrae,

nec sonus, nec odor afficiunt corpora: sed ea in quibus sunt: ut aer, qui est cum tonitru, scindit lignum. verum tactilia & sapores afficiunt: alioquin a quo paterentur inanimata, & variarentur? 8 Ergone etiam illa afficient? An non omne corpus patibile est ab odore & sono: & quae patiuntur, sine carent, neque permanent, ut aer? redolet enim, tanquam passus aliquid. 9 Quid igitur est olfacere, praeter pati quiddam? an olfacere est sentire: aer vero passus citò sensibilis fit?

A οὐτε ψόφος, ὅτε ὄσμη, ὅσθεν ποιεῖ τὰ σώματα, ἀλλ' ἐν οἷς ἔστιν· οἷον ἀήρ ὁ μὲν βροχίτης διείρησι τὸ ξύλον· ἀλλὰ τὰ ἀπλάτ' οἱ χυμοὶ ποιοῦσιν· εἰ γὰρ μή, * ἴσως τίνος αὐτὸ πάσχει τὰ ἀψυχα καὶ ἄλλοιοῖτο; 8 Ἀρ' οἶον κακείνα ποιήσει, ἢ ἔστω ἴσως, sine interrog. σῶμα παθητικὸν ἴσως ὄσμης ἔστω ψόφου καὶ τὰ πάσχοντα ἀόλισσα, καὶ ἔμμελα, οἷον ἀήρ; ὅστις γὰρ ὄσμη παθῶν ἔστι. 9 Τί οἶον ἔστι τὸ ὀσμᾶσαι τὸ πάσχειν; ἢ τὸ μὲν ὀσμᾶσαι, αἰσθάνεσθαι ὃ δὲ ἀήρ παθῶν, ταχέως αἰσθητὸς γὰρ;

ARISTOTELIS, DE ANIMA LIBER III. Iul. Pacio Interprete. CAPVT I.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ψυχῆς τὸ Γ.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

De numero sensuum externorum.

Περὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐξωθεν αἰσθησεῶν.

Non esse autem alium sensum praeter quinque illos, (nempe hos, aspectū, auditum, odoratū, gustum, tactum) ex his credere quispiam possit. 2 Nam si omnis rei, cuius sensus est tactus, etiam nunc habemus sensum; (omnis enim rei sensibilis, quatenus est sensibilis, passiones tactu nobis sensibiles sunt) ac necesse est, si deest aliquis sensus, etiam sensorium aliquod nobis deesse; & quaecumque ipsi tangentes sentimus, ea sunt sensibilia tactu, quo sumus praediti: quaecumque vero per intermedia, non ipsa tangentes sentimus, ea sunt sensibilia simplicibus interuallis, verbi gratia, aëre & aqua: sic autem res habet, ut si per vnum sint multa sensibilia, inter se genere diuersa, necesse sit, eum, qui habet tale sensorium, habere vim vtrumque sentiendi: (veluti si ex aëre sit sensorium, atque aer sit tam soni quàm coloris:) si vero plura sint eiusdem obiecti sensoria, (ut coloris tam aer quàm aqua: ambo namque sunt perlucida,) etiam is qui alterum eorum solùm habet, id sentiet quod per ambo sentiri potest: inter simplicia vero corpora duo tantum sunt, ex quibus sunt sensoria: nempe sunt ex aëre, & aqua. (Etenim pupilla est aquae: auditus, aëris: odoratus autem, alterius horū. sed ignis aut est nullius, aut omnium communis, quia nihil sensitiuum est sine calore: terra vero aut est nullius, aut maximè propriè in tactu commiscetur.

C **T**ί δὲ οὐκ ἔστιν αἰσθησις ἑτέρα τῶν πέντε· λέγω δὲ τὰς, ὄψιν, ἀκοιῶν, ὀσφρησιν, γαστριν, ἀψίω· ἐκ τῶν δὲ πιετέυσειεν ἀνθρώπων. 2 Εἰ γὰρ πῦρ οὐκ ἔστιν αἰσθησις, ἀφή, καὶ νῦν ἔχομεν αἰσθησιν· πῦρ γὰρ τὰ τῶν ἀπλήτων ἢ ἀσπῶν πάσχει, τῆ ἀφῆ ἡμῖν αἰσθητὰ ἔστιν· ἀνάγκη τε, εἴπερ ἐκλείπει τις αἰσθησις, καὶ αἰσθητῆριον ἔστι ἡμῖν ἐκλείπειν· ἔστω μὲν αὐτὸ ἀσπῶν μὲν αἰσθανώμεθα, τῆ ἀφῆ αἰσθητὰ ἔστιν, ἔω τὸ γαστρομύριον ἔχοντες· ὅσα δὲ ἀψίω τῶν μετὰ τὸν, καὶ μὴ αὐτῶν ἀσπῶν μὲν τοῖς ἀπλοῖς διαστήμασι· λέγω δ' οἷον ἀέρος καὶ ὕδατος. ἔχει δὲ οὕτως, ὡς εἰ μὲν δι' ἑνὸς πλείω αἰσθητὰ ἕτερα ἀλλήλων ὄντα τὰς γὰρ, ἀνάγκη τὸν ἔχοντα τὸ ποιῶν αἰσθητῆριον, ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι· οἷον εἰ ἔξ ἀέρος ἔστι τὸ αἰσθητῆριον, καὶ ἔστιν ὁ ἀήρ καὶ ψόφου, καὶ χροῦς. εἰ δὲ πλείω τῶν αὐτῶν, οἷον χροῦς, καὶ ἀήρ καὶ ὕδατος· ἀμφοῖν γὰρ διαφθῶν· ἔστω γὰρ ἑτέρου αὐτῶν ἔχον μόνον, αἰσθησῆ) τῆ δὲ ἀμφοῖν. τῶν δὲ ἀπλῶν ἐκ δὲ τούτων αἰσθητῆρια μόνον ἔστιν, ἔξ ἀέρος καὶ ὕδατος· ἢ μὲν γὰρ κόρη, ὕδατος· ἢ δὲ ἀκρῆ, ἀέρος· ἢ δὲ ὀσφρησις, ἡπατέρου τούτων. τὸ δὲ πῦρ, ἢ σπένδος, ἢ κρινὸν πῦρτων· ὅσθεν γὰρ ἀπὸ θερμότητος αἰσθητικόν. ἢ δὲ γῆ, ἢ σπένδος, ἢ ἐκ τῆ ἀφῆ μάλιστα μέμικται ἰδίως.

γρ. ἴσως ἴσως, sine interrog.

γρ. αἰσθησις, καὶ τῶν ἐκείνη οὐκ ἀπολειφθήσεται οὐδέ τὸς τῶν οἰκαιοῖ τ:

γρ. ἔστω μὲν τῶν οἰκαιοῖ τ:

γρ. ἐχρῆται

γρ. ἢ μὴ
χρῆται

γρ. τίνα χρῆται
συμβεβη-
κός. οὐκέτι
ἴδιον οὐδα-
μῶς γρ

δὲ λείποιτ' αὐτὸ μὴ εἶναι αἰσθητικὸν ἐξ ὧν ὕδατος καὶ αἰέρος. ταῦτα δὲ ἐν νῦν * ἔχει ἕνια ζῶα. πᾶσαι ἄρα αἱ αἰσθητικὲς ἔχονται ὑπὸ τῆς μὴ ἀτελεῶν, μηδὲ πεπρωμένων. φαίνεται γὰρ καὶ ἡ ἀσπάλαξ ὑπὸ τὸ δέρμα ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς. ὡς εἰ μὴ τί ἐπερὶ ὅτι σῶμα, καὶ πάθος, ὁ μηδενός ὅτι τὸ σῶμα σαμῆ, ὁ δὲ μετὰ αὐτὸν αἰσθητικὸς. 3 Ἀλλὰ μὲν ὅσοι τῶν κοινῶν οἵ τε εἶναι αἰσθητικὸν τὴν ἴδιν, ὧν ἐκάστη αἰσθητικὴ αἰσθανόμεθα * χρῆ συμβεβηκός. οἵ τε κινήσεως, γάσεως, γήματος, μεγέθους, ζήτησεως ἐνός. ταῦτα γὰρ πᾶντα κινήσεως αἰσθανόμεθα, οἵ τε μεγέθους κινήσεως ὡς ἐπὶ τὸ γῆμα. μεγέθους γὰρ πῆ καὶ τὸ γῆμα. τὸ ἡρεμῶν, ὅ μὴ κινεῖσθαι. ὁ δὲ ζήτησεως, τῆ ἀποφάσεως τῆ σίμωχεως καὶ τοῖς ἰδίοις. ἐκάστη γὰρ * ἐν αἰσθάνεται αἰσθητικὸς. ὡς εἰ δὴλον, ὅτι ἀδυνάτον ὄπου οὐκ ἴδιαι αἰσθητικὸν εἶναι πύτων, οἵ κινήσεως. οὕτω γὰρ ἔσται, ὡς περὶ νῦν τῆ ὄψις ὁ γλυκὺ αἰσθανόμεθα. τῆτο δὲ ὅτι ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἰσθητικὸν, ἢ ὅταν συμπέσωσι, γινώσκοντες. εἰ δὲ μὴ, οὐδαμῶς αὖ, ἀλλ' ἢ χρῆ συμβεβηκός αἰσθανόμεθα. οἵ τε Κλέωνος υἱόν, οὐχ ὅτι Κλέωνος υἱός, ἀλλ' ὅτι λευκός. πύτων δὲ συμβεβηκέν υἱὸν Κλέωνος εἶναι. τῆ δὲ κοινῶν ἔχοντες αἰσθητικὸν ἡδὴ κοινῶν, * οὐ χρῆ συμβεβηκός. ὅσα ἄρα ὅτιν ἴδιαι. οὐδαμῶς γὰρ αὐτὸ αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὕτως, ὡς περὶ εἶρηται, τὸν Κλέωνος υἱόν ἡμᾶς ὄραν. 4 Ταῦτα δὲ ἀλλήλων ἴδιν χρῆ συμβεβηκός αἰσθάνονται αἱ αἰσθητικὲς, οὐχ ἢ αἱ αὐταί, ἀλλ' ἢ μία, ὅταν ἄμα ἢ αἰσθητικὸν ὅτι τῆ αὐτῆ γήνηται. οἵ τε, ὅτι ἢ γλή πικρὰ καὶ ξανθὴ. οὐ γὰρ δὴ ἐτέρως γὰ τὸ εἶπεῖν, ὅτι ἀμφω ἐν. δὲ καὶ ἀπατάται, καὶ εἰς ἢ ξανθόν, γλή οἶεται εἶναι. 5 Ζήτησεως δὲ αὐτῶν, τίνας ἐνεκα πλείους ἔχοντες αἰσθητικὲς, ἀλλ' οὐ μίας μόνον; ἢ ὅπως μὴ λαθάνηται τὰ ἀκολουθοῦντα καὶ κοινὰ, οἵ κινήσεως, καὶ μεγέθους, καὶ ζήτησεως; εἰ γὰρ οὐ ὅψις μόνον, καὶ αὐτὴ λευκός, ἐλαθάνεται αὐτὸ μᾶλλον, καὶ ἐδόκει ταῦτα εἶναι πᾶντα, ἀλλὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἄμα γήμα καὶ μεγέθους. νῦν δὲ ἐπεὶ ὅτι ἐτέρω αἰσθητικὸν τὰ κοινὰ ὑπερχει, δὴλον ποιεῖ ὅτι ἄλλο τι ἔχασον αὐτῶν. 6 Ἐπεὶ δὲ αἰσθανόμεθα ὅτι ὄρωμεν καὶ ἀκούομεν, ἀνάγκη ἢ τῆ ὄψις αἰσθάνεσθαι ὅτι ὄρα, ἢ ἐτέρα. 7 Ἀλλὰ καὶ ἢ αὐτὴ ἔσται τῆς ὄψεως, καὶ τῆ ὑποκειμένου χρώματος. ὡς εἰ δὲ δύο τῆ αὐτῆ ἔσονται, ἢ αὐτὴ αὐτῆς. 8 Ἐπεὶ δὲ, εἰ καὶ ἐτέρω εἶη τῆς ὄψεως αἰσθητικὸς,

A ideo relinquitur nullum esse sensorium extra aquam & aërem.) atqui animalia nonnulla etiam nunc hæc habent: omnes igitur sensus habentur ab animalibus non imperfectis, neque mutilis: quoniam etiam talpa sub pelle oculos habere videtur. Quocirca si non est aliquod aliud corpus, & affectio, quæ non sit alicuius ex iis corporibus quæ hîc sunt; certè nullus sensus deesse potest. 3 At verò neque communium potest esse aliquod sensorium proprium, quæ quolibet sensu sentiamus ex accidenti: ut motus, status, figuræ, magnitudinis, numeri, vnius. nam hæc omnia motu sentimus: ut magnitudinem motu: proinde & figuram: nam & figura est magnitudo quædam. id verò quod quiescit, eo quòd non moueatur: numerus autem negatione continui, & propriis: singuli enim sensus sentiunt vnum. quare manifestum est fieri non posse, ut cuiusvis horum sit proprius sensus, veluti motionis. sic enim erit, ut nunc aspectu sentimus dulce: nimirum quia amborum habemus sensum, quo cùm concurrunt, cognoscimus: alioquin nullo modo sentimus nisi ex accidenti: ut Cleonis filium, non quòd sit Cleonis filius, sed quòd sit albus: huic autem accidit, ut sit filius Cleonis. atqui communium iam habemus sensum communem non ex accidenti. non est igitur sensus proprius: quia nullo modo sentiremus, nisi ut dictum est nos videre Cleonis filium. 4 Ex accidenti autem sensus sentiunt alter alterius propria obiecta, non quatenus ipsi, sed quatenus vnus, quando simul in eodem fit sensus: veluti bilem esse amaram & flauam. non enim alterius est dicere ambo esse vnum. ideòque decipitur, & si sit flauum, bilem esse putat. 5 Iam verò quærere quispiam possit, cuius gratia plures habeamus sensus, non vnum tantum. An ne lateant ea quæ sunt consequentia, & communia, ut motus, & magnitudo, & numerus? nam si esset tantum aspectus, atque hic esset candoris, magis nos latere possent, ac videri idem esse omnia: quia se mutuo consequuntur simul color & magnitudo. nunc verò quia communia insunt in alio sensibili, hoc indicat vnumquodque ipsorum esse quiddam diuersum. 6 Quia verò sentimus nos videre & audire; necesse est ut vel aspectu sentiamus ipsam aspectum videre, vel alio sensu. 7 Sed idem erit sensus & ipsius aspectus & subiecti coloris. quare vel duo erunt sensus eiusdem obiecti, vel idem erit sensus sui ipsius. 8 Præterea si & alius sit sensus ipsius aspectus,

aut in infinitum *res* abibit, aut aliquis *sensus* erit idem sui ipsius. quapropter hoc & in primo *est* faciendum. 9 Est autem dubitatio. nam si aspectu sentire est videre: videtur autem color, aut quod habet *colorem*: certe si viderit quispian id quod videt, etiam colorem habebit id quod primum videt. 10 Perspicuum igitur *est*, non unum *esse* quod dicitur aspectu sentire. nam & quando non videmus, tamen aspectu diiudicamus & tenebras & lucem, non tamen eodem modo. 11 Præterea quod videt, quodammodo coloratur. nam unumquodque sensorium vim habet suscipiendi sensibilis sine materia: ideoque abscedentibus sensibilibus insunt sensus & phantasiæ in sensoriiis. 12 Iam verò actus ipsius sensibilis & ipsius sensus est quidem unus & idem: sed eorum essentia non *est* eadem: verbi gratia, sonus qui *est* actu, & auditus qui *est* actu. nam fieri potest ut habens auditum non audiat: & quod habet sonum, non semper sonet. cum autem operatur quod potest audire, & sonat quod potest sonare; tunc simul fit actu auditus & actu sonus: adeo ut dicere aliquis possit alterum esse auditionem; alterum sonationem. 13 Quòd si motus & affectio & passio sunt in eo quod fit, necesse *est*, etiam sonum & auditum qui *est* actu, esse in eo quod *est* potestate. nam actus eius quod efficiendi & movendi vim habet, in eo fit quod patitur. quare non *est* necesse ut movens moveatur. actus igitur eius quod sonandi vim habet, est sonus vel sonatio: *actus* verò eius quod audiendi vim habet, est auditus vel auditio. nam duplex *est* auditus, & duplex sonus. 14 Eadem ratio *est* etiam in aliis sensibus, & sensibilibus. sicut enim affectio & passio *est* in eo quod patitur, non in eo quod efficit: ita etiam actus ipsius sensibilis *est* in sensitivo. 15 Sed in quibusdam quidem etiam nomina posita sunt, ut sonatio & auditio: in quibusdam verò alterum nomine caret. nam ipsius visus actus dicitur visio: *actus* autem coloris nomine vacat: & *actus* gustatiui appellatur gustus: sed *actus* saporis nomine caret. 16 Quoniam autem unus est actus tam sensibilis quam sensitivi, essentia verò *est* diuersa; necesse est ut auditus & sonus ita accepti simul intereant & seruentur. sic igitur & sapor & gustus, & reliqua similiter. Quæ verò secundum potestatem dicuntur, non *est* necesse ut simul intereant vel conseruentur. Sed veteres qui de natura disseruerunt, hoc non rectè dixerunt, existimantes nihil esse aut album aut nigrum sine aspectu, nec esse saporè sine gustu. partim enim rectè dixerunt, partim non rectè.

A ἢ εἰς ἀπειρον εἶσιν, ἢ αὐτὴ τις ἔσται αὐτῆς. ὡς ἐπὶ τῆς ὡσφύτης τὸ ποικιλεῖον, 9 Ἐχθρὸν ἀπειρίαν· εἰ γὰρ τὸ τῆ ὄψις αἰσθάνεσθαι ἔστιν ὄραν· ὁρᾶται δὲ χρώμα, ἢ τὸ ἔχον· εἰ ὄψεται τις τὸ ὄραν, καὶ χρώμα ἔξει τὸ ὄρων ὡσφύτον. 10 Φαμερὸν τοίνυν, ὅτι οὐχ ἐν τῆ ὄψις αἰσθάνεσθαι· καὶ γὰρ ὅταν μὴ ὄραμεν, τῆ ὄψις κρίνομεν καὶ τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. 11 Ἐπὶ δὲ καὶ τὸ ὄρων ἔστιν ὡς καχρωμάτισται· τὸ γὰρ αἰσθητικόν, δεκτικὸν τῆ αἰσθητῆ ἀπό τῆς ὑλης ἕκαστον. 12 καὶ ἀπελλόντων τῆ αἰσθητῆ, ἐνεῖσιν αἱ αἰσθητικῆς καὶ φανταστικῆς ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς. 12 Ἡ δὲ τῆ αἰσθητῆ ἐνέργεια καὶ τῆς αἰσθησεως, ἢ αὐτῆ μὲν ἔστι καὶ μία· τὸ δὲ εἶναι αἰσθητικῆς οὐ ταῦτόν· λέγω δὲ, ὅτι φῶς ὁ κατ' ἐνέργειαν, καὶ ἀκρόν ἢ κατ' ἐνέργειαν· ἔστι γὰρ ἀκρόν ἔχοντα μὴ ἀκούειν· καὶ τὸ ἔχον φῶς, ὅτε αἰεὶ φῶς. ὅταν δὲ ἐνεργῆ τὸ δυνάμιον ἀκούειν, καὶ φῶς τὸ δυνάμιον φῶς, τότε μὲν κατ' ἐνέργειαν ἀκρόν ἄμα καὶ ὁ κατ' ἐνέργειαν φῶς. ὡς καὶ φησὶεν ἀπὸ τῆς, τὸ μὲν εἶναι ἀκρόν, τὸ δὲ φῶς. 13 Εἰ δὲ ἔστιν ἐν κινήσει καὶ ἢ ποίσει καὶ τὸ πάθος ἐν ταῖς ποικιλιῶν, ἀνάγκη καὶ τὸν φῶς καὶ πᾶν ἀκρόν πᾶν κατ' ἐνέργειαν, ἐν τῆ κατ' ἐνέργειαν εἶναι. ἢ γὰρ εἶ ποικιλικὸν καὶ κινήτικὸν ἐνέργεια ἐν τῆ πάθοντι ἐγγίνεσθαι. 14 ὅτε ὅτε ἀνάγκη τὸ κινουῖν κινεῖσθαι. μὲν μὲν οὖν τῆ φῶς ἐνέργεια, ἔστι φῶς, ἢ φῶς· ἢ δὲ τῆ ἀκουστικῆς, ἀκρόν, ἢ ἀκροῖς· διπλὸν γὰρ ἐν ἀκρόν, καὶ διπλὸν ὁ φῶς. 14 Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆ ἄλλων αἰσθητικῶν καὶ αἰσθητῆ. ὡς γὰρ ἢ ποίσει καὶ ἢ πάθοντι ἐν ταῖς πάθοντι, καὶ ὅτε ἐν ταῖς ποικιλιῶν, οὕτω καὶ ἢ τῆ αἰσθητῆ ἐνέργεια ἐν ταῖς αἰσθητικῶν. 15 Ἀλλ' ἐπὶ ἐνίων μὲν καὶ ὠνόμασται, ὅτι ἢ φῶς καὶ μὲν ἀκροῖς. ὅτι δὲ ἐνίων ἀκρόν μὲν ἴατερον· ὅρασις γὰρ λέγεται, ἢ τῆς ὄψις ἐνέργεια· ἢ δὲ τῆ χρώματος, ἀκρόν καὶ γὰρ, μὲν τῆ γὰρ κατ' ἐνέργειαν· ἢ τῆ χυμοῦ, ἀκρόν. 16 ἐπεὶ δὲ μία μὲν ἔστιν ἐνέργεια ἢ τῆ αἰσθητῆ καὶ τῆ αἰσθητικῆς, τὸ δὲ εἶναι ἔτερον, ἀνάγκη ἄμα φησὶεν καὶ ὡς ἔσθαι πᾶν οὕτω λεγόμενον ἀκρόν καὶ φῶς, καὶ χυμὸν δὲ, καὶ γὰρ, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως· τὰ δὲ κατ' ἐνέργειαν λεγόμενα, ὅτε ἀνάγκη. ἀλλ' οἱ ὡς φησὶεν φησὶεν τῆ οὐ καλῶς ἔλεγον, οὐτὲν αἰσθητικοὶ οὐτε λεγόμεν, ὅτε μὲν εἶναι ἀπό τῆς ὄψις, καὶ χυμὸν ἀπό τῆ γὰρ κατ' ἐνέργειαν. τῆ μὲν γὰρ ἔλεγον ὅρασις, τῆ δὲ ὅτε ὅρασις.

διχως γὰρ λεγόμενης τῆς αἰσθησεως καὶ τῆ
αἰσθητῆ, τῆ μὲν καὶ διωαμίν, τῆ δὲ κατ' ἐνέρ-
γησιν, ἔπει τούτων μὲν συμβαίνει τὸ λεγεῖν,
ἔπει δὲ τῆ ἑτέρων οὐ συμβαίνει. ἀλλ' ἐκείνοι
ἀπλῶς ἔλεγον περὶ τῆ λεγόμενων ἕχ ἀπλῶς.

Philipo-
nus, non
si sed si
vult legi:
eū vide.

17 εἰ * δὲ ἢ συμφωνία φωνῆ ἴσ' ὅστιν, ἢ δὲ
φωνῆ καὶ ἀκρῆ ἔστιν ὡς ἐν, καὶ ἔστιν ὡς οὐχ ἐν
τῷ αὐτῷ, λόγος δὲ ἢ συμφωνία, ἀνάγκη καὶ
πῶ ἀκρῶ λόγον πῶ εἶ. 18 καὶ ἀφ' αὐτῶ τῶτο
καὶ φθέρφ' ἕκαστον ὑπερβαλλόν, καὶ τὸ ὄξυ,
καὶ τὸ βαρὺ, πῶ ἀκρῶ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν
χυμοῖς πῶ γὰρ σιν, καὶ ἐν χρώμασι τῶ ὄψιν,
τὸ σφόδρα λαμπρῶν, ἢ τὸ ζοφερῶν. καὶ ἐν
ὄσφρησίν ἢ ἰσχυρῶ ἰσμή, καὶ γλυκεῖα, καὶ πι-
κρά, ὡς λόγου πινός ὄντος τῆς αἰσθησεως.

Philipo-
nus legit,
ἀφ' αὐτῶ π
θερμαντῆ ἢ
ψικλόν, eū
vide.

19 Διὸ καὶ ἡδέα μὲν, ὅταν ἀγεται, εἰλικρινῆ
καὶ ἀμιγρῆ ὄντα [ἀγεται] εἰς τὸν λόγον. οἷον τὸ
ὄξυ, ἢ γλυκὸ, ἢ ἀλμυρῶν. ἡδέα γὰρ τῶτε.
ὄλως δὲ μᾶλλον τὸ μικτόν, συμφωνία, ἢ τὸ
ὄξυ τὸ βαρὺ. * ἀφ' αὐτῶ τῶ θερμαντῆ, ἢ
ψικλόν. ἢ δὲ αἰσθησις, ὡς λόγος. ὑπερβαλλόν-
τα δὲ, ἢ λυπεῖ, ἢ φθέρφ.

A quia cum duobus modis dicatur sensus
& sensibile, id est, alia potestate, alia actu:
in his quidem accidit quod dictum est,
in aliis vero non accidit. sed illi simpli-
citer locuti sunt de iis quæ non simplici-
ter dicuntur. 17 Quodd si concentus est
vox quædam, vox autem & auditus par-
tim est vnum, partim non vnum, seu non
idem; concentus vero est ratio: certè neces-
se est, vt etiam auditus sit ratio quædam.
18 Ideoque vnumquodque, tam acutum
quàm graue, exsuperans corrumpit audi-
tum: similiter etiam in saporibus gustum,
& in coloribus aspectum labefactat, quod est
valde splendidum, aut tenebrosum: & in
olfactu vehemens odor, tam dulcis, quàm
amarus: tanquam sensus sit ratio quædam.
19 Idcirco etiam iucunda sunt ea, quæ cum
sint sincera & non mixta, adducuntur ad
rationem: vt acutum, aut dulce, aut sal-
sum: tunc enim sunt iucunda. & omnino
quod est mixtum, magis est concentus
quàm acutum aut graue. tactui autem,
quod vim habet calefaciendi, vel refri-
gerandi. Enimvero sensus est ratio. illa
C obiecta autem exsuperantia, vel dolorem
afferunt, vel corrumpunt.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Περὶ κοινῆς αἰσθησεως.

CAPVT II.

De sensu communi.

ΕΚάστη μὲν οὖν αἰσθησις, τῆ ὑποκειμέ-
νου αἰσθητῆ ὅστιν, ὑπερβαλλούσα ἐστὶ τῆ αἰ-
σθητικῆς ἢ αἰσθητικῆς καὶ κρίνει τῆ ὑπο-
κειμένης αἰσθητῆ διαφορῆς. οἷον λευκὸν μὲν καὶ
μύραν, ὅψιν. γλυκὺ δὲ καὶ πικρὸν, γὰρ σιν. ὁμοίως
δὲ ἔχει τῶτο καὶ ἔπει τῶν ἄλλων. 2 Ἐπει δὲ καὶ
τὸ λευκόν, τὸ γλυκὺ, τὸ ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν
πρὸς ἕκαστον * κρίνομεν, τινὲ δὲ καὶ αἰσθανόμε-
θα ὅτι διαφορῆς. ἀνάγκη δὲ αἰσθησις. αἰσθη-
τὰ γὰρ ὅστιν. 3 Η, καὶ δῆλον, ὅτι ἢ φθέρφ' ὅσα
ἔστι τὸ ἕκαστον αἰσθητικῶν. ἀνάγκη γὰρ ἰδὲ
ἀποτόμοι αὐτῶ, κρίνειν τὸ κρίνον. 4 Οὐτε δὲ
κεχωρισμένοις ἐνδέχεται * κρίνειν, ὅτι ἕτερον
τὸ γλυκὺ τῆ λευκοῦ. ἀλλὰ δεῖ ἐνὶ τινὶ ἀμ-
φω δῆλα εἶ. * οὕτω μὲν, εἰ καὶ τῶ μὲν
ἐγώ, τῶ δὲ σὺ αἰσθοιο, δῆλον αὖ εἶν ὅτι ἕτε-
ρα ἀλλήλων. δεῖ δὲ τὸ ἐν λέγειν, ὅτι ἕτερον. ἕτε-
ρον γὰρ τὸ γλυκὺ τῆ λευκοῦ. λέγει ἄρα τὸ
αὐτῶ. ὡς ὡς λέγει, οὕτω καὶ νοῦ, καὶ αἰσθάνεται.
ὅτι μὲν οὐχ ὅτι τε κεχωρισμένοις κρίνειν τὰ κε-
χωρισμένα, δῆλον. 5 Ὅτι δὲ ἕσ' ἐν κεχωρισμέ-
νω χρόνῳ, ἐντελευτῆν. ὡς περὶ τὸ αὐτὸ λέγει ὅτι ἕτε-
ρον τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ κακόν, ἕτερον καὶ ὅτε θάτερον λέ-
γει ὅτι ἕτερον, καὶ θάτερον, ἢ καὶ συμβεβηκὸς τὸ ὅτι

γρ. κρίνομεν
πι, τὸ αἰ.
γρ. κρίνει
τὸ κρίνον,
γρ. οὕτω
μὲν γὰρ ἐγώ,
καὶ εἰ δὲ μὲν
ἕτερον, τ.

Vnusquisque igitur sensus est subiecti
sensibilis, cum sit in sensorio quæ
est sensorium: ac discernit subiecti sensi-
bilis differentias: vt album & nigrum
aspectus: dulce autem & amarum gustus.
similiter autem hoc se habet etiam in aliis.
2 Quoniam autem & album & dulce &
quodlibet sensibile cum quolibet compa-
ramus, aliquo autem etiam sentimus hæc
differre, necesse est igitur hoc fieri sensu:
quia sunt sensibilia. 3 Quare manifestum
est carnem non esse vltimum sensorium:
quia necesse esset vt id quod discerneret
obiectum, tangendo ipsum discerneret.
4 Fieri ergo non potest, vt separatis di-
iudicetur esse diuersum dulce ad albo:
(sed oportet vni alicui esse vtraque ma-
nifesta:) nam si ita esset, profecto etiam si
alterum ego, alterum tu sentires, con-
stare posset ea esse inter se diuersa, sed
opus est, vt vnum dicat esse diuersum: di-
uersum enim est dulce ab albo. idem er-
go dicit. quare vt dicit, ita & intelligit,
& sentit. Non posse igitur separatis dis-
cerni separata, manifestum est. Sed ne-
que in separato tempore discerni posse,
hinc patet. sicut enim idem ait diuersa esse
bonum & malum: ita etiam quando dicit
alterum esse diuersum, tunc dicit etiam al-
terum: nec ex accidenti est illud quando.

verbi gratia, nunc dico esse diuersum, non tamen esse nunc diuersum. sed ita & nunc dico, & esse nunc. *sunt* igitur simul. Quare est inseparabile, & in inseparabili tempore. 6 At verò impossibile est, idem simul moueri contrariis motibus quatenus est indiuiduum, & in indiuiduo tempore. nam si dulce sic mouet sensum, aut intellectum: amarum verò contrario modo: etiam album *mouebit* alio modo. 7 Numquid ergo id quod discernit, simul est numero indiuiduum, ac tempore inseparabile, essentiã verò separatum? partim igitur ut diuiduum diuisa sentit: partim ut indiuiduum. essentia namque est diuiduum: loco autem, & tempore, & numero indiuiduum. 8 An hoc fieri nequit? potestate enim idem est diuiduum & indiuiduum, & simul contraria: essentia verò minimè. sed eo quòd actu patitur, diuiduum est. nec potest simul esse album & nigrum. quare nec sensus vel intellectus, si tale est, species ipsorum recipere potest. 9 Sed veluti quod nonnulli vocant punctum, partim est vnum, partim duo, & hac ratione est diuiduum. quatenus ergo id quod discernit, est indiuiduum, *catenus* est vnum & simul. quatenus autem est diuiduum, non est vnum: quia bis vtitur eodem signo simul. Quatenus igitur *pro* duobus vtitur termino, duo discernit, & separati sunt, utpote separatorum. quatenus verò est vnum, vno & simul *discernit*. 10 De principio igitur, quo dicimus animal sensitium esse, definitum sit hoc modo.

A λέγω δὲ, οὐκ ἰκνύω λέγειν ὅτι ἔπεσον, οὐ μάλιστα ὅτι κινῶ ἔπεσον. ἀλλ' οὕτω λέγει, καὶ κινῶ, καὶ ὅτι κινῶ. ἅμα ἄρα. ὡς ἀχάριστον, καὶ ἐν ἀχάριστον χεῖρα. 6 Ἀλλὰ μὴ ἀδιώατον ἅμα τῆς ἐπιθυμίας κινήσεως κινεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἢ ἀδύνατον, καὶ ἐν ἀδύνατον χεῖρα. εἰ γὰρ τὸ γλυκύ, ὡδὶ κινήσει μὴ ἀδύνατον, ἢ μὴ νόησιν. τὸ δὲ πικρὸν, ἐναντίως καὶ τὸ λυγρὸν, ἐτέρως. 7 Ἄρ' οὖν ἅμα μὴ καὶ ἄριστον ἀδύνατον, καὶ χεῖρα ἀχάριστον ὁ κρίνον, τὰ εἶδη δὲ κεχειρισμένον; ἐστὶ μὴ δὴ πως ὡς τὸ διαμετρεῖν τὴν διηρημένων ἀγαθάνεται, ἐστὶ δὲ ὡς ἢ ἀδύνατον. τὰ εἶδη μὴ γὰρ ἀδύνατον. ἵππων δὲ καὶ χεῖρα, καὶ ἄριστον ἀδύνατον. 8 Ἡ οὐχ οὐκ οὐκ οὐκ; διωάμει μὴ γὰρ τὸ αὐτὸ ἀδύνατον καὶ ἀδύνατον, καὶ τὰ ἐπιθυμίας. τὰ δὲ εἶδη οὐκ, ἀλλὰ τὰ ἐπιθυμίας ἀδύνατον. 9 οὐχ οὐκ οὐκ ἅμα λυγρὸν καὶ μὴ εἶδη. ὡς ἀπὸ τῶν εἶδη πᾶσι αὐτῶν, εἰ τοιοῦτον ἢ ἀδύνατον καὶ ἢ νόησις. 9 Ἀλλ' ὡς ἀπὸ μὴ κεχειρισμένους ἐπιθυμίας, ἢ μία, καὶ ἢ δύο, τῶν καὶ διαμετρή. ἢ μὴ οὖν ἀδύνατον, ἐν ὁ κρίνον ἔστι καὶ ἅμα. ἢ δὲ ἀδύνατον ὑπερχει, οὐχ ἐν. δις γὰρ τὰ αὐτὰ χεῖρα σημαίει ἅμα. ἢ μὴ οὖν δύο χεῖρα, τὰ πέρασι δύο κρίνον, ὅτι κεχειρισμένα ἔστιν, ὡς* κεχειρισμένων. ἢ δὲ ἐν, ἐνὶ καὶ ἅμα. 10 Περὶ μὴ οὖν ἄριστον ἢ φαῖνον τὸ ζῶον ἀδύνατον εἶδη, διωάμει τὸν ἔργον τῶν.

CAPVT III.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Distinctio intellectus & sensus, nec non phantasia & existimationis.

Διασολή τῶν ἰσθίων καὶ τῆς ἀδύνατος, φαντασίας τε καὶ ἐπιθυμίας.

CVM autem duabus differentiis maxime definiat animam, motu scilicet secundum locum, & eo quod intelligit & prudentis munere fungitur & sentit: utique tam intelligere quam prudentis munere fungi, videtur esse ut sentire quiddam: his enim utrisque anima iudicat & cognoscit entium aliquid. 2 Ac veteres idem esse inquirunt prudentis munere fungi, ac sentire: sicut & Empedocles ait,

ΕΓΕΙ δὲ δύο διαφοραὶς ἐκείζονται μάλιστα πλεονεχίω, κινήσει τε τῆ καὶ τῶν, καὶ τὰ νοεῖν [καὶ τὰ κρίνειν] καὶ* ἀγαθάνεται. δοκεῖ δὲ ὁ νοεῖν καὶ τὸ φρονεῖν, ὡς ἀπὸ ἀγαθάνεται τὴ εἶδη. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις ἢ ψυχὴ κρίνει τε καὶ γινώσκει τὴ τῶν ὄντων. 2 καὶ οἱ γε ἄριστοι ὁ φρονεῖν καὶ ὁ ἀγαθάνεται τῶν εἶδη φαῖν, ὡς ἀπὸ ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε,

Quidam post hæc vocem, ex Argropylo quædam adiaci volunt: tu vide Philoponum itripti codd nihil variat Metaph. lib. 3.6.5.

Ad præsens enim sapientia augetur hominibus.

Πρὸς πρῶτον γὰρ μή τις ἀεξεῖται ἀνθρώποις, καὶ ἐν ἄλλοις.

--- unde ipsis semper

Etiã prudentis munere fungi, varia exhibet.

--- ὅθεν σφίσι ἀεὶ

Hoc idem sibi vult etiam illud Homeri: Talis est mens terrestrium hominum, Qualem in dies tribuit pater hominumque deorumque.

Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρὶσται. τὸ δὲ αὐτὸ βούλεται τούτοις καὶ τὸ Ὀμήρου, Τοῖος γὰρ ἴσος ἔστιν ὀπιθησόντων ἀνθρώπων, Οἷος ἐπὶ ἢ μὴ ἀγῆσι πατήρ ἀνδράν τε θεῶν τε.

Οδυσσ. ο.

πρώτες γὰρ οὗτοι τὸ νοεῖν σωματικόν, ὡς περ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἑσπολαμβάνουσι. Ἐαἰσθάνεσθαι τε ἔφρονεῖν τὰ ὁμοίᾳ τὸ ὅμοιον. ὡς περ γὰρ ἔστι ἐν τοῖς κατὰ δόξαις λόγοις διαείσασθαι. 3 καὶ τοὶ ἐδὴ ἅμα ἔπει τῆς ἠπατήσασθαι αὐτοῖς λέγειν· οἰκειότερον γὰρ τοῖς ζώοις, καὶ πλείω χρόνον ἐν τοῖς ἀφαιτελείῃ ἢ ψυχῇ. 4 δὲ ἀνάγκη, ἢ τοὶ ὡς περ ἔνιοι λέγουσι, πρότερον τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ, ἢ πῶς τῆς αἰσθητικῆς ἡξίν, ἀπάτην εἶναι. τῆς γὰρ ἐναντίον τὰ ὁμοίᾳ τὸ ὅμοιον γνωρίζειν. 5 δοκεῖ ὅτι ἔστι ἡ ἀπάτη ἔστι ἡ ἐπιτήμη τῆς ἐναντίων ἢ αὐτῆς εἶναι. 6 Οὐ μὲν οὖν οὐ τούτων ἐστὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἔστι τὸ φρονεῖν, φανερόν. τῆς μὲν γὰρ πᾶσι μέτεστι, τῆς δὲ ὀλίγοις τῆς ζώων. 7 ἀλλ' ὅτι τὸ νοεῖν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ὀρθῶς, ἔστι μὴ ὀρθῶς· τὸ γὰρ ὀρθῶς, φρονήσις, ἔστι ἐπιτήμη, ἔστι δόξα ἀληθῆς· τὸ ὅτι μὴ ὀρθῶς, τὸ μὲν πάντα τούτων· ὅτι τῆς δὲ ἐστὶ, τὸ αὐτὸ τὰ αἰσθάνεσθαι· ἢ μὲν γὰρ αἰσθητικῆς τῆς ἰδίων, αἰεὶ ἀληθῆς, ἔστι πᾶσι ὑπερῆχαις ζώοις. ἀφανοῦς δ' ἐστὶ ἐνδέχεται ἔστι ψευδῶς, ἔστι ὅτι ἐν ὑπερῆχει ἔστι μὴ ἔστι λόγος. 8 φαντασία γὰρ ἕτερον ἔστι αἰσθητικῆς ἔστι ἀφανοῦς. 9 αὐτὴ τε οὐ γίνεσθαι αἰσθητικῆς, ἔστι αἰσθητικῆς ὅτι ἐστὶν ἑσποληψίς. 10 Οὐ δ' ὅτι ἐστὶν ἢ αὐτῆς φαντασία ἔστι ἑσποληψίς, φανερόν· τῆς μὲν γὰρ τὸ πάθος ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, ὅτι μὲν βελώνη· ὡς ὅτι ὁμοίᾳ τῶν γὰρ ἐστὶ ποιήσασθαι, ὡς περ οἱ ἐν τοῖς μνημονικῆς πηλμοὶ καὶ εἰδωλοποιουῦτες. δόξα δ' ἐστὶν ὅτι ἐφ' ἡμῖν· ἀνάγκη γὰρ ἢ ψεύδεσθαι, ἢ ἀληθεύειν. 11 ἐπὶ δὲ, ὅτι μὲν δόξασθαι δεινόντι ἢ φρονεῖν, ἀλλ' ὅτι συμπαροῦν· ὁμοίως ὅτι καὶ ἐὰν ἢ παρὰ λέον. καὶ δὲ τῆς φαντασίας ὡσαύτως ἐχόμεν, ὡς περ αὐτοὶ οἱ θεώμενοι ἐν γραφῇ τὰ δεινὰ καὶ παρὰ λέον. 12 εἰσὶ δὲ ἔστι αὐτῆς τῆς ἑσποληψίως ἀφανοῦς, ἐπιτήμη, ἔστι δόξα, καὶ φρονήσις, ἔστι τὰ ἐναντία τούτων· ὡς ὅτι ὡν τῆς ἀφανοῦς ἕτερος ἐστὶν λόγος.

A Hi namque omnes existimant, intelligere esse corporeum, ut & sentire: ac quædamque simile simili sentire & sentire, ut & in primis sermonibus definiuimus. 3 Atqui oportebat simul etiam de deceptione eos dicere: quia magis est propria animalibus, & plus temporis in his versatur anima. 4 Idcirco necesse est, vel (ut nonnulli dicunt) omnia quæ videntur, esse vera, vel dissimilis tactum, esse deceptionem. hoc enim est contrarium ei cognitioni, quæ simile simili cognoscitur. 5 Videtur autem & deceptio & scientia, contrariorum eadem esse. 6 Ergo non esse idem sentire & prudentis munere fungi, perspicuum est. nam alterum omnia, alterum pauca animalia participant. 7 Sed neque intelligere, in quo inest rectitudo & non rectitudo: (quod enim rectè percipit, est prudentia, & scientia, & opinio vera. quod verò non rectè, his contraria:) neque hoc, inquam, est idem quod sentire: quia sensus propriorum obiectorum semper est verus, & omnibus inest animalibus: C ratiocinari verò contingit etiam falsò, nec ulli inest, cui non inest etiam ratio. 8 Phantasia namque est res diuersa & à sensu & à ratiocinatione. 9 Atque hæc non fit sine sensu: & sine hac non est existimatio. 10 Non esse autem eandem, phantasiam & existimationem, perspicuum est: hæc enim affectio in nobis est, quando volumus: licet enim ob oculos ponere, ut ij faciunt qui in memoriæ locis collocant & imagines faciunt: opinari autem non est in nobis, quia necesse est aut verè aut falsò opinari. 11 Præterea cum opinamur aliquid molestum vel terribile, confestim simul patimur: itidemque si sit aliquid quod fiduciam afferat: sed quod ad phantasiam, eodem modo affecti sumus, quo ij qui in pictura aspiciunt res molestas & fiduciam afferentes. 12 Sunt porrò & ipsius existimationis hæc differentia, scientia, & opinio, & prudentia, & quæ sunt his contraria: de quorum discrimine alia erit disputatio.

ΚΕΦΑΛ. οἴ.
Περὶ φαντασίας.

E CAPVT IV.
De phantasia.

Περὶ δὲ τῆς νοεῖν, ἐπεὶ ἕτερον τῆς αἰσθάνεσθαι, τούτου δὲ τὸ μὲν φαντασία δοκεῖ εἶναι, τὸ δὲ ἑσποληψίς, ὡς φαντασίας δόξασθαι, οὕτω ὡς πατέρου λεκτέον. 2 εἰ δὲ ἐστὶν ἢ φαντασία, καθ' ἡμῶν λέγουσιν φαντασίαν πημῖν γινέσθαι ἔστι μὴ, εἴ τι καὶ μεταφορῆν λέγουσιν, μία τις ἐστὶ τούτων δυνάμεις

Q uod verò ad intelligere; quoniam est aliud quàm sentire: & partim videtur esse phantasia, partim existimatio: cum de imaginatione definiuerimus, sic de altero dicendum erit. 2 Ergo si phantasia est, secundum quam dicimus in nobis fieri aliquid phantasma, aut non, si quid per translationem dicimus, estne vna aliqua facultas

vel habitus ex his quibus discernimus, ac verum vel falsum percipimus? hæc autem sunt, sensus, opinio, intellectus, & scientia. 3 Phantasiam igitur non esse sensum, ex his patet: quia sensus vel est potestas, vel actus; ut visus & visio: aliquid autem phantasie videtur, etiam cum neutrum horum inest, ut ea quæ in somnis videntur.

4 Deinde sensus quidem semper adest: phantasia verò minimè. 5 Quod si actu idem esset, omnibus bestiis phantasia inesse posset: videtur autem non inesse omnibus, ut formicæ, aut api, aut vermi.

6 Deinde illi quidem sunt semper veri: phantasie verò pleræque fiunt falsæ.

7 Deinde cum exquisitè operamur circa sensibile, non dicimus nobis videri hoc esse hominem: sed potius quando non evidenter sentimus, tuncque sensus est aut verus aut falsus. 8 Et quod antea dicebamus, etiam clausis oculis ipsi phantasie videntur res aspectabiles. 9 At verò nec est aliquid ex iis quæ semper verum percipiunt, ut scientia, vel intellectus: est enim phantasia etiam falsa.

10 Restat ergo ut videamus, an sit opinio. fit enim opinio & vera & falsa. 11 Sed opinioni consequens est fides: quia fieri nequit ut aliquis non habeat fidem iis quæ opinatur: nulli autem bestie fides inest, sed phantasia multis. 12 Præterea omnem opinionem consequitur fides, fidem autem consequitur esse persuasum, persuadet autem ratio: sed quibusdã bestiis phantasia inest, ratio verò non inest.

13 Perspicuum igitur est, neque opinionem cum sensu, neque per sensum, neque coniunctionem opinionis & sensus, esse posse phantasiam: idque propter hæc quæ dicta fuerunt, est perspicuum. 14 Et manifestum est, non esse aliam quandam opinionem, sed esse eius, cuius est etiam sensus. verbi gratiã, connexio ex albi opinione & sensu est phantasia. non est enim ex opinione boni, & sensu albi. Itaque phantasia videri, est opinari id quod sentit, non ex accidenti. 15 Porro videntur etiam falsa, de quibus simul existimationem veram aliquis habet: ut puta videtur Sol esse vnus pedis: sed persuasum est, eum esse orbe terrarum maiorem. accidit igitur, ut vel abiecerit suam opinionem, quam veram habebat, salua re, non oblitus, nec dissuasus: vel si adhuc habet, necesse est eandem opinionem esse veram & falsam. sed falsa fit, cum res mutata latuerit. ergo phantasia nec est vnum quiddam horum, nec ex his.

16 Sed cum hoc moto possit alterum ab hoc moueri: phantasia verò videatur esse motus quidam & sine sensu non fieri,

A ἢ ἔστι, καθ' αὐτὸν κίνησιν, ἢ ἀκίνησιν. ταῦτα δὲ εἰσὶν αἰσθήσεις, δόξα, νοεῖς, ὁπίστημι. 3 Ὅτι μὴ οὖν οὗκ ἔστιν αἰσθήσεις ἢ φαντασία, δηλοῦν ἐκ τῆς αἰσθήσεως μὴ γὰρ, ἢ τοὶ δυνάμεις, ἢ ἐνέργεια, οἷον ὄψις καὶ ὄρασις. φαίνεται δὲ τίς ἐκ μηδετέρου τούτων ὑπερβαίνει. οἷον τὰ ἐν τοῖς ὑπνοῖς. 4 εἴτα αἰσθήσεις μὴ, αἰεὶ πᾶσι, φαντασία δ' οὐ. 5 εἰ δὲ τῆς ἐνεργείας τὸ αὐτὸ, πᾶσιν αὖ ἐνδέχοιτο τοῖς θηρίοις φαντασίαν ὑπερβαίνειν. δοκεῖ δ' οὐ, οἷον μύρμηκι, ἢ μύρμηκι, ἢ σκώληκι. 6 εἴτα αἰ μὴ ἀληθεῖς αἰεὶ, αἰ δὲ φαντασίαι γίνονται αἰ πλείους ψευδεῖς. 7 Ἐπειτα, ὅσα δὲ λέγουσιν ὅτι ἐνεργῶν μὴ ἀκριβῶς παρὰ τὸ αἰσθητὸν, οὐ φαίνεται ἡμῖν τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς: ἀλλὰ μάλλον ὅτι μὴ ἐνεργῶς αἰστανόμεθα, τότε ἢ ἀληθείας ἢ ψευδῆς.

B 8 καὶ ὅσα δὲ ἐλέγουσιν παρ' ἑτέρου. φαίνεται γὰρ μύοισιν ὄραμεθα. 9 Ἀλλὰ μὴ ὅσα δὲ τῆς αἰεὶ ἀληθεύοντων ὁμοειδέα ἔσται, οἷον ὁπίστημι, ἢ νοεῖς. ἔστι γὰρ φαντασία καὶ ψευδῆς. 10 Λεῖπεται ἄρα ἰδεῖν, εἰ δόξα, ἢ δόξα καὶ ἀληθείας ἐ ψευδῆς. 11 Ἀλλὰ δόξη μὴ ἐπέσται πίστις. οὗκ ἐνδέχεται γὰρ δόξασσοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. τῆς δὲ θηρίων ὁμοειδέα ὑπερβαίνει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς. 12 Ἐν, πᾶσι μὴ δόξη ἀκροαθεῖ πίστις, πίστις δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πείθει δὲ λόγος. τῆς δὲ θηρίων ἐπίοις φαντασία μὴ ὑπερβαίνει, λόγος δὲ οὐ. 13 φανερόν τοῖσι, οὐ ὅσα δὲ ἢ δόξα μετ' αἰσθήσεως, ὅσα δὲ αἰσθήσεως, ὅσα δὲ συμπλοκὴ δόξης ἐ αἰσθήσεως, φαντασία αὐεῖν. ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα. 14 Καὶ δηλοῦν οὐ οὗκ ἄλλη τίς ἐστὶν ἢ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου ἐστὶν οὐ καὶ αἰσθήσεις. λέγω δὲ, ἐκ τῆς τῆς λαβοῦ δόξης, ἐ αἰσθήσεως ἢ συμπλοκὴ φαντασία ἐστὶν. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὴ τῆς ἀγα-

C 10 Λεῖπεται ἄρα ἰδεῖν, εἰ δόξα, ἢ δόξα καὶ ἀληθείας ἐ ψευδῆς. 11 Ἀλλὰ δόξη μὴ ἐπέσται πίστις. οὗκ ἐνδέχεται γὰρ δόξασσοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. τῆς δὲ θηρίων ὁμοειδέα ὑπερβαίνει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς. 12 Ἐν, πᾶσι μὴ δόξη ἀκροαθεῖ πίστις, πίστις δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πείθει δὲ λόγος. τῆς δὲ θηρίων ἐπίοις φαντασία μὴ ὑπερβαίνει, λόγος δὲ οὐ. 13 φανερόν τοῖσι, οὐ ὅσα δὲ ἢ δόξα μετ' αἰσθήσεως, ὅσα δὲ αἰσθήσεως, ὅσα δὲ συμπλοκὴ δόξης ἐ αἰσθήσεως, φαντασία αὐεῖν. ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα. 14 Καὶ δηλοῦν οὐ οὗκ ἄλλη τίς ἐστὶν ἢ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου ἐστὶν οὐ καὶ αἰσθήσεις. λέγω δὲ, ἐκ τῆς τῆς λαβοῦ δόξης, ἐ αἰσθήσεως ἢ συμπλοκὴ φαντασία ἐστὶν. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὴ τῆς ἀγα-

D 10 Λεῖπεται ἄρα ἰδεῖν, εἰ δόξα, ἢ δόξα καὶ ἀληθείας ἐ ψευδῆς. 11 Ἀλλὰ δόξη μὴ ἐπέσται πίστις. οὗκ ἐνδέχεται γὰρ δόξασσοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. τῆς δὲ θηρίων ὁμοειδέα ὑπερβαίνει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς. 12 Ἐν, πᾶσι μὴ δόξη ἀκροαθεῖ πίστις, πίστις δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πείθει δὲ λόγος. τῆς δὲ θηρίων ἐπίοις φαντασία μὴ ὑπερβαίνει, λόγος δὲ οὐ. 13 φανερόν τοῖσι, οὐ ὅσα δὲ ἢ δόξα μετ' αἰσθήσεως, ὅσα δὲ αἰσθήσεως, ὅσα δὲ συμπλοκὴ δόξης ἐ αἰσθήσεως, φαντασία αὐεῖν. ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα. 14 Καὶ δηλοῦν οὐ οὗκ ἄλλη τίς ἐστὶν ἢ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου ἐστὶν οὐ καὶ αἰσθήσεις. λέγω δὲ, ἐκ τῆς τῆς λαβοῦ δόξης, ἐ αἰσθήσεως ἢ συμπλοκὴ φαντασία ἐστὶν. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὴ τῆς ἀγα-

E 10 Λεῖπεται ἄρα ἰδεῖν, εἰ δόξα, ἢ δόξα καὶ ἀληθείας ἐ ψευδῆς. 11 Ἀλλὰ δόξη μὴ ἐπέσται πίστις. οὗκ ἐνδέχεται γὰρ δόξασσοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. τῆς δὲ θηρίων ὁμοειδέα ὑπερβαίνει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς. 12 Ἐν, πᾶσι μὴ δόξη ἀκροαθεῖ πίστις, πίστις δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πείθει δὲ λόγος. τῆς δὲ θηρίων ἐπίοις φαντασία μὴ ὑπερβαίνει, λόγος δὲ οὐ. 13 φανερόν τοῖσι, οὐ ὅσα δὲ ἢ δόξα μετ' αἰσθήσεως, ὅσα δὲ αἰσθήσεως, ὅσα δὲ συμπλοκὴ δόξης ἐ αἰσθήσεως, φαντασία αὐεῖν. ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα. 14 Καὶ δηλοῦν οὐ οὗκ ἄλλη τίς ἐστὶν ἢ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου ἐστὶν οὐ καὶ αἰσθήσεις. λέγω δὲ, ἐκ τῆς τῆς λαβοῦ δόξης, ἐ αἰσθήσεως ἢ συμπλοκὴ φαντασία ἐστὶν. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὴ τῆς ἀγα-

20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ἀλλ' αἰσθανομένοις, καὶ ὧν αἰσθήσεως εἶσιν· ἐστὶ
 ὅτι γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθή-
 σεως, καὶ ταύτῃ ὁμοίαν ἀνάγκη· ἐστὶ τῆς αἰσθή-
 σεως εἶη αὐτὴ ἢ κίνησις οὔτε αὐτὸ αἰσθήσεως
 ἐνδοχολογία, οὔτε μὴ αἰσθανομένοις ὑπὸ τῆς κίν-
 ησεως. 17 καὶ πολλὰ κατ' αὐτὴν καὶ ποιεῖν καὶ πάσῃν ὅ-
 ἔχον. 18 καὶ εἶη καὶ δῆλον καὶ ψευδὲς. τὸ δὲ
 συμβαίνει διὰ τὰς αἰσθήσεις τῶν μὴ ἰδίων
 δῆλον ὅτι ἐστίν, ἢ * ὅτι ὀλίγοις ἔχουσα τὸ ψευ-
 δὲ. δὴ τὸ ἐστὶν τῶν ὅτι συμβεβηκέναι καὶ ταύ-
 τα καὶ ἐστὶν ἢ δὴ ἐνδέχεται διὰ ψευδέων ὅτι
 μὴ γὰρ λυκὸν, οὐ διὰ ψευδέων· εἶ ὅτι τὸ
 τὸ λυκὸν ἢ ἄλλο τι, ψευδέων· τείρον ὅτι, τῶν
 κρινῶν καὶ ἐπολιθίων τοῖς συμβεβηκόσιν, οἷς
 ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως λέγω ὅτι, οἷς κίνησις καὶ μέγε-
 θος, ἀ συμβεβηκε τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ἀ μάλ-
 ιστα ἢ δὴ ἐστὶν ἀπατηθῆναι καὶ τὴν αἰσθησιν.
 19 ἢ ὅτι κίνησις ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινόμενη,
 δῆλον τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀπὸ τούτων τῶν τειρών
 αἰσθησεων. καὶ ἢ μὴ παρῆται, παρῆται τῆς αἰ-
 σθήσεως, δῆλον ὅτι· αἰ δ' ἕτεραί, καὶ παρῆται, καὶ
 ἀποῖται, εἶεν ἀπὸ ψευδέων, καὶ μάλιστα, ὅτι μ-
 πόρρω * τὸ αἰσθητικόν ἢ. 20 εἰ οὖν μηδὲν
 μὴ ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημύα, ἢ μὴ φαντασίαν·
 τὸ δὲ ἐστὶ τὸ λεγόμενον ἢ φαντασία ἀπὸ εἶη κίνησις
 ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνεργεῖαν γινόμενης.
 21 ἐπεὶ ὅτι ὁ ὅτις μάλιστα αἰσθητοῖς ἐστὶ, καὶ τὸ ὄνο-
 μα ἀπὸ τῆς φάσις εἰληφεν, ὅτι αὐτὸ φωνὴς ἢ ἐστὶν
 ἰδίον. 22 ὅτι διὰ τὸ ἐμμελὲς ὅμοιος ἐστὶ τῆς
 αἰσθήσεως, πολλὰ κατ' αὐτὴν παρῆται τὰ ζῶα,
 τὰ μὴ διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν, ὅτι τὰ θηρία·
 τὰ δὲ διὰ τὸ ἐπιτελευτῆσαι τὸν νοῦν εἰσ-
 τε πάθη, ἢ νόσοις, ἢ ὑπνω, οἷον οἱ ἀνθρώποι.
 23 καὶ μὴ οὖν φαντασίας, τί ἐστὶ, καὶ διὰ
 τί ἐστὶν, εἰρημύα ὅτι ἰσοσύρον.

ἢ ὀλίγοις

ἢ ἢ αἰ-
σθητικόν

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τοῦ παθητικοῦ.

Περὶ ὅτι μάλιστα τῆς ψυχῆς, ὅτι γινώσκῃ τε ἢ
 ψυχῆς ὅτι φρονεῖ, εἴτε χωριστὸ ὄντος, εἴτε καὶ
 μὴ χωριστὸ καὶ μέγεθος, δῆλον καὶ λόγον, σκε-
 πτόν πῶς ἔχει διαφορῶν· ὅτι πῶς ποτε ἢ τὸ
 νοῦν. 2 εἰ δὴ ἐστὶ τὸ νοῦν ὡσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ
 πάσῃν τι αὐτὴ ὑπὸ τῆς νοητικῆς, ἢ τῆς ἕτερον.
 3 ἀπατῆς ἀρεῶν εἶη, δεκτικὸν ὅτι εἰδίδει, ὅτι δυ-
 ναμει τῆς ἕτερον δῆλον μὴ τῆς ὅμοιος ἔχειν, ὡς-
 περ αἰσθητικὸν παρῆται αἰσθητικῶν, οὔτε τῆς νοῦν
 παρῆται τὰ νοητὰ. 4 ἀνάγκη ἀρεῶν, ἐπεὶ πάντα
 νοεῖ, ἀμύγη εἶναι, ὡσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας,

A sed sentientibus, & quarum rerum sen-
 sus sunt: possit autem fieri motus ab
 actu sensus, & necesse sit hunc motum
 esse similem sensui: profectò hic mo-
 tus nec potest esse sine sensu, nec in-
 esse iis quæ non sentiunt. 17 Et hinc fit
 ut quod cum habet, multa secundum
 eum & faciat & patiat. 18 Et ut sit &
 verus & falsus. hoc autem propter hæc
 accidit: Sensus propriorum quidem ob-
 jectorum est verus, aut quàm mini-
 mum habet falsitatis. secundò autem
 B sensus est eius cui hæc accident: atque
 hic iam potest esse falsus. nam quòd al-
 bum sit, non fallitur: sed utrum album
 illud, sit hoc, an aliud quidpiam, falli-
 tur. tertio est communium & conse-
 quentium accidentia, quibus insunt pro-
 pria. verbi gratià, motus & magnitudo
 accident rebus sensibilibus in quibus iam
 maximè fit deceptio secundum sensum.
 19 Iam verò motus qui ab actu fit, id est
 ab his tribus sensibus, differt à sensu. &
 primus quidem præsentè sensu est ve-
 rus: alij autem eo & præsentè & absen-
 te possunt esse falsi, maximè cum sensi-
 bile est procul. 20 Si igitur nihil aliud
 habet ea quæ dicta sunt, quàm phanta-
 sia: hoc autem est quòd dictum fuit:
 phantasia utique erit motus factus à sen-
 su qui est secundum actum. 21 Quo-
 niam autem aspectus est maximè sensus,
 etiam nomen phantasia sumpsit à τῆ φάσις,
 id est, à lumine, quia sine lumine non
 potest videri. 22 Et quia immanent &
 similes sunt sensibus, multa secundum
 eas agunt animalia: alia quidem, quia
 non habent intellectum, ut bestia, alia
 verò, quia intellectus interdum obruitur
 perturbatione, aut morbo, aut somno,
 ut homines. 23 Itaque de phantasia,
 quid sit, & quamobrem sit, hætenus di-
 ctum esto.

CAPVT V.

De intellectu patiente.

DE parte autem animæ, qua cognoscit
 anima, & prudētis munere fungitur,
 siue separabilis sit, siue non separabilis ma-
 gnitudine, sed ratione, considerandum est
 E quam habeat differentiã, & quonam modo
 fiat, intelligere. 2 Ergo si intelligere est ut
 sentire: aut pati quiddã fuerit ab intelli-
 gibili, aut aliquid aliud eiusmodi. 3 Impati-
 bile igitur esse oportet, sed aptum ad recipi-
 endam speciem: & potestate tale, non tamen
 hoc: & similiter habere, ut sensitiuum ad sen-
 sibilia, ita intellectum ad intelligibilia. 4
 Necesse est igitur, eum, quia omnia intelli-
 git, esse non mixtum, sicut ait Anaxagoras,
 ut su-

vt superet : hoc autem est, vt cognoscat. quod enim intus apparet, prohibet alienum, atque obstruit. 5 Adeo vt non sit eius vlla alia natura, quam hæc, vt sit possibilis. Qui igitur vocatur animæ intellectus, (is, inquam, intellectus, quo anima ratiocinatur & existimat) nihil actu est eorum quæ sunt antequam intelligat. 6 Idcirco non est rationi consentaneum, eum esse mixtum cum corpore : quia fieret qualis quidam, vt calidus aut frigidus : & posset esse aliquod eius instrumentum, vt sensitiuo : nunc verò nullum eius instrumentum est. 7 Rectè igitur inquirunt, qui dicunt animam esse locum specierum : præterquam quòd nec tota, sed intellectiua : nec actu, sed potestate est species illæ. 8 Porrò non esse similem impatibilitatem sensitui & intellectui, perspicuum est in sensoriis & sensu. nam sensus non potest sentire post vehemens sensibile : (vt sonum post magnos sonos : nec post vehementes odores, vel colores aut videre, aut olfacere :) sed intellectus cum intellexerit aliquid valde intelligibile, nihilominus intelligit inferiora, immo etiam magis : quia sensitium non est sine corpore : intellectus autem est separabilis. 9 Quando autem sic factus est singula, vt sciens dicitur, qui actu scit : (hoc autem euenit, cum potest per se operari :) tunc quoque similiter est quòdammodo potestate, non tamen eodem modo, vt antequam disceret, vel inueniret : & ipse se ipsum tunc potest intelligere. 10 Cum autem aliud sit magnitudo, & magnitudinis essentia, necnon aqua & aquæ essentia : eodemve modo in multis aliis res habeat : non tamen in omnibus : in quibusdam enim idem est essentia carnis & caro : aut alio, aut aliter habente intellectus diiudicat. nam caro non est sine materia, sed, vt simum, est hoc in hoc. sensitiuo igitur discernit calidum, & frigidum, & quorum ratio quædam est caro. alio autem (vel separabili vel vt linea inflexa se habet ad se ipsam cum extensa fuerit) essentiam carnis discernit. 11 Rursus in iis quæ in ab iunctione consistunt, rectum est vt simum : quoniam est cum continuo : qui additæ autem, si aliud est recti essentia, & rectum alio discernit. Esto namque dualitas. alio igitur, vel aliter habente discernit. omnino igitur vt res sunt separabiles à materia, ita etiam intellectus. 12 Dubitare autem quispiam possit, si intellectus est quid simplex, & impatibile, & nihil cum quoquam commune habet, vt inquit Anaxagoras, quomodo intelliget, si intelligere est pati quiddam ? nam quatenus aliquid vtriusque commune est, alterum videtur facere, alterum pati. 13 Præterea an ipse quoq. sit intelligibilis.

A ἵνα κρατῆ· τῆτο δ' ἔστιν, ἵνα γινώσκῃ· παρεμφανόμενον γὰρ κωλύει τὸ ἀλλότριον, ἔδ' ἀπιφρατῆ. 5 ὥστε μὴ δ' αὐτὸ εἶ) φύσιν ἵνα μὴ δειμιά, ἀλλ' ἢ τῶπιόν, ὅτι δυνατὸν. ὁ ἀρεα καλούμενος τῆς ψυχῆς νοῦς, (λέγω δὲ νοῦν, ὃ ἀφανοεῖται ἔνσωματῶμα δὲ ἡ ψυχῆ) ὁ δὲ ἔστιν ἐνεργεῖα τῶντων παρὶν νοεῖν. ὁ Διὸ ὁ δὲ μεμῆσθαι δὲ λόγον αὐτὸν παρὶν σῶματι· ποῖος γὰρ δὴ τίς γίνοιτο, θερμὸς ἢ ψυχρὸς, καὶ ὄργανόν τι εἶπ, ὡσπερ παρὶν ἀσθητικῶν· νῦν δὲ ὁ δὲ ἔστι. 7 καὶ δὴ οἱ λέγοντες τῆ ψυχῆ εἶ) τόπον εἰδῶν, πλεὺ ὅτι οὔτε ὄλη, ἀλλ' ἢ νοητικῆ, οὔτε ἐντελεχεία, ἀλλὰ δυναμει τῶ εἶδη. 8 Οὐ δ' οὐχ ὁμοία ἢ ἀπάρεστα τῶ ἀσθητικῶ καὶ τῶ νοητικῶ, φανερόν ὅτι τῶ ἀσθητικῶν ἔν τῶ ἀσθητικῶ. ἡ μὲν γὰρ ἀσθητικῶν ἀδυνατεῖ ἀσθητικῶν ἐκ τῶ σφόδρα ἀσθητικῶ, ὅτι ἴσθου ἐκ τῶν μεγάλων ἴσθων, οὐδ' ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ὁσμῶν ἔν χρωματῶ, οὔτε ὄσθιν οὔτε ὁσμῶσθαι. ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν πινῶση σφόδρα νοητὸν, οὐχ ἢ ἴσαν νοεῖ παρὶν ἔνεργεα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον. ὁ μὲν γὰρ ἀσθητικῶν ἐκ αὐτῶ σῶματος, ὁ δὲ νοῦς χρωματῶ. 9 Ὅταν δ' οὕτως ἕκαστα γίνηται, ὡς ὅτισημῶν λέγεταὶ ὁ κατ' ἐνεργεῖαν τῆτο ὅ σωματικῆ, ὅταν δυνῶται ἐνεργεῖν δι' αὐτῶ. ἔστι μὲν ὁμοίως, καὶ τότε δυναμει πως· ἢ μὲν ὁμοίως, καὶ παρὶν μαθεῖν ἢ διρεῖν· καὶ αὐτὸς δὲ αὐτὸν τότε δυνῶται νοεῖν. 10 Ἐπεὶ δ' ἄλλο ἐστὶ τὸ μέγεθος ἔν τὸ μέγεθος εἶ), καὶ ὕδωρ ἔν τὸ ὕδωρ ἔν τῶ· οὕτω δὲ ἔν τῶ ἑτέρων πολλῶν, ἀλλ' ἔκ ὅτι σῶμάτων· ἐπὶ ὁμοίων γὰρ τῶντων ἐστὶ τὸ ἀρχὴ εἶ) καὶ ἀρχα, ἢ ἄλλα, ἢ ἄλλως ἔχοντι * κρί. γρ. κρίτει δ' ἢ ἢ γὰρ ὄρε ἐκ αὐτῶ τῆς ὕλης· ἀλλ' ὡσπερ τὸ σιμὸν τὸδε ἐν τῶδε. παρὶν μὲν ὅταν ἀσθητικῶ τὸ θερμὸν ἔν τὸ ψυχρὸν κρίνει, καὶ ἄν λογὸς τίς ἢ ὄρε· ἄλλω δ' ἢ τοι χρωματῶ, ἢ ὡς ἢ κεκλασμένη ἔχθ παρὶν αὐτῶ ὅταν ἐκ τῶ τῶ τὸ γὰρ ἀρχὴ εἶναι, καὶ κρίνει. 11 Πάλιν δ' ὅτι τῶ ἐν ἀφανέρωσθ ὄντων, τὸ δὴ ὡς τὸ σιμὸν· μὲν σῶνυχουῖ γὰρ τὸ δὲ πινῶ εἶναι, εἶ ἔστιν ἑτεροτὸ δὴ εἶναι, καὶ τὸ δὴ ἄλλω· ἔσθ γὰρ δυνατῶ ἑτέρω ἀρε, ἢ ἑτέρως ἔχοντι κρίνει. καὶ ὄλωσ ἀρε ὡς χρωματῶ τῶ παρὶν ἄματα τῶ ὕλης, οὕτω καὶ τῶ παρὶν τῶ νοῦ. 12 Ἀπορήσειε δ' αὐ τίς εἶ ὁ νοῦς ἀπλοῦν ἐστὶ, καὶ ἀπαρῆς, καὶ μὴ δειμῶ μὴ δὲν ἔχθ χροῖόν, ὡσπερ φησιν Ἀναξαγόρας, πῶς * νοησειεν, εἶ τὸ νοεῖν παρὶν τί ἐστὶν. ἢ γὰρ τι γρ. νοησθ, χροῖόν ἀμφοῖν ὑπὸ χροῖ, τὸ μὲν ποιεῖν δοκεῖ, τὸ δὲ παρὶν. 13 Ἐπὶ δ' εἶ νοητὸς καὶ αὐτὸς :

ἢ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁ νοῦς ὑπερῖξαι, εἰ μὴ κατ' ἄλλο αὐτὸς νοητός. ἐν δὲ ἡ τὸ νοητὸν εἶδος, ἢ μεμιγμένον τι ἔξει, ὃ ποιῆ νοητὸν αὐτὸν ὡσαύτῃ ἄλλα. 14 Ἡ τὸ μὲν πάσῃ καὶ κινήσῃ τι. δὲ διήρηται περὶ τέρων, ὅτι δύναμει πως ἔστι τὰ νοητὰ ὁ νοῦς. ἄλλ' ἐντελεχεία ὁστέν, ὡσαύτῃ μὴ νοῦ. δεῖ δὲ οὕτως, ὡσαύτῃ ἐν γραμματείῃ, ὡ μὴδὲν ὑπερῖξαι ἐντελεχεία γραμματέων. ὅσα συμβαίνει ὅτι τῶ νοῦ. 15 καὶ αὐτὸς δὲ νοητός ἔστιν, ὡσαύτῃ νοητὰ. ὅτι μὲν γὰρ τῶ δύου ἕλης, τὸ αὐτὸ ἔστι τὸ νοοῦν, καὶ τὸ νοοῦμενον. ἢ γὰρ ἐπισημη εἰ θεωρητικὴ, καὶ τὸ ἐπισητὸν τὸ αὐτὸ ἔστι. τῶ δὲ μὴ αἰεὶ νοεῖν τὸ αἴτιον ἐπισητῶν. ἐν δὲ τῶ ἐχρῖσιν ἕλιω, δυνάμει μόνον ἕκαστον ἔστι τῶ νοητῶ. ὡστ' ἐκείνοις μὲν οὐχ ὑπερῖξαι νοῦς. αἰὲν γὰρ ἕλης δυνάμεις ἔστιν ὁ νοῦς τῶ ποιούτων. ἐκείνῃ τὸ νοητὸν ὑπερῖξαι.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Περὶ τῶ νοῦ περὶ κινήσῃ.

ΕΠεὶ δὲ ὡσαύτῃ ἐν ἀπόσῃ τῆ φύσει ἔστι ἡ, τὸ μὲν ἕλη ἕκαστῃ γῆμει. τῶ δὲ, ὅτι πῶτα, δυνάμει ἐκείνα. ἕτερον δὲ τὸ αἴτιον καὶ ποιητικόν, τῶ ποιεῖν πῶτα, ὅτι ἢ τέχνη περὶς τῶ ἕλιω πέπονθεν, ἀνάγκη καὶ ἐν τῆ ψυχῇ ὑπερῖξαι τῶ τῶ ἀφροσύνης. ἔστιν ὁ μὲν ποιούτων νοῦς, τῶ πῶτα γίνεσθαι. ὅτι, τῶ πῶτα ποιεῖν, ὡς ἕξις τις, ὅτι τὸ φῶς. ἔσπον γὰρ τινα καὶ τὸ φῶς ποιεῖ τῶ δυνάμει ὄντα χρώματα ἐνεργεία χρώματα. 2 καὶ ὅτι ὁ νοῦς χωριστός, καὶ ἀμείγῃς, καὶ ἀπαθῆς τῆ οὐσία ὡν ἐνεργεία. αἰεὶ γὰρ πρῶτον τὸ ποιούτων τῶ πάσῃ, καὶ ἢ ἕχῃ τῆς ἕλης. 3 Τὸ αὐτὸ δὲ ἔστιν ἢ κατ' ἐνεργείαν ἐπισημη τῶ περὶ γραμμάτι. ἢ δὲ καὶ δυνάμει, χεῖρα περὶ τῶ ἐν τῶ ἐνί. ὅλως δὲ, ὁστέν χεῖρα. ἀλλ' οὐχ ὅτι μὲν νοεῖ, ὅτι δὲ οὐ νοεῖ. 4 Χωριστοῦ δὲ ἔστι μόνον τῶ ὅσα ἔστι, καὶ τῶ μόνον ἀθανάτων καὶ αἰδῶν. 5 Οὐ μνησθῆναι ὅτι, ὅτι τῶ μὲν ἀπαθῆς, ὃ δὲ παθητικὸς νοῦς, φαρτικός, ἔσθαι τῶ τούτου οὐδὲν νοεῖ.

ΚΕΦΑΛ. 6.

Περὶ διπλῆς τῶ νοῦ ἐνεργείας.

ΗΜέν οὖν τῶ ἀδιαρέτων νόσις ἐν τούτοις, ὡσαύτῃ ἔστι τὸ ψῦδος ἐν οἷς τὸ ψῦδος καὶ τὸ ἀληθές, οἰώσῃς τις ἢ δὲ νοητῶ,

Aut enim etiam aliis intellectus inherit, si ipse non est per aliud intelligibilis, intelligibile autem est unum quiddam specie: aut mixtum aliquid habebit, quod faciat eum intelligibilem, ut cætera. 14 An pati quidem est secundum aliquid commune. idcirco dictum est antea, intellectum potestate quodammodo esse intelligibilia, sed actu nullum eorum esse, antequam intelligat. Sic autem oportet, ut in codice, in quo nihil fit actu scriptum, quod quidem evenit in intellectu. 15 Ipse quoque est intelligibilis, ut intelligibilia, nam in iis quæ sunt sine materia, idem est intelligens & quod intelligitur. scientia namque contemplativa, & scibile, idem est. cur autem non semper intelligat, causa est consideranda, sed in iis quæ habent materiam, singula intelligibilia sunt tantum potestate. Quapropter iis non inherit intellectus: quoniam talium intellectus est potestas sine materia, ei verò intelligibile inherit.

CAPVT VI.

De intellectu agente.

Quoniam autem ut in vniuersa natura est aliquid, quod est materia cuique generi subiecta, (idque quia potestate est omnia illa) alterum verò, quod est causa, & vim habet efficiendi, quia facit omnia, (ut ars ad materiam affecta est) necesse est etiam in anima inesse has differentias. atque alter est talis intellectus, quia omnia fit: alter, quia omnia facit tanquam habitus quidam, velut lumē: nam quodammodo etiam lumen eos qui sunt potestate colores, facit actu colores. 2 Atque hic intellectus est separabilis, & non mixtus, & impatibilis, cum essentialiter sit actus. semper enim præstantius est efficiens patiente, & principium materia. 3 Porro idem scientia actu, quod res. scientia vero quæ est potestate, tempore prior in vno est: omnino autem ne quidem tempore, sed non quandoquod intelligit, quandoque non intelligit. 4 Separatus autē est, solum hoc ipsum quod est. & hoc solum est immortale & æternū. 5 Nō recordamur autem: quoniam hoc est quidem impatibile: sed patibilis intellectus est interitui obnoxius, ac sine hoc nihil intelligit.

CAPVT VII.

De duplici operatione intellectus.

Individuorum igitur intellectio in iis spectatur, in quibus non est falsitas. in quibus autem est falsitas & veritas, iam est compositio quædam conceptuum,

quasi vnum sint. 2 Quemadmodum Empedocles ait, *Certè multorum capita sine cervicibus pulularunt;* deinde componi amicitia: ita etiam hæc separata componuntur, vt asymmetrum & diameter. 3 Quòd si præteritorum aut futurorum *intellectio sit*, tempus insuper intelligit & componit. falsitas enim semper in compositione *consistit*. nam & si *asserat* album non esse album, illud non album composuit. licet autem & diuisionem omnia dicere. verumenimvero non solum falsum aut verum est, Cleonem esse album, sed etiam fuisse, aut fore. quod verò quæque vnum facit, id est intellectus. 4 Indiuiduum autem cum bifariam dicatur, id est, vel potestate vel actu: nihil prohibet quin *intellectus* intelligat indiuiduum, quando intelligit longitudinem. quoniam est indiuiduum actu: & in tempore indiuiduo, quia similiter tempus est diuiduum & indiuiduum, vt longitudo. non licet igitur dicere, quid in vtraque dimidia parte intelligat: quandoquidem si non diuidatur, non est nisi potestate. separatim verò cum vtrumque dimidium intelligit, simul etiam diuidit tempus: sed tunc *intelligit* quasi longitudes. quòd si *intelligat* quasi *compositum* ex vtrisque, *perfectò intelliget* etiam eo tempore quod est in vtrisque. 5. Quod autem est indiuiduum, non quantitate, sed forma, intelligit in indiuiduo tempore, & indiuiduâ parte animæ. 6 Ex accidenti autem: nec quatenus ea sunt diuidua, quod intelligit, & quo tempore, sed quatenus indiuidua. inest enim etiam in his aliquid indiuiduum, sed fortasse non separabile, quod efficit vt tempus sit vnum, & longitudo vna. atque hoc similiter est in omni continuo & tempore & longitudine. 7 Punctum verò, & omnis diuisio, & quod ita est indiuiduum, notificatur vt priuatio. similisque ratio est in aliis: veluti quomodo malum cognoscit aut nigrum: nam contrario quodammodo cognoscit. 8 Oportet autem, vt id quod cognoscit, potestate sit, & vnum sit in ipso. si cui verò non est contrarium in causa, ipsum se ipsum cognoscit & actu est, atque separabile. 9 Porro dictio est aliquid de aliquo, vt affirmatio: & omnis est vera aut falsa. intellectus autem non omnis, sed intellectus ipsius quid est secundum quidditatem est verus, non aliquid de aliquo. sed vt aspectus proprii obiecti est verus: an autem album illud sit homo nec ne, non est semper verus: ita etiam se habent, quæcumque materia vacant.

A ὡσαύτῃ ἐν ὄντων. 2 κατὰ τὴν Ἐμπεδοκλήως ἔφη,
 Η πολλὰν μὲν κέρσαι αἰαυχένες ἐβλάστησαν· Ἐπειτα σὺντήθηται τῇ φιλίᾳ· οὕτω δὲ ταῦτα κεχωρισμένα σὺντήθηται, οἷον τὸ ἀσύμμετρον, ἢ τὸ ἀσάμειον. 3 αὐτὸ δὲ γινόμενων ἢ ἐσομένων, τὸν χρόνον παρεσπεννοῶν καὶ σὺντήθεις· ὅ γὰρ ψυδὸς ἐν σὺντήθει αἰεὶ· καὶ γὰρ αὐτὸ λευκὸν μὴ λευκὸν, τὸ μὴ λευκὸν σὺνέθηκεν. ἐνδέχεται ὅτι καὶ ἀφαιρέσειν φανῶν πῶντα. ἀλλ' οὐκ ἔστι γε οὐ μόνον τὸ ψυδὸς ἢ ἀληθές, ὅτι λευκὸς Κλέων ἔστιν, ἀλλὰ, καὶ ὅτι ἡ, ἢ ἔσαι. τὸ δὲ ἐν ποιοῦν, τὸ οὐ τοῖς ἑκάστον. 4 ὁ δὲ ἀδιαίρετον ἐπεὶ διχῶς, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ, οὐδὲν κωλύει νοεῖν τὸ ἀδιαίρετον, ὅταν νοῆται τὸ μήκος· ἀδιαίρετον γὰρ ἐνεργείᾳ, καὶ ἐν χρόνῳ ἀδιαίρετον· ὁμοίως γὰρ ὁ χρόνος διαίρετός, καὶ ἀδιαίρετος πᾶσι μήκει. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἐν τῷ ἡμίσει ἢ ἐννοεῖν ἑκάτερον· ὅ γὰρ ἔστιν, ἀλλ' ἢ ἀδιαίρετον, ἀλλ' ἢ δυνάμει. χωρεῖς δὲ ἑκάτερον τῶν ἡμίσεων νοῶν, ἀφαιρεῖ καὶ τὸν χρόνον ἅμα· τότε ὅτι οἰοῦναι μήκει. Ἐστὶ δὲ ὡς εἰς ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ πᾶσι ἐπὶ ἀμφοῖν. 5 Τὸ δὲ μὴ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον, ἀλλὰ πᾶσι εἶδη, νοεῖ ἐν ἀδιαίρετον χρόνῳ, καὶ ἀδιαίρετον τῆς ψυχῆς. 6 Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, καὶ οὐχ ἢ ὁμοίως ἀφαιρετὰ, ὅτι νοεῖ ἢ ἐν ᾧ χρόνῳ, ἀλλ' ἢ ἀφαιρέσει· ἐνεργεῖ γὰρ καὶ τούτοις τί ἀδιαίρετον, ἀλλ' ἴσως οὐ χωριστὸν, ὅτι πᾶσι ἕνα τὸν χρόνον καὶ τὸ μήκος. ἢ τῶν ὁμοίως ἐν ἀπορῆθι ἔστι πᾶσι σὺννεχῆ ἢ χρόνῳ, καὶ μήκει. 7 Ἡ δὲ στιγμή, ἢ πᾶσα ἀφαιρέσει, καὶ τὸ οὕτως ἀδιαίρετον, δηλοῦται, ὡσαύτῃ ἢ φέρουσι. ἢ ὁμοίως ὁ λόγος ὅτι τῶν ἄλλων· οἷον, πᾶσι τὸ κακὸν γνωρίζει, ἢ τὸ μὴ· πᾶσι ἐνδότην γὰρ πᾶσι γνωρίζει. 8 Δὲ δὲ δυνάμει ἢ τὸ γνωρίζον, καὶ ἐν ἢ ἐν αὐτῷ. Ἐστὶ δὲ ἡ μὴ ἔστιν ἐνδότην τῶν αἰτίων, αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκον, καὶ ἐνεργείᾳ ἔστι ἢ χωριστὸν. 9 Ἐστὶ δὲ ἢ μὴ φάσις τί κατὰ ἑνός, ὡσαύτῃ ἢ κατὰ φάσις, καὶ ἀληθῆς ἢ ψευδῆς πᾶσα· ὅτι νοεῖ οὐ πᾶσι, ἀλλ' ὅτι ἢ ἐστὶ κατὰ τὸ ἡμῶν ἢ ἀληθῆς, καὶ οὐ κατὰ ἑνός· ἀλλ' ὡσαύτῃ τὸ ἑαυτὸν τῶν ἰδίου ἀληθῆς. Ἐστὶ δὲ αὐτοσκοπὸς τὸ λευκὸν ἢ μὴ, ὅτι ἀληθῆς αἰεὶ· ὡσαύτῃ δὲ ἔχει ὅσα αὐτὸ τῆς ὕλης.

Περὶ τῶ νοῦ πρακτικοῦ καὶ τῆς ἐκείνου πρὸς τὸν θεωρητικὸν διαφορῆς.

De intellectu practico, & eius distinctione à contemplatiuo.

Τὸ αὐτὸ δὲ ἔστιν ἢ κατ' ἐνέργειαν ἔπι-
 στήμη τὰς πράξεις. ἢ δὲ κατ' ἐνδύα-
 μιν, χεῖρα πρὸς τὸ ἐνὶ ὄλως δὲ ὁσδὲ
 χεῖρα. ἔστι γὰρ ἔξ ἐντελεχείας ὄντος πρῶτα τὰ
 γινόμενα. 2 Φαίνεται δὲ τὸ μὴ αἰσθητὸν, ἐκ
 διωάμει ὄντος τῆς αἰσθητικῆς, ἐνέργεια ποιοῦ.
 ἢ γὰρ πάρα, ἢ δὲ ἀποποιεῖται. δὲ δὴ οὐ εἶδος τῆς το
 κινήσεως ἢ γὰρ κινήσεως. ἢ ἀτελοῦς ἐνέργεια αὐτῆ.
 ἢ δὲ ἀπλῶς ἐνέργεια ἑτέρα ἢ τῆς τετελεσμένου.
 3 Τὸ μὴ οὐκ αἰσθάνεσθαι ὁμοίον ἔφ' ἀνάγα
 μόνον, ἔ νοεῖν. ὅταν δὲ ἡδὺ ἢ λυπηρὸν, οἷον
 κατὰ φάσα, ἢ ἀποφάσα, διώκει ἢ φύλα. 4 καὶ
 ἔστι τὸ ἡδέσθαι καὶ λυπεῖσθαι τὸ ἐνεργεῖν τῆς αἰ-
 σθητικῆς μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἢ
 τοιαῦτα. καὶ ἢ φυγὴ δὲ ἢ ὀρεξις τῆς το ἢ κατ'
 ἐνέργειαν. ἔ οὐχ ἔτερον τὸ ὀρεκτικὸν ἔ φλυ-
 κτικόν, οὔτε ἀλλήλων, οὔτε τῆς αἰσθητικῆς.
 ἀλλὰ τὸ εἶναι ἄλλο. 5 τῆ δὲ ἀφροντικῆς ψυχῆς
 τὰ φαντάσματα οἷον αἰσθήματα ὑπὲρ ἢ ὅταν
 δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν φήσῃ ἢ ἀποφήσῃ, φύλα
 ἢ διώκει. δὲ ὁσδὲ ποτε νοεῖ αἰθὺ φαντάσματος
 ψυχῆς. 6 ὡς πρὸ δὲ ὁ ἀήρ τιμὴ κόρην ποιοῦν
 ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ ἔτερον, ἔ ἢ ἀκρὴ ὡσαύτως.
 τὸ δὲ ἔσχατον ἐν, ἔ μία μεσότης. τὸ δὲ εἶναι
 αὐτῆ πλείω. τίνι δὲ ἔπι κρίνει, ἢ ἢ ἀφφέρει
 γλυκὺ καὶ θερμόν, εἶρηται μὴ καὶ πρὸς τὸν, λεκ-
 τεόν δὲ καὶ νῦν. ἔστι γὰρ ἐν π, ἔ τω δὲ καὶ ὡς ὄρεξ.
 7 καὶ ταῦτα ἐν ἔ ἀνάλογον ἔ ἔ ἀριθμῶν, ὃν
 ἔχει πρὸς ἑκάτερον, ὡς ἐκεῖνα πρὸς ἀλλήλα.
 πῶς δὲ ἀφφέρει ποδὶ ἀπορεῖν, πῶς τὰ ὁμοίη
 κρίνει, ἢ τὰ μάλιστα, οἷον λευκὸν καὶ μέλαν; ἔ τω δὲ
 ὡς τὸ α τὸ λευκόν, πρὸς τὸ β τὸ μέλαν, τὸ γ πρὸς
 τὸ δ, ὡς ἐκεῖνα πρὸς ἀλλήλα. ὡς ἔ ἐναλ-
 λαξ. εἰ δὲ τὰ γ δὲ εἰ εἶη ὑπερβαίνοντα, οὔτως
 ἔξει ὡς πρὸ καὶ τὰ α β τὸ αὐτὸ μὴ καὶ ἐν. τὸ εἶναι δὲ
 οὐ τὸ αὐτὸ, κακείνο ὁμοίως. ὃ δὲ αὐτὸς λόγος,
 κακείν μὴ τὸ α τὸ γλυκὺ εἶναι, τὸ δὲ β τὸ λευκόν.
 8 Τὰ μὴ οὐκ εἶδη τὸ νοητικὸν ἐν τοῖς φλυ-
 τάσμασι νοεῖ, ἔ ὡς ἐν ἐκείνοις ὡρεται αὐτῶ
 τὸ διωκτὸν καὶ φλυκτὸν, καὶ ἢ ἐκτὸς τῆς
 αἰσθήσεως, ὅταν ἔπι τῶν φαντασμάτων
 ἢ, κινεῖται, οἷον αἰσθανόμενος τὸν φλυ-
 κτὸν, ὃ πῦρ τῆς κινήσεως γινώσκει, ὄραν
 κινούμενον, ὃ πῦρ πολέμιος. ὅτε δὲ ἐν τοῖς
 ἐν τῆ ψυχῆς φαντάσμασι τὸ νοήμασιν,

IAm verò scientia quæ est actu, idem
 est quod res. sed quæ est potestate,
 tempore prior est in vno. omnino autem
 no quidem tempore : nam quæcumque
 fiunt, ex eo sunt quod est actu. 2 Ap-
 paret autem, sensibile ex eo quod pote-
 state est sensitium, efficere actu *sensiti-
 num* : non enim patitur, nec variatur.
 quapropter hæc est alia species motus :
 quandoquidem motus erat actus imper-
 fecti : actus verò qui simpliciter est, alius
 est, nempe is qui est perfecti. 3 Ergo sentire
 est simile dictioni soli, & intellectioni.
 cum autem iucundum aut molestum
 percepit, quasi affirmasset aut negasset,
 persequitur vel fugit. 4 Ac voluptate &
 dolore affici nihil aliud est, quam operari
 sensitua medietate erga bonum vel ma-
 lum, quæ sunt talia. & fuga igitur & appe-
 titio quæ est actu, hoc ipsum est : nec diuer-
 sa sunt appetitium & fugitium, nec in-
 ter se, nec à sensitio : sed essentia alia
 est. 5 Animæ verò dianoëticæ phantasmata
 sunt, veluti sensibilia. cum autem
 malum aut bonum affirmarit vel negarit,
 fugit aut persequitur. Quapropter nun-
 quam hæc anima intelligit sine phantasmate.
 6 Porro sicut aer pupillam talem
 fecit, hæc verò aliud : sic etiam auditus.
 ultimum verò est vnum, & vna medie-
 tas : sed essentia ipsius est plura. quo au-
 tem discernit, quatenus differant dulce
 & calidum, dictum quidem & antea fuit,
 sed nunc quoque dicendum est. nam est
 vnum quiddam, sic autem vt terminus.
 7 Atque hæc sunt vnum proportione &
 & numero, quem habent ad vtrumque,
 vt illa inter se. quid enim refert hoc dubi-
 tare, quomodo homogenea iudicat, seu
 contraria, vt album & nigrum? Esto igitur
 vt α, id est album, ad β id est nigrum,
 ita γ ad δ, vt (inquam) illa inter se. qua-
 propter etiam commutato ordine. si igitur
 α β γ δ vni insint : ita ea habebit vnum &
 idem, vt α β : sed essentia non est eadem.
 & illud similiter. Eadem ratio est, etiam
 si α sit dulce, ac β album. 8 Species
 igitur intellectiium in phantasmatibus
 intelligit. & vt in illis definitum ei est,
 quod est persequendum & fugiendum, etiam
 quod est extra sensum, quando est in phan-
 tasmatibus, mouetur. vt sentiens facem,
 sensu communi cognoscit esse ignem : & vi-
 dens eam moueri, cognoscit esse hostem. quan-
 doque verò in phantasmatibus seu con-
 ceptibus qui sunt in anima, quasi cernens,

γρ. ἢ πδ.

γρ. αὐτὸς

γρ. φρυκτῆς ἢ
γρ. καὶ ἢ

rationatur & consultat de futuris, respiciens ad praesentia. & cum dixerit: ut illic est iucundum aut molestum, ita hic fugit aut persequitur, & omnino in actione est.

9 Quinetiam & verum & falsum, quod est sine actione, est in eodem genere, in quo bonum & malum. 10 Sed eo differunt: quod alterum est simpliciter, alterum alicui. 11 Sed & ea, quae in abiectione dicuntur, intelligit. quemadmodum si intelligat simum, quatenus est simum, non separatim intelligit. si quid autem, quatenus curuum, actu intelligat: sine carne intelligit, in qua est curuum. sic mathematica, quae non sunt separata, veluti separata intelligit, cum illa intelligit. 12 Et omnino intellectus actu est, qui res intelligit. 13 Vtrum autem fieri possit, ut separatorum aliquid intelligat, cum ipse non est separatus a magnitudine, an non, considerandum erit posterius.

A ὡς ὁ ὄρων λογίζεται καὶ βουλευεται τὰ μέλλοντα πρὸς τὰ παρόντα· καὶ ὅταν εἴπῃ, ὡς εἴη ἢ ἰδῆ ἢ λυπηρὸν, οὐδὲν φθέρῃ ἢ διακεί, καὶ ὅλως ἐν πρᾶξί. 9 Καὶ τὸ αὐτὸ δὲ πρᾶξίως, καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἐν ταῖς αὐταῖς γῆν ὅτι, τὰ ἀγαθὰ καὶ κακῶ. 10 Ἀλλὰ τὰ γε ἀπλῶς διαφέρῃ, καὶ πῆν. 11 τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα, νοεῖ, ὡς ὁρᾷ ἢ εἰ τὸ σιμὸν, ἢ μὴ σιμὸν, οὐ κεραισμένως· ἢ δὲ κοῖλον, εἴπῃ γ' εἰσὶ ἐνεργεία, αἰθερῆς ἀρχῆς αὐτὸ εἰσὶ ἐν τῷ κοίλῳ. οὕτω τὰ μαθηματικά οὐ κεραισμένα νοεῖ, ὅταν νοῆ ἑκείνα. 12 Ὅλως δὲ ὁ νοεῖ ἐστὶν ὁ κατ' ἐνέργειαν τὰ πρᾶγματα νοῶν. 13 Ἀρα δὲ ἐνδέχεται τῇ κεραισμένων τι νοεῖν, ὄντα αὐτὸν μὴ κεραισμένον μέγεθος, ἢ οὐ, σπειρότερον ὕψους.

CAPVT IX.

ΚΕΦΑΛ. Θ.

Collatio intellectus cum sensu, & cum phantasia.

Σύγκρισις τῆς νοῦ μὲν τῆς αἰσθητικῆς καὶ φαντασίας.

Nunc autem ea quae de anima dicta sunt, summam complectentes, dicamus rursus, animam quodammodo esse omnia entia. nam entia vel sunt sensibilia vel intelligibilia: ac scientia quidem est, quodammodo scibilia: sensus vero sensibilia. 2 Quomodo autem hoc sit, oportet quaerere. secatur igitur scientia & sensus in res: nempe qui quaeve est potestate, in ea quae sunt potestate: qui quaeve est actu, in ea quae sunt actu. animae autem pars sensitiva, & pars scientialis potestate est haec: id est, altera, scibile: altera, sensibile. iam vero necesse est vel esse res ipsas, vel species. atqui non sunt ipsae res: quoniam lapis non est in anima, sed species. Quapropter anima est veluti manus. etenim manus est instrumentum instrumentorum: & intellectus est species specierum: & sensus est species sensibilibum. 3. Quia vero res nulla est praeter magnitudines (ut videtur) sensibiles, separata: in speciebus sensibilibus sunt intelligibilia, tam ea quae in abiectione dicuntur, quam ea quae sunt sensibilibum habitus & affectiones. ideoque is qui nihil sentit, nihil discernere aut intelligere potest. 4 Cum autem contemplatur, necesse est simul phantasma aliquod contemplari. nam phantasmata sunt ut sensibilia, praeterquam quod sunt sine materia. 5 Porro phantasia differt ab affirmatione & negatione. nam verum aut falsum est complexio mentis conceptuum,

NYN δὲ πρὸς ψυχῆς τὰ λεγόμενα συγκεφαλαιώσαντες, εἰπωμὴν πάλιν, ὅτι ἡ ψυχὴ τὰ ὄντα πῶς ἐστὶ πᾶντα· ἢ γὰρ αἰσθητὰ καὶ ὄντα, ἢ νοητὰ. ἐστὶ δὲ ἢ ὅπτησι μὲν, καὶ ὅπτησι πῶς: ἢ δὲ αἰσθητικῶν καὶ αἰσθητῶν. 2 Πῶς δὲ πᾶν, δεῖ ζητεῖν. τέμνεται οὖν ἡ ὅπτησι καὶ ἢ αἰσθητικῶν εἰς τὰ πρᾶγματα, ἢ μὲν δυνάμει εἰς τὰ δυνάμει· ἢ δὲ ἐντελεχείᾳ, εἰς τὰ ἐντελεχεία. τῆς δὲ ψυχῆς τὸ αἰσθητικόν, καὶ τὸ ὅπτησιμονικόν, δυνάμει ταῦτα ἐστὶ, τὸ μὲν ὅπτησιτόν. τὸ δὲ αἰσθητικόν· ἀνάγκη δὲ ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν εἰδῶν εἶναι· αὐτὰ μὲν γὰρ δὴ οὐ· οὐ γὰρ ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ τὸ εἶδος· ὡς ἡ ψυχὴ ὡς ὁρᾷ ἢ χεῖρ ἐστὶ· καὶ γὰρ ἡ χεῖρ ὄργανόν ἐστὶν ὀργανῶν· καὶ ὁ νοεῖ, εἶδος εἰδῶν· καὶ ἡ αἰσθητικῶν, εἶδος αἰσθητῶν. 3 Ἐπεὶ δὲ ὁ πρᾶγμα ὁ πρᾶξί ἐστὶ πᾶν τὰ μέγεθος, ὡς δοκεῖ, καὶ αἰσθητῶν, κεραισμένον, ἐν τοῖς εἶδεσι τοῖς αἰσθητοῖς τὰ νοητὰ ἐστὶ, τὰ τε ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα, καὶ ὅσα τῇ αἰσθητικῇ, ἕξεις καὶ πᾶν· καὶ ἀπὸ τῆς οὐτε μὴ αἰσθητικῆς μηδὲν, οὐδὲν αὐτῶν μᾶλλον, ὅσα δὲ ζῶοιοι. 4 Ὅταν δὲ θεωρῇ, αἰσθητικῶν φαντασμά ἢ θεωρεῖν· τὰ γὰρ φαντασμά, ὡς ὁρᾷ αἰσθητὰ ἐστὶ, πλὴν αὐτῶν ὕλης. 5 Ἐστὶ δὲ ἢ φαντασία, ἐτερον φάσιως καὶ ἀπὸ φάσιως. συμπλοκὴ γὰρ ἐστὶ νοημάτων τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος.

ὅτι δὲ τὰ πρώτα νοήματα, ἵνα δρῶσι τὰ μὴ φαντάσματα εἶναι; ἢ ὅτι τὰ ἄλλα φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ ἄνδρα φαντασματικῶν.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

Ἀποδείξις περὶ τῆς κινήσεως διωάμεως,

Επει δὲ ἡ ψυχὴ καὶ δύο ὄρεσαι διωάμεως, ἡ τῆς ζωῶν, τὰ τε κινήσεως, (ὅτι ἀφαιρέσεως ἔργον ἐστὶ) ἔχει τὴν κινήσιν καὶ τὸν τόπον κινήσεως, καὶ μὴ ἀφαιρέσεως ἐνοῦ, διωάμεως τούτων. καὶ ἡ τῆς κινήσεως πῶς ποτε ἔστι τῆς ψυχῆς, σκεπτικόν, πότερον ἐν πᾶσι μέρεισιν αὐτῆς χωριστῶν ὄν, ἢ μεγέθει, ἢ λόγῳ. ἢ πᾶσα ἡ ψυχὴ καὶ εἴ[η] μέρεισιν πῶς ποτε ἰσὺς πᾶσα τὰ εἰωθότα λέγεσθαι, καὶ τὰ εἰρημύα, ἢ τούτων ἐν πᾶσι. 2 ἔχει δὲ ἀποδείξις ὁμοίως, πῶς τε δεῖ μέρεισιν ψυχῆς λέγεσθαι, καὶ πᾶσα. Ἐποικὸν γὰρ πᾶσα ἀπειρεσθ φαίνεται, καὶ οὐ μόνον ἀΐνες λέγεσθαι, δρῶντες, λογιστικόν, καὶ θυμικόν, καὶ ἐπιθυμητικόν. οἱ δὲ, τὸ λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἀλόγον. καὶ γὰρ τὰ ἀφαιρέσεως, δι' αὐτὰ τὰ χωριστοί) εἰζοισί, καὶ ἄλλα * φαίνεται μέρεισιν μείζων ἀφαιρέσειν ἔχοντα τούτων, καὶ ὧν καὶ νῦν εἰρημύα, τὸ τε δρῶντικόν, ὅτι καὶ τοῖς φυτοῖς ὑπερῆχθαι, ἔχει πᾶσι τοῖς ζωοῖς. καὶ ὁ ἀφαιρέτικόν, * οὐτε ὡς ἀλόγον, ὅτι ὡς λόγον ἔχον, τὴν αὐτὴν ῥαδίως. ἐπὶ δὲ ὁ φαιρέτικόν, ὅτι τὰ μὴ εἶ[η] πᾶσι τούτων ἕτερον, πῶς δὲ τούτων αὐτῶν, ἢ ἕτερον, ἔχει πολλὰ ἀποδείξις, εἴ τις θήσει κεραιωμένα μέρεισιν τῆς ψυχῆς. καὶ δὲ τούτοις τὸ ὀρεκτικόν, ὅτι καὶ λόγον καὶ διωάμει ἕτερον αὐτῶν δρῶντικόν εἶναι πᾶσι τούτων. ἔχει ἀποδείξις δὲ τὰ ἀφαιρέσειν. ἐν τε τὰ λογιστικῶν γὰρ ἢ βούλησις γίνεται, καὶ ἐν τὰ ἀλόγον ἢ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμῶς. εἴ δὲ τελεῖ ἡ ψυχὴ, ὅτι ἐκαστὴ ἔχει ὀρεξίς. ἔχει δὲ καὶ τὸ νῦν ὁ λόγος ἀφαιρέτικος, πῶς τὸ κινήσιν καὶ τὸν τόπον τὸ ζῶον ἔστι. 3 Τὸ μὴ γὰρ καὶ αὐξήσει καὶ φθίσει κινήσιν, αἶ πᾶσι ὑπερῆχοισι, τὸ πᾶσι ὑπερῆχον δρῶντικόν ἄν κινήσιν τὸ θυμικόν καὶ δρῶντικόν. καὶ δὲ ἀναπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς, ἔχει ὑπνοῦ καὶ ἐγρηγρόσεως, ἕτερον ὅτι σκεπτικόν. ἔχει γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πολλὰ ἀποδείξις. ἀλλὰ καὶ τῆς καὶ τὸν τόπον κινήσεως, πῶς τὸ κινήσιν τὸ ζῶον πᾶσι πορθετικῶν κινήσιν, σκεπτικόν. 4 Οὐ μὴ οὖν οὐχ ἔχει δρῶντικὴν διωάμει, ἀλλ' ὅτι αἶ γὰρ ἔχει καὶ τὴν κινήσιν αὐτῆ, καὶ ἔχει φαντασίας, ἢ ὀρεξίως ἔστιν. οὐδὲν γὰρ μὴ ὀρεγόμενον ἔχει φθίσει κινήσιν, ἀλλ' ἢ βία. 5 Ἐπὶ καὶ τὰ φῶς κινήσιν ἔχει, καὶ εἶχε τι

A 6 Primi autem mentis conceptus quo differunt, ut non sint phantasmata? an ne hæc quidem sunt phantasmata, sed non sunt sine phantasmatibus?

CAPVT X.

Dubitaciones de facultate motrice.

Cum autem animalium anima duabus potestatibus definita sit, nempe iudicandi, (quod est munus diantæ, & sensus) & præterea loco mouendi: de sensu quidē & intellectu tot exposita sunt: de facultate autem mouente, quid tandem sit animæ, considerandum est: utrum sit vna quædam eius pars separata vel magnitudine vel ratione, an sit tota anima: & si sit pars quædam, utrum sit propria quædam pars, præter eas quæ dici solent, & quæ commemoratæ sunt, an harum vna quæpiam. 2 Sed oritur statim dubitatio, quomodo dicere oporteat partes animæ, & quot. nam quodammodo infinitæ videntur: nec solum quas nonnulli dicunt, distinguentes facultatem ratiocinandi & irascendi & cupiendi: alij verò, ratione præditam & rationis expertem. etenim secundum differentias, per quas sciungunt has partes, etiam aliæ partes videtur, ab his de quibus & nunc dictum fuit, magis distantes: nimirum & nutritiua, (quæ tam plantis inest, quam omnibus animalibus) & sensitua: (quam nec ut rationis expertem, nec ut rationis participem, ponere aliquis facile possit) insuper phantastica: (quæ quidem essentiâ differt ab omnibus: sed cum qua harum sit eadem, vel diuersa, magna est dubitatio, si quis partes animæ separatas posuerit:) ad hæc, appetitiua: (quæ & ratione & potestate videri potest ab omnibus diuersa. & absurdum est eam diuellere: quoniam & in facultate ratiocinandi fit voluntas, & in facultate rationis experte cupiditas & ira. quod si anima est tria, in vnoquoque erit appetitus:) item ea, de qua nunc disputatio est instituta, videlicet quid sit quod loco mouet animal. 3 Motu namque auctoris & diminutionis, qui motus omnibus insunt, id videri potest mouere quod omnibus inest, nempe facultas gignendi & alendi. de respiratione autem & expiratione & somno & vigilia posteriùs erit considerandum: quoniam hæc quoque habent magnam dubitationem. sed de motu secundum locum, quid sit quod moueat animal motu incessus, considerandum est. 4 Non esse igitur facultatem nutritiuam quæ moueat, manifestum est: quia semper hic motus est alicuius gratiâ: & vel cum phantasia, vel cum appetitu: nihil enim, quod non appetat aut fugiat, mouetur, nisi vi. 5 Præterea etiam plantæ hoc motu essent præditæ, & haberent aliquam

στ. φησὶ

στ. φησὶ

partem organicam ad hunc motū *ciendum*. 6 Similiter nec sensitivū : multa enim sunt animalia, quæ sensum quidem habent, sed stabilia sunt, & immutabilia perpetuò. 7 Si igitur natura nec facit quicquam frustra, nec omittit aliquid necessarium, nisi in iis quæ sunt mutila & imperfecta; eiusmodi verò animalia sunt, perfecta, non mutila : (cuius rei signum est, quod gignēdi vim, & ætatis florem seu statum habent ac decrementum :) haberent igitur etiam organicas partes incessus. 8 Quin ne ratiocinativa quidem *pars* & qui vocatur intellectus, est qui movet. nam contemplativus nihil intelligit quod sub actionem cadat, nec *aliquid* dicit de fugiendo & persequendo : hic verò motus semper est aut fugientis aliquid aut persequentis. 9 Sed neque cum tale aliquid contemplatur, iam iubet aliquid fugere aut persequi. ut putà sæpe intelligit aliquid formidolosum aut iucundum : non tamen iubet metuere : sed cor movetur. si verò *est* iucundum, alia quædam *pars movetur*. 10 Præterea etiam iubete intellectu & monente dianœa fugere aliquid aut persequi, tamen non movetur, sed secundum cupiditatem agit, ut *faciunt* incontinentes. 11 Denique videmus, eum qui medicinam tenet, non mederi, tãquam penes aliud quiddam sit potestas secundum scientiam agendi, non penes scientiam. 12 Quin nec penes appetitum *est* potestas huius motus. nam continentes, cum appetant & cupiant, *tamen* non faciunt ea quæ appetunt, sed obtemperant intellectui.

A *μείον* οργανικὴν πρὸς τὴν κίνησιν αὐτῆς. 6 Ομοίως δὲ ὁσπερ τὸ ἀσθητικόν· πολλὰ γὰρ ἔστι τῶν ζώων, ἀ' ἀσθησὶν μὲν ἔχει, μόνιμα δὲ ἔστι ἐκκίνητα ἀφ' ἑτέροις. 7 Εἰ οὖν μήτε μὴδὲν ἢ φύσις ποιεῖ μάτρω, μήτε ἀπολείπει τῶν ἀναγκάων, πλὴν ἐν τοῖς πηρώμασι ἐ τοῖς ἀτελέσι· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ζώων τέλεια, οὐ πηρώματα ἔστι· σημεῖον δὲ, ὅτι γηνητικὰ ἐ ἀκμῶν ἔχει καὶ φθίσειν· ὡς εἶχεν αὐτὸ καὶ τὰ οργανικὰ μέρη τῆς πορείας. 8 Ἀλλὰ μὲν ὁσπερ τὸ λογιστικόν, ἐ ὁ καθ' ἑαυτὸν νοεῖ, ἔστιν ὁ κινῶν· ὁ μὲν γὰρ θεωρητικὸς οὐδὲν νοεῖ πρᾶκτῶν· ὁσπερ λέγει περὶ φθικτῶν ἐ δικακτῶ οὐδὲν. αἰεὶ γ' ἢ κίνησις, ἢ φθύροντός τι, ἢ διώκοντός ἐστιν. 9 Ἀλλ' ἔσθ' ὅττω θεωρῆ τι τοιοῦτον, ἢ δὴ κελύβη φθύγῃ, ἢ διώκειν· οἷον πολλάκις δεικνύσθαι τι φοβερόν ἢ ἠδύ· ἢ κελύβη γ' φοβερῶν· ἢ καρδία γ' κινῆται. αὐτὸ γ' ἠδύ, ἔτερον π μείον. 10 Ἐπὶ ἐ βπὶ ἀπὸντος τ' νοεῖ, ἐ λεγούσης τῆς δεικνύσης φθύγῃ π ἢ διώκειν, ἢ κινῆται, δηλὰ καὶ τ' τ' βπὶ θυμῶν πρᾶκτῶν, οἷον οἱ ἀκρατεῖς. 11 καὶ ὅλως γ' ὁράμεν, ὅτι ὁ ἔχων τ' ἰατρικῶν, ὁκῖ ἰάται, ὡς ἔτερον πρὸς κυρίου ὄντος τῶ ποιεῖν καὶ τὴν ὀπίστημῶν, ἀλλ' οὐ τῆς βπὶ στήθους. 12 Ἀλλὰ μὲν οὐδ' ἢ ὀρεξις αὐτῆς κυρία τῆς κινήσεως· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς ὀρεγόμενοι καὶ βπὶ θυμῶν, οὐ πρᾶκτοῖσιν ὧν ἔχουσι τὴν ὀρεξιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τῶ νῶ.

CAPVT XI.

ΚΕΦΑΛ. 1α.

Quæ sit causa incessus.

D Τίς ἢ αἴτια τῆς βადίσεως.

Videntur autem hæc duo mouentia esse, vel appetitus, vel intellectus, si quis phantasiam ponat tanquam intellectiōnem quandam. in multis enim posthabita scientiâ sequuntur phantasias: & in aliis animalibus non est intellectio nec ratio, sed phantasia. ambo igitur hæc vim loco mouendi habent, *nimirum* intellectus & appetitus. 2 Intellectus, inquam, qui alicuius causa ratiocinatur, & qui est actiuus, sine autem differt à contemplatiuo. & appetitus omnis est alicuius gratiâ. 3 Cuius enim *est* appetitus, id principium *est* actiui intellectus. quod autem *est* postremum, *est* principium actionis. Quapropter meritò duo hæc mouentia videntur, appetitus & dianœa actiua. etenim appetitiuum movet: ideoque dianœa movet: quia quod *est* appetibile, est huius principium, quinetiam phantasia, quando movet, non movet sine appetitu. 4 Vnum igitur quiddam *est*, quod movet primò, *nempe* appetibile. nam si duo, *videlicet* intellectus & appetitus, mouerent,

Φαίνεται δὲ γε δύο αὐτὰ κινουῦντα, ἢ ὀρεξις, ἢ νοεῖς, εἴ τις τ' φαντασίαν ἰδέσθαι ὡς νόησιν ἴνα· πολλὰ γὰρ πρᾶκτῶν τ' βπὶ στήθους ἀκολουθοῦσι τ' φαντασίαις, ἐ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἢ νόησις ὁσπερ λογισμὸς ἔστιν, ἀλλὰ φαντασία. ἀμφω δ' ἄρα αὐτὰ κινῶν καὶ τὸ πᾶν, νοεῖς ἐ ὀρεξις. 2 Νοεῖς δὲ ὁ ἐνεκά του λογισμοῦ, καὶ ὁ πρᾶκτικὸς· ἀφ' ἑτέρω δὲ τῶ θεωρητικῶν τῶν τέλει. καὶ ἢ ὀρεξις ἐνεκά του πᾶσα. 3 Οὐ γὰρ ἢ ὀρεξις αὐτῆ, ἀρχὴ τῶ πρᾶκτικῶν νοεῖ· τὸ γ' ἔσχατον, ἀρχὴ τῆς πρᾶξεως. ὡς διλόγως δύο αὐτὰ φαίνεται τὰ κινουῦντα, ὀρεξις καὶ ἀφρονοία πρᾶκτικῆ· τὸ ὀρετικὸν γὰρ κινεῖ· καὶ ἀφ' ἑτέρω ἢ ἀφρονοία κινεῖ, ὅτι ἀρχὴ αὐτῆς ἔστι τὸ ὀρετικόν. καὶ ἢ φαντασία δὲ ὅττω κινῆ; οὐ κινεῖ ἀλλ' ὀρεξεως. 4 Ἐν δὲ τοίνυν τὸ κινουῦν πρᾶκτικῶν τὸ ὀρεκτικόν· εἰ γὰρ δύο, νοεῖς καὶ ὀρεξις, ἐκίνοιν, καὶ

κρινόν δὲ τί εἶδος ἐκίνουσι. νῦν δὲ ὁ μὲν νοῦς οὐ φαίνεται κινῶν ἀλλ' ὀρέξεως. ἢ γὰρ βούλησις, ὀρέξις. ὅταν δὲ χεῖρ τὸν λογισμὸν κινήται, καὶ χεῖρ βούλησιν κινήται. ἢ δὲ ὀρέξις κινήσει παρὰ τὸν λογισμὸν. ἢ γὰρ ἐπιθυμία ὀρέξις τίς ἐστίν. 5 Νοῦς μὲν οὖν πᾶς ὀρθὸς ἐστίν. ὀρέξις δὲ καὶ φαντασία καὶ ὀρθή, καὶ ὀρθή. διὸ αἰετὸ μὲν κινεῖ τὸ ὀρεκτὸν, ἀλλὰ τὸ ἐστίν ἢ τὸ ἀγαθόν, ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. οὐ πῶν δὲ, ἀλλὰ ὅ ὡρακτὸν ἀγαθόν. ὡρακτὸν δὲ ἐστίν ἀγαθόν, τὸ ἐνδεχόμενον καὶ ἄλλως ἔχειν. ὅτι μὲν οὖν ἢ ποιαυτή δύναμις κινεῖ τῆς ψυχῆς ἢ καλουμένη ὀρέξις, φανερόν. 6 Τοῖς δὲ δεξιόσιν τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, ἐὰν χεῖρ τὰς δυνάμεις δεξιῶσι καὶ χειρίζωσι, πάμπολλα γὰρ, θρεπτικόν, ἀσθητικόν, νοητικόν, βουλευτικόν, ἐπὶ δὲ ὀρεκτικόν. ταῦτα γὰρ πλείω ἀναφέρει ἀλλήλων, ἢ τὸ ἐπιθυμητικόν καὶ θυμικόν. 7 Ἐπεὶ δὲ αἱ ὀρέξεις γίνονται ἐναντίας ἀλλήλαις. (τῆτο δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ λόγος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐναντία ὦσι. γὰρ δὲ ἐν τοῖς χρονοῦ ἀσθησιν ἔχουσιν. ὁ μὲν γὰρ νοῦς ἀφ' τοῦ μὲν ἄλλου, ἀφ' ἑλκεῖν κελθίς, ἢ δὲ ἐπιθυμία ἀφ' ὅ ἡδὴ. φαίνεται γὰρ τὸ ἡδὴ ἡδύ, καὶ ἀπλάς ἡδύ, καὶ ἀγαθὸν ἀπλάς, ἀφ' τὸ μὴ ὄραν ὅ μέλλον.) εἰδὲ μὲν δὲ εἴη ἐν τὸ κινουῦ τὸ ὀρεκτικόν, ἢ ὀρεκτικόν. ὡρακτὸν δὲ πᾶντων * ὀρεκτικόν. τῆτο γὰρ κινήσει καὶ οὐ κινούμενον, τὰ νοητικόν, ἢ φανταστικόν. ἀεθμῶν δὲ πλείω τὰ κινουῦτα. 8 ὅτι δὲ ἐστὶ τεία, ἐν μὲν τὸ κινουῦ, δδύτερον ἢ ὅ κινεῖ, καὶ ἐπὶ τείτον τὸ κινουῦμενον. τὸ δὲ κινουῦ, διττόν, τὸ μὲν ἀκίνητον, τὸ δὲ κινουῦ καὶ κινούμενον. ἐστὶ δὲ ὁ μὲν ἀκίνητον, τὸ ὡρακτὸν ἀγαθόν. τὸ δὲ κινουῦ καὶ κινούμενον, τὸ ὀρεκτικόν. κινεῖται γὰρ τὸ ὀρεγόμενον, ἢ ὀρέσθαι. καὶ ὀρέξις κινήσις τίς ἐστίν, ἢ ἐνέργεια. τὸ δὲ κινουόμενον ἐστὶ τὸ ζῶον. ὅ δὲ κινεῖ ὀργάνον ἢ ὀρέξις, ἢ δὴ τῆτο σωματικόν ἐστὶ. διὸ ἐν τοῖς κοινοῖς σώματι καὶ ψυχῆς ἐργασίαι, θεωρητικόν

A secundum communem aliquam formam mouerent. nunc autem intellectus quidem non videtur moueri sine appetitu: (nam voluntas est appetitus: cum autem ratione mouetur, etiam voluntate mouetur;) sed appetitus mouet sine ratione: quoniam cupiditas est appetitus quidam. 5 Omnis igitur intellectus est rectus: appetitus autem & phantasia sunt & recta & non recta. idcirco semper quidem appetibile mouet: sed hoc est vel bonum, vel quod videtur bonum: non tamen omne bonum, sed quod sub actionem cadit. sub actionem vero cadit bonum, quod potest etiam aliter se habere. huiusmodi igitur animae facultatem mouere, quae vocatur appetitus, perspicuum est. 6 Iis autem qui diuidunt partes animae, si secundum potestates diuidant ac separent, permulta fiunt, videlicet nutritiua, sensitiua, intellectiua, deliberatiua, praeterea etiam appetitiua: haec namque magis differunt inter se, quam vis cupiendi & vis irascendi. 7 Cum autem appetitus fiant inter se contrarij; (quod quidem accidit, cum ratio & cupiditas contrarij appetitus sunt: ac fit in iis quae temporis sensum habent: intellectus enim propter id quod est futurum, reluctari iubet: cupiditas autem est propter id quod iam est: quia quod iam est iucundum videtur, & simpliciter iucundum, & simpliciter bonum: propterea quod non videt quod futurum:) specie quidem vnum fuerit id quod mouet, id est appetitium, quatenus est appetitium: primum vero omnium est appetibile: (hoc enim mouet non motum, quia intellectu vel phantasia apprehenditur,) numero autem plura sunt, quae mouent. 8 Cum autem tria sint: vnum, quod mouet: secundum, quo mouet: & praeterea tertium, id quod mouetur: quod autem mouet, duplex sit, alterum immobile, alterum mouens & motum; immobile quidem est bonum illud quod sub actionem cadit: mouens vero & motum est ipsum appetitium: (mouetur enim, quod appetit, quatenus appetit: & appetitus est motus quidam, quatenus est actus:) quod vero mouetur, est animal: quo autem organo appetitus mouet, hoc iam corporeum est: idcirco in communibus corporis & animae muneribus dispiciendum de his est. nunc vero ut summam dicamus, illud est quod mouet organicè, vbi idem est principium & finis: veluti cardo; hic enim conuexum & concauum, alterum finis, alterum principium est. vnde alterum quiescit, alterum mouetur: cum ratione quidem differant, sed magnitudine non separentur. omnia namque pulsu ac tractu mouentur. proinde oportet, ut in circulo, aliquid manere, & inde motum incipere. 9 Omnino igitur (ut dictum est) animal quatenus est appetitium, eatenus est sui motiuum; appetitium autem non est sine phantasia.

γρ. τὸ ὀρεκτικόν.

γρ. π. αὐτὸ.

γρ. γίγλυμοις & γίγλυμος.

omnis verò phantasia vel est ratiocinativa, vel sensitiva: atque hanc etiam reliqua animalia participant. 10 Considerandū autē est etiā de animalibus imperfectis, quid sit quod ea mouet, quibus sensus tactus tantū inest, utrū fieri possit vt phantasia & cupiditas iis insint, an non. 11 Videtur enim dolor & voluptas iis inesse. quod si hæc insunt, necesse est inesse etiam cupiditatem. 12 Phantasia verò quomodo inesse potest: an sicuti mouentur indefinitè, ita etiam hæc ipsi insunt quidem, sed indefinitè insunt? 13 Ergo sensitiva phantasia (sicuti dictum est) etiam brutis animalibus inest: deliberatiua autem in iis dumtaxat, quæ sunt ratione prædita. utrū enim faciet hoc an hoc, rationis iam est munus. 14 Ac necesse est semper vno metiri: persequitur enim quod est maius. Quapropter potest vnum ex multis phantasmatibus facere. 15 Atque hæc est causa, cur appetitus non videatur habere opinionē: quia scilicet eam non habet quæ ex syllogismo proficiscitur. hæc autem illum habet. 16 Idcirco deliberandi vim appetitus non habet. vincit autem interdum ac mouet voluntatem: quandoque autem illa hunc, sicuti sphaera, appetitus scilicet appetitum, quando incontinentia fit. naturaliter verò semper facultas superior est potior & mouet. adeo vt tribus lationibus iam moueatur. 17 Scientiale verò non mouet, sed permanet. 18 Quia verò altera est existimatio & ratio rei vniuersalis, altera rei singularis: (Illa enim inquit opus esse, vt qui est talis, hoc tale faciat: hæc verò ait hoc esse tale, & me esse talem:) iam hæc opinio mouet, non illa vniuersalis: aut ambo mouent, sed illa magis quiescens, hæc verò minimè.

CAPVT XII.

Collatio animæ vegetatiuæ, sensitivæ, & intellectuæ.

Necessè est igitur, vt quicquid viuat & animam habet, nutritiuam animam habeat ab ortu vsque ad interitum: quia necesse est, vt quod est factum, auctorem habeat & statum & diminutionem: quæ quidem sine alimento habere, impossibile est: necesse est igitur inesse nutritiuam facultatem in iis omnibus quæ oriuntur & occidunt. 2 Sensum verò non necesse est in omnibus viuentibus inesse. nec enim ea, quorum corpus est simplex, tactum habere possunt; (neque sine hoc potest esse vllum animal;) nec quæcumque non sunt apta ad recipiendas species sine materia. 3 Animal verò necesse est vt sensum habeat, si nihil frustra natura facit. quæcumque enim naturâ constant, vel sunt alicuius gratiâ, vel casus eorum quæ sunt alicuius gratiâ.

A Φαντασία δὲ πᾶσα, ἢ λογιστικὴ, ἢ αἰσθητική. ταύτης μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα ζῶα μετέχουσι. 10 σκοπεῖον δὲ καὶ ποιεῖ τῶν ἀπελών, πὶ τὸ κινεῖν ἔστιν, οἷς ἀφ' ἑνὸς ὑπερῆχει αἰσθησις, πότερον ἐνδέχεται φαντασίας ὑπερῆχειν τοῖς, ἢ οὐ, καὶ ἐπιθυμίαν. 11 φαίνεται γὰρ λύπη ἐν ἡδονῇ ἐνούσα. εἰ δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμίαν ἀνάγκη. 12 φαντασία δὲ * πῶς αὐτῶν ἐνεῖν ἢ ὡς ποῦ καὶ κινεῖται * ἀόριστος; ἐταύτα ἐνεῖν μὲν, ἀόριστος δὲ ἐνεῖν; 13 Ἡ μὲν οὖν αἰσθητικὴ φαντασία, ὡς ποῦ εἶρηται, καὶ ἐν τοῖς * ἄλλοις ζῴοις ὑπερῆχει ἢ δὲ βουλομένη, ἐν τοῖς λογιστικοῖς. πότερον γὰρ ποιεῖ τὸδε ἢ τὸδὲ, λογισμοῦ ἢ δὴ ἔστιν ἔργον. 14 καὶ ἀνάγκη αἰεὶ μετρεῖν τὸ μείζον γὰρ διώκει. ὡς δὴ διώκεται ἐν ἐκ πλεόνων φαντασμαμάτων ποιῆν. 15 καὶ αἴτιον τῆς τοῦ δόξου μὴ δοκεῖν ἔχειν, ὅτι τὸ ἐκ συλλογισμοῦ οὐκ ἔχει, αὐτὴ δὲ ἐκείνου. 16 δὴ τὸ βουλομένη οὐκ ἔχει ἐν ὁρεξίσι. νικᾷ ὅτι οἷοτε ἐκείνη τὴν βούλησιν. ὅτε δὲ ἐκείνη ταύτην, ὡς ποῦ σφαιραῖα, ἢ ὁρεξίσι τὸ ὁρεξίσι, ὅταν ἀκροῖα γῆται. φύσις δὲ αἰεὶ ἢ αἰὼν ἄριστος ἐκείνη, ὡς ποῦ τρεῖς φορὰς ἢ δὴ κινεῖται. 17 τὸ δὲ ἐπισημονικὸν οὐ κινεῖ ἀλλὰ μένει. 18 ἐπεὶ οὐ ἢ μὲν, τῆς κατὰ τοῦ ὑπολήψης καὶ λόγου, ἢ δὲ τῆς κατὰ ἕκαστα. (ἐν μὲν γὰρ λέγει, ὅτι δὴ τὸν ποιούτων τὸ τριόνδε ποιεῖται, ἐν δὲ ὅτι τὸδε ποιόνδε; κατὰ ὅτι ποιόςδε.) ἢ δὴ αὐτὴ κινεῖ ἢ δόξα, οὐχ ἢ κατὰ τοῦ, ἢ ἀμφω, ἀλλ' ἢ μὲν ἢ ἢ ἢ μὲν ἢ ἢ οὐ.

γρ. πῶς αὐτῶν
γρ. ἀοεί, τως. & mox litte-rum.
γρ. ἀλόγως
ε. quæ varietas sæpe reperitur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Σύγκρισις τῆς ψυχῆς φυλικῆς, αἰσθητικῆς & νοητικῆς.

ΤΗΝ μὲν οὖν ἀρετικῶς ψυχῆς ἀνάγκη ποιεῖν ἔχειν ὅ, τι ποῦ αὐτῆς, καὶ ψυχῆς ἔχειν ἀπὸ γένεως μέχρι φθορῆς ἀνάγκη γὰρ τὸ γινώσκον αὐξήσειν ἔχειν, καὶ ἀκμῶν, ἐφ' ἧσιν ταῦτα ὅτι αὐτῶν ἐσθῆς ἔχειν ἀδύνατον. ἀνάγκη δὲ ἐνεῖναι τὴν ἀρετικῶς δυνάμειν ἐν πᾶσι τοῖς φθοροῖσι καὶ φθίνοσι. 2 αἰσθησιν ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον ἐν ἀπασιν * τοῖς ζῴοις. οὐτε γὰρ αὐτῶν ὅσον τὸ σῶμα ἀπλοῦν, ἀφ' ἧς ἐνδέχεται ἔχειν, οὐτε αὐτῶν ταύτης οἷον τε οὐδὲν εἶναι ζῶον. ὅτε ὅσα μὴ δεκτικὰ τῶν εἰδῶν ἀπὸ τῆς ὕλης. 3 τὸ δὲ ζῶον, ἀναγκαῖον αἰσθησιν ἔχειν, εἰ μὴ τὴν μάτην ποιεῖ ἢ φύσις. ἐνεκαὶ τοῦ γὰρ ἀπὸ ταῦτα ὑπερῆχει τὰ φύσιν, ἢ συμπλήρωμα ἔσται τὸ ἐνεκαὶ τοῦ.

Legitur & τῶν ζῴοις. ait Philop.

γρ. ἀρ. αὐτῶ * **Εἰ οὖν πᾶν σῶμα πορδύτικόν μὴ ἔχον αἰ-**
σθησιν, φθείρεται δὴ, ἢ εἰς τέλος ὅσα αὐτῶ ἔλ-
θοι, ὅ ἐστι φύσεως ἔργον. πῶς γὰρ φρέζε-
ται; 4 Τοῖς μὲν γὰρ μόνιμοις ὑπάρχει τὸ το
ὅθεν πεφύκασιν. 5 Οὐχ οἷον τε δὲ σῶμα ἔχειν
μὲν ψυχὴν, καὶ νοῦν κριτικόν. αἰσθησιν δὲ
μὴ ἔχειν, μὴ μόνιμον ὄν, ἡνικτόν δέ. 6 Αλ-
λα μὲν ὅσα δὲ ἀγνώστον. ἀλλὰ τί γὰρ οὐχ
ἔξει; ἢ γὰρ τῆ ψυχῆ βέλτιον, ἢ τῶ σῶ-
ματι. νοῦν δὲ ὅσα τεσσάρων. ἢ μὲν γὰρ οὐ μάλ-
λον νοήσῃ. τὸ δὲ ὅσα ἔσται μάλλον δι' ἐκείνου. **B**
οὐθέν ἄρα ἔχει ψυχὴν σῶμα μὴ μόνιμον
ἀπὸ αἰσθησεως. ἀλλὰ εἴ γε αἰσθησιν ἔχει, ἀνάγ-
κη τὸ σῶμα εἶναι ἢ ἀπλοῦν, ἢ μικτόν. οὐχ οἷον
τε ὅ ἀπλοῦν. ἀπλοῦν γὰρ οὐχ ἔξει. ἔστι ὅ ἀνάγ-
κη τῶν τῶν ἔχειν. 7 τῶν ὅ ἐκ τῶν δὲ δῆλον.
ἐπεὶ γὰρ τὸ ζῶον σῶμα ἐμψυχόν ἐστι, σῶμα
δὲ ἀπὸ αἰσθησεως. αἰσθησιν δὲ τὸ αἰσθητὸν ἀφή,
ἀνάγκη καὶ τῶ ζῶου σῶμα ἀπλοῦν εἶναι, εἰ
μὲν ἄλλο σῶμα τὸ ζῶον. αἰ γὰρ ἄλλαι αἰσθη-
σεως, δι' ἑτέρων αἰσθησιν, οἷον ὄσφρησις, ὄψις, **C**
ἀκοή. ἀπὸ μόνον ὅ, εἰ μὴ ἔξει αἰσθησιν, οὐ
διωθήσεται τὰ μὲν φύσιν, τὰ ὅ λαβεῖν. εἰ ὅ
τῶν, ἀδύνατον ἐστὶ σῶμα τὸ ζῶον. 8 Διὸ
ἢ ἡ γὰρ οἷον ὡς ἀπὸ αἰσθησεως. ἔσθῃς γὰρ ἐστίν.
ἢ ὅ ἔσθῃ, τὸ σῶμα τὸ αἰσθητὸν. ἴσθῃς δὲ, καὶ
χρῆμα, καὶ ὄσμη, οὐ τρέφει, ὅσα ποιεῖ οὐτε
αὐξήσειν, οὐτε φθίσειν. ὡς τῶ γὰρ οἷον ἀνάγ-
κη ἀπλοῦν εἶναι, ἀλλὰ τὸ τῶ αἰσθησεως ὅ ἔσθῃ
αἰσθησιν εἶναι. αὐτὰ μὲν οὖν αἰσθη-
σεως τῶ ζῶου. καὶ φανερὸν ὅτι οὐχ οἷον τε **D**
ἀπὸ αἰσθησεως εἶναι ζῶον. 9 Αἰ ὅ ἄλλαι τῶ τε δὲ
ἐνεκα, ἢ ἡσθῃ ζῶον ἢ δὴ, οὐ τῶ τυχόντι, ἀλλὰ
ἡσθῃ, οἷον τῶ πορδύτικῶ * ἀνάγκη ἴσθῃ ἀρ-
χεῖν. εἰ γὰρ μέλλει σῶμα τὸ ζῶον, οὐ μόνον δεῖ ἀπλο-
μῶν αἰσθησεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸθεν. τῶ δὲ
αὐτῶ εἶναι, εἰ ἀλλὰ τῶ μετὰ αἰσθησιν εἶναι, τῶ
ἐκείνου μὲν ἴσθῃ τῶ αἰσθησεως πάσῃ καὶ κινῆ-
σεως, αὐτὸ δὲ ἴσθῃ ἐκείνου. 10 Ὡς γὰρ
τὸ κινῶν καὶ τὸ πῶν, μέγιστον τῶ μετὰ ἀλλῶν
ποιῆ, καὶ τὸ ὡσθῃ ἑτέρων ποιῆ, ὡς ὡσθῃ. καὶ ἐστὶ
δὲ μέσση ἢ κινήσεως. καὶ μὲν δὴ τὸ πῶν κινῶν
ὡσθῃ ὅσα ὡσθῃ μόνον. ὅ ὅ ἔσθῃ μόνον ὡσθῃ
ἴσθῃ ὅσα ὡσθῃ. ὅ δὲ μέσση, ἀμφῶ. πολ-
λά δὲ μέσση. οὕτως ἐπὶ ἀλλοιώσεως, πῶν
ὅτι μόνοντα ὄν τῶ αὐτῶ τῶ πῶν ἀλλοιοῖ. 11 οἷον,
εἰ εἰς κηρὸν βάψῃ τις, μέγιστον τούτου ἐκί-
νησῃ, ὡς ἔβαψῃ. λίθος ὅ ὅσθῃ, ἀλλ' ὕδωρ
μέγιστον πόρρω. ὅ ὅ ἀπὸ ὅσθῃ πῶν κινεῖται,
καὶ ποιεῖ καὶ πάσῃ, ἐστὶ μὲν, καὶ εἰς ἡ.

A Ergo si quoduis corpus incedendi vi præ-
 ditum, non habens sensum, interiret, uti-
 que non perveniret ad finem, qui est natu-
 ræ opus. quomodo enim aletur? 4 Is enim
 quæ stabilia sunt, hoc ibi inest, unde orta
 sunt. 5 Fieri autem nequit, ut corpus ha-
 beat animam & intellectum iudicandi vi
 præditum, sensu tamen careat, corpus (in-
 quam) quod non est stabile, sed generabile.
 quamobrem enim non habebit? vel enim
 animæ esset melius, vel corpori: nunc verò
 neutrum est: illa namque non magis in-
 telliget: hoc verò ob id non magis erit.
B nullum igitur corpus non stabile habet a-
 nimam sine sensu. 6 At verò si sensum
 habeat, necesse est ut corpus sit vel sim-
 plex vel mixtum: sed fieri nequit, ut sit
 simplex: quoniam tactum non habebit:
 necesse autem est hunc habere. 7 Hoc
 autem ex his manifestum est: quia cum ani-
 mal sit corpus animatum, omne autem
 corpus sit tactile, tactile verò sit, quod est
 sensibile tactu: necesse est etiam animalis
 corpus habere vim tangendi, si futurum
 est ut animal conservetur. alij namque
 sensus per alia sentiunt, velut odoratus,
 aspectus, auditus: quod verò tangitur, nisi
 habeat sensum, non poterit alia vitare, alia
 sumere. quod si ita est, fieri nequit ut animal
 conservetur. 8 Idcirco & gustus est veluti
 tactus quidam: quoniam est alimenti: ali-
 mentum verò est corpus tactile. sonus au-
 tem & color & odor non alit, nec efficiet
 vel auctorem vel diminutionem. Quapro-
 pter & gustum necesse est esse tactum quen-
 dam: quia est sensus rei tactilis & nutriti-
 vae. Ergo hi sensus necessarij sunt animali:
D ac perspicuum est non posse sine tactu esse
 animal. 9 Alij verò sensus insunt, ut bene
 sit: ac necesse est ut insint generi anima-
 lium, non cuius, sed quibusdam, ut ei
 quod vim habet incedendi. etenim si fu-
 turum est ut conservetur, non solum o-
 pus est, ut cum tangit, sentiat, sed etiam
 eminus: hoc autem erit, si vim sentiendi
 habeat per intermedium, eo quod illud
 à sensibili patitur ac movetur, ipsum au-
 tem ab illo. 10 Sicut enim quod loco
 movet, usque ad aliquid mutationem fa-
 cit; & pellens alterum, facit ut illud pel-
 lat: ac per medium est motus: & primum
 quidem movens pellit non pulsum: vlti-
 mum autem tantum pellitur, cum ipsum
 non pellat: medium verò utraque: mul-
 ta autem media esse possunt: ita etiam in va-
 riatione res habet, præterquam quod ma-
 nentia in eodem loco variant. 11 Veluti si
 quis in ceram mergat aliquid, eo usque mo-
 ta est, quò usque versit: lapis autem nihil
 movetur: sed aqua ad longiorem distantiam,
 aër verò ad maximam distantiam moue-
 tur, & facit ac patitur, si maneat & unus sit.

γρ. αὐτῶ
 πᾶν ὅτι
 μέλλει
 σῶμα
 οὐ
 μόνον
 δεῖ
 ἀπλο-
 μῶν.

12 Quocirca & de refractione rectius, quam A
 aspectum egredientē reflecti, dicitur aërem
 pati à colore & figura, quousque vnus est.
 in læui autem est vnus. ideoque rursus hic
 aspectum mouet, perinde ac si in cera si-
 gillum transmitteretur vsque ad *extremum*
 terminum. 13 Porro fieri non posse vt cor-
 pus animalis sit simplex, perspicuum est:
 verbi gratia, igneum, aut aëreum. quoniam
 sine tactu nullus alius sensus haberi potest:
 omne enim corpus animatum habet vim
 tangendi, vt dictum fuit. reliqua autē *ele-*
menta, præter terram, possunt quidem fieri
 sensoria, sed omnia, quia per aliud sentiuntur,
 efficiunt sensum, ac per intermedia. tactus
 verò est, eo quòd ipsa *obiecta* tangit: vnde
 etiam hoc nomen habet. Atqui etiam alia
 sensoria tactu sentiunt: sed per alia: hic ve-
 ro solus per se. Quare nullum eiusmodi ele-
 mentū potest esse corpus animalis. 14 Nec
 terrestre: quia tactus est omnium tactiliū,
 vt pote mediocritas: ac sensorium suscipere
 potest non solum quascumque differentias
 tertę, sed etiam calidi & frigidi, & omnium
 aliorū tactilium. 15 Ideoque ossibus, & pilis,
 & eiusmodi partibus non sentimus, quia ex
 terra constāt. 16 Plantæ quoque propter
 ea nullum habent sensum, quia terrestres
 sunt. 17 Sine tactu autē fieri nequit vt alius
sensus insit, sed hoc sensorium nec est terræ,
 nec alicuius alius elementi. 18 Perspicuum
 igitur est, necesse esse vt hoc solo sensu pri-
 uata animalia moriantur: quia nec fieri po-
 test vt non animal habeat hunc sensum: ne-
 que id quod est animal, necesse est habere
 alium sensum præter hunc. 19 Quāobrem
 alia sensibilia si exsuperent, non perimunt
 animal (vt color, & sonus, & odor) sed tan-
 tum sensoria: (nisi sit ex accidenti: veluti si
 simul cum sono fiat pulsus & plaga: & ab as-
 peatabilibus atque odore alia moueantur,
 quæ tactu interimant. quin & sapor, quate-
 nus simul accidit vt sit res tactilis, hactenus
 interimit) sed tactiliū exsuperantia (vt cali-
 dorū, & frigidorum, & durorum) interimit
 animal. nam cuiusuis sensibilis exsuperan-
 tia perimit sensorium: quapropter & tactile
 tactum: hoc verò definitur vita: quia sine
 tactu ostēsum est non posse esse animal. Id-
 circo tactilium exsuperantia non tantum
 perimit sensorium, sed etiam animal: quia
 necesse tantum est hunc sensum animalia ha-
 bere. reliquos verò sensus habet animal, si-
 cuti dictū fuit, non vt sit, sed vt bene sit: vt
 putā aspectum, quia in aëre & aqua versatur,
 vt videat, & omnino quia in perlucido ver-
 satur: gustum autem, propter iucundum &
 molestum, vt sentiat quod est in alimento,
 & cupiat, & moueatur: auditum verò, vt
 aliud ipsi aliquid significet: linguā autem,
 vt significet aliquid alteri.

12 Διό ἐπεὶ ἀνακλάσως βέλτιον ἢ ὅτι ὄψιν
 δεξιόσταν ἀνακλάσται, τὸ ἀέρα παρὰ τὸν ὄψιν
 χρώματος ἐστὶ γήματος, μέγεθος οὐδ' αἰεὶς ἢ.
 ὅτι ἢ εἰς λείαν ὄψιν εἰς· δεξὸς παλιν ἐστὶ τὸ ὄψιν
 κινήσ, ὡς ὅτι εἰς τὸ εὐκαὶ κήρω σημεῖον διεδί-
 δοτο μέγεθος πέντε. 13 Ὅτι δὲ οὐχ ὅτι τε
 ἀπλοῦ ὅτι τὸ ζώου σώμα ἐστὶ, φανερόν· λέγω
 ὅτι ὅτι πύεινον, ἢ ἀέρινον· ἀλλὰ μὴ γὰρ ἀφῆς οὐ-
 δεμίαν ἀλλίω ἀφῆσιν ἐνδεχέσθαι ἐχθρῶ γὰρ σω-
 μα ἀπικόν, τὸ ἐμφυχον πύει, ὡς ὅτι εἰρή. τὰ
 ὅτι ἀφῆς ἔξω γῆς, ἀφῆσθαι μὴ δὴ ἰσοίπο· πύμ-
 τὰ ὅτι ὅτι εἰς τὸν ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι, ποῖς τὸ ἀφῆσθαι
 κὴ δεξὸς τὸ μέγεθος· ἢ δὲ ἀφῆ, ὅτι αὐτῶν ἀφῆσθαι
 ὅτι· δεξὸς κὴ τὸ μῶμα τὸ ἐχθρῶ· καὶ τοῖς ἐπὶ τὰ δὴ αἰ-
 ἀφῆσθαι ἀφῆ ἀφῆσθαι, ἀφῆ δὲ ἐτέρων αὐ-
 τη ὅτι δεξὸς μόνη δὲ αὐτῆς. ὡς ὅτι μὴ τοιούτων
 σοιχείων ἐπὶ εἰρή σῶμα τὸ ζώου. 14 Οὐδὲ δὴ
 γήινον· πύμτων γὰρ ἢ ἀφῆ τὸ ἀπῆσθαι ὄψιν, ὡς ὅτι
 μεσότης· κὴ δεξὸς τὸ ἀφῆσθαι, ὅτι μόνον ὄσαι
 δεξοφορεαὶ γῆς εἰσιν, ἀλλὰ κὴ θερμὸς, κὴ ψυχρὸς,
 κὴ τὸ ἀλλων ἀπῆσθαι ἀπῆσθαι. 15 Καὶ δεξὸς τὸ
 τὸ εἰς ὄψιν, ἐστὶ δὲ τὸ δριξὶ κὴ τοῖς τοιούτοις μωλίοις ὄσαι
 ἀφῆσθαι μῶμα, ὅτι γῆς ὄσαι. 16 Καὶ τὰ φυτὰ ἀφῆ
 τὸ εἰς ἀφῆσθαι ἐχθρῶ ἀφῆσθαι, ὅτι γῆς ὄσαι. 17 Ἀλλὰ
 ὅτι ἀφῆς ὄσαι μῶμα ὄσαι τε δὴ αἰεὶ οὐκ ἔστιν ἐπὶ
 ὄσαι ἀφῆσθαι, ὄσαι εἰσιν ὅτε γῆς οὐτε δὴ αἰεὶ
 σοιχείων ὄσαι εἰρή. 18 φανερόν τὸν αἰεὶ ἀφῆ
 μόνη τῶν τῆς τῆς ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι τὰ ζῶα
 ἀφῆσθαι· ὅτε γὰρ τῶν τῶν ἐχθρῶ ὄσαι τε μὴ
 ζῶον, οὐτε ζῶον ὄν, δὴ αἰεὶ ἐχθρῶ ἀφῆσθαι πύμ
 τῶν τῆς. 19 Καὶ δεξὸς τὸν τὰ μὴ δὴ αἰεὶ ἀφῆσθαι
 ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή· ἀφῆσθαι τὸ ζῶον, ὄσαι
 ὄσαι ἀφῆσθαι, ἀφῆσθαι τὸ ζῶον, ὄσαι ὄσαι, καὶ
 ἀφῆσθαι, ἀφῆσθαι, ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι, αὐτῆ
 ἢ χὴ συμβεβηκὸς ὄσαι αὐτῆ ἀφῆσθαι ὄσαι ἀφῆσθαι
 ὄσαι κὴ πύμτων· κὴ ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι
 κινήσται, ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι· κὴ ὄσαι ἀφῆσθαι
 συμβεβηκὸς ἀπικόν εἰς, τῶν τῆς ἀφῆσθαι· ἢ ὄσαι ἀ-
 πῆσθαι ἀφῆσθαι, ὄσαι τῆς ἀφῆσθαι, κὴ ψυχρῶν, κὴ
 πῆσθαι, αἰεὶ τὸ ζῶον· πύμτων μὴ γὰρ ἀφῆσθαι
 ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή κὴ ἀπῆσθαι
 ὄσαι ἀφῆσθαι τῶν τῆς ὄσαι τὸ ζῶον, ὄσαι ἀφῆσθαι
 ἀφῆσθαι ὄσαι μόνον τὸ ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι, ἀφῆσθαι
 ἀφῆσθαι· ὅτι ἀφῆσθαι μόνον ἐχθρῶ τῶν τῆς ἀφῆσθαι.
 τῶν τῆς ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι ἐχθρῶ τὸ ζῶον, ὄσαι εἰρή, ὄσαι
 ὄσαι εἰρή· ἀφῆσθαι, ἀφῆσθαι ὄσαι. ὄσαι ὄσαι, ἐπεὶ ἐν ἀφῆσθαι
 ὄσαι ἀφῆσθαι, ὄσαι ἀφῆσθαι· ὄσαι εἰρή· ἀφῆσθαι ἀφῆσθαι·
 γὰρ ὄσαι ἀφῆσθαι ὄσαι κὴ λυπηρόν, ὄσαι ἀφῆσθαι τὸ
 ἐν ὄσαι ἀφῆσθαι, κὴ ἀφῆσθαι κὴ κινή· ἀφῆσθαι ὄσαι, ὄσαι ὄσαι
 ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι· ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή.
 ἀφῆσθαι τὸ ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή. ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή.
 ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή. ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή. ἀφῆσθαι τῶν τῆς ἀφῆσθαι ὄσαι εἰρή.

ὅρ. ἐπὶ αἰ-
σθητικῶν
β. αἰ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΩΝ.

ARISTOTELIS

STAGIRITÆ, DE SENSU ET SENSILI, LIBER.

Francisco Vatablo Interprete.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

A

CAPVT I.

Υπόθεσις πρῶτων τῶν ἐφεξῆς λεκτέων, ἀπὸ τῶν
ψυχῆς ὅτι σώματι κοινωνοῦνται, καὶ πῶς
κοινωνοῦνται.

*De anima & corpori communibus, primūm-
que de visu.*

ΕΓΓΕΙ δὲ περὶ ψυχῆς καθ' αὐτὴν διώρισται πρῶτον, καὶ περὶ τῶν διωρί-
μεων ἐκάστης καὶ μέρος αὐτῆς, ἐχόμενον ἐστὶ ποιή-
σασθαι τὸ ὁπίσκειν περὶ

Utrum de anima in se, & de singulis eius poten-
tiis, particulatim de-
finitum iam sit, prox-
imum est ut de cunctis
tam animantibus quàm
hisce quæ vitam forti-
ta sunt, quænam actio-

τῶν ζώων, καὶ τῶν ζώων ἐχόντων ἀπρῶτων, ἅ
τίνες εἰσὶν ἴδια, καὶ τίνες κοινὰ πρῶξιν αὐτῶν.
τὰ μὲν οὖν εἰρημῶνα περὶ ψυχῆς ὑποκείσθω.
περὶ ὅτι τῶν λοιπῶν λέγωμεν, καὶ πρῶτον περὶ τῶν
πρῶτων. φαίνεται δὲ τὰ μέγιστα, καὶ τὰ κοινὰ, καὶ
ἴδια τῶν ζώων, κοινὰ τὸ τε ψυχῆς ὄντα καὶ τὸ σώ-
ματος, οἷον αἰσθησις, καὶ μνήμη, καὶ θυμὸς, καὶ
ὁπίθυμία, καὶ ὁλως ὀρεξις, καὶ πρὸς τούτοις, ἡδονὴ
καὶ λύπη. καὶ γὰρ τὰ ὅσα σχεδὸν ὑπάρχει πᾶσι τοῖς
ζώοις. πρὸς δὲ τούτοις, τὰ μὲν πρῶτων ἐστὶ τὸ με-
τεχόντων ζωῆς κοινὰ, τὰ δὲ τῶν ζώων. τυγχάνουσι
δὲ τούτων τὰ μέγιστα τέσσαρες ἕσται συζυγίαί τῃ
ἀριθμῶν μόναι, οἷον ἐξηγήσοις καὶ ὕπνος, καὶ νεότης
καὶ γῆρας, καὶ αἰσθησις καὶ ἐκπνοή, καὶ ζωὴ, καὶ θάνα-
τος. περὶ ὧν θεωρητέον, τί τε ἐκαστὸν αὐτῶν, καὶ
ἀπὸ τίνος αἰτίας συμβαίνοισι. φησὶ γὰρ δὲ καὶ
περὶ ὑγείας καὶ νόσου τὰς πρῶτας ἰδεῖν ἀρχάς.
ἔτε γὰρ ὑγείαν ἔτε νόσον οἷον τε γίνεσθαι τοῖς ἐσθη-

nes eorum propriae sint, & quænam cōmu-
nes, consideremus. Igitur suppositis hisce
quæ de anima dicta sunt; de reliquis, exoristi
à primis, edifferamus. Planè tam commu-
nia quàm propria animantibus, ceu sensus,
memoria, ira, cupiditas, denique appetitus,
& insuper voluptas & dolor (etenim hæc
animantibus ferè omnibus competūt) pro-
miscua corpori & animæ maximè videntur
esse. Ad hæc quædam omnibus quæ vita
participant, communia sunt: quædam, ani-
mantium nonnullis. Horum autem copu-
læ quatuor numero præcipuè existunt:
nempe vigilia & somnus, iuuentus & sene-
ctus, respiratio & expiratio, vita & mors.
De quibus contemplari oportet, & quid-
nam eorum quodque sit, & quibus de cau-
sis eueniant. Cæterùm ad naturalem quoque
spectat, prima sanitatis & ægritudinis prin-
cipia cognoscere. etenim fieri non potest
ut quæ vita destituta sunt, sana sint & ægra.
Iccirco ferè tam naturalium plurimi, quàm
medicorum ij qui doctiusculè artem ipsam
persequi ac tractare student, alteri, in iis
quæ ad artem medicinalem pertinent,
suar considerationi finem imponunt:
alteri

Infrà, De
vita &
morte,
in fine.

μύθοις ζωῆς. δὲ γὰρ σχεδὸν τὸ τε περὶ φύσεως οἱ πρῶ-
τοι, καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ φιλοσοφώτερος τὸ τέχνη
μετιόντες, οἱ μὲν τελευτῶσιν εἰς τὰ περὶ ἰατρικῆς,

alteri ab iis quæ ad contemplationem naturæ spectant, medendi scientiam auspicantur. Quod autem ea omnia quæ diximus, ad corpus & animam communiter attineant, haud obscurum esse videtur. Nam ex eis quædam cum sensu eueniunt, quædam per sensum. Item alia affectus eiusdem sunt, habitus alia: alia porro tutelæ atque conseruationes, alia corruptiones atque priuantia. Sensum verò per corpus animæ competere, per rationem & absque ratione constat. Ipsi autem animalibus sensum inesse, qua nimirum ratione quodque animal est, necesse est. nam hoc ipso, esse animal, & non esse, definimus. Verùm de sensu & sentiendo quis sit, & cur hæc affectio animantibus accidat, in libris de Anima diximus. Nunc autem priuatim de singulis sensibus agendum est. Tactus & gustus animalia omnia necessario comitantur: tactus, ob eam quam in libris de Anima explicauimus, causam: gustus, ob alimentum. nam gustus, quod voluptate afficit, quodque dolore in alimento discernit ac diiudicat, adeo vt hoc fugiat, illud persequatur: atque omnino sapor, partis altricis affectio existit. At sensus illi, qui intercedente aliquo extrinsecus medio fiunt, olfactus, inquam, auditus & visus, ex animantium numero incessilibus omnibus, eos quidem habentibus, tutelæ ac salutis gratia adiuncti sunt: vt presentientes alimentum persequantur, & quæ praua sunt atque exitialia, fugiant. Sed iis quæ prudentiæ quoque participes sunt, gratia cuiuspiam commodi melioris accessere. nã auditus & visus multas adnunciant differentias, quibus rerum tam intellectuiliũ quàm quæ sub actionem cadere solent, peritia comparetur. Horum ipsorum ad ea quæ vitæ necessaria sunt magis, vel per se, visus conducit: ad cultum ingenij capeendum, per accidens auditus. Nam visus complures variâsque differentias aduehit, quod corpora omnia colore participant. Quare & hoc sensu maximè communia sentimus. Communia dico, figuram, magnitudinem, motum, statum, numerum. At auditus soni tantummodo discrimina, paucis etiam, vocis renuntiat. Sed per accidens magnum adfert adiumentum ad acquirendam sapientiam prudentiamque. nam sermo, cum sit audibilis, disciplinæ causa non per se, sed per accidens existit. constat enim ex nominibus. singula autem nomina quarumdam notionum symbola sunt. Quamobrem ex iis qui iam inde ab ortu naturæ utroque sensu priuati sunt, qui cæci sunt, hisce qui muti surdique sunt, sapientiores euadunt atque prudentiores. De virtute igitur ac facultate, quam quisque sensuum habeat, diximus.

A οἱ δὲ ἐκ τῆς αἰσθητικῆς φύσεως ἀρχονται αἰσθητικῆς. ὅτι δὲ πάντα τὰ λεγόμενα κινὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ καὶ τῶ σώματος, ὅσα ἀδύνατον ἐπινοῦν γὰρ, τὰ μὲν μετ' αἰσθήσεως συμβαίνει, τὰ δὲ δὲ αἰσθήσεως. ἔνια δὲ, τὰ μὲν πάθη αὐτῆς ὄντα τυγχάνει, τὰ δὲ ἕξεις, τὰ δὲ φυλάκται καὶ σωτηρία, τὰ δὲ φθορὰ καὶ φέρησις. ἢ δὲ αἰσθησις ὅτι ἀφ' σώματος γὰρ τῆ ψυχῆς, ἀδύνατον ἀφ' τῶ λόγου καὶ τῶ λόγου χωρὶς. ἀλλὰ αἰσθητικῆς μὲν αἰσθήσεως καὶ τῶ αἰσθανέου, ἔ ἀφ' αἰσθητικῆς συμβαίνει τοῖς ζώοις τὸ πάθος, εἰρηται ἐν τοῖς αἰσθητικῆς. τοῖς δὲ ζώοις ἢ μὲν ζῶον ἕκαστον, ἀνάγκη ὑπάρχειν αἰσθησίν. πύτω γὰρ τὸ ζῶον εἶναι ἔ μὴ ζῶον εἶναι ἀδύνατον. ἰδία ἢ καθ' ἕκαστον, ἢ μὲν ἀφ' καὶ γὰρ αἰσθητικῆς πᾶσιν δὲ ἀνάγκη. ἢ μὲν ἀφ' καὶ γὰρ πᾶσι εἰρητικῶν αἰσθητικῆς ἐν τῶ αἰσθητικῆς. ἢ δὲ γὰρ αἰσθητικῆς, ἀφ' πᾶσι ἔστω. ὅ γὰρ ἢ δὲ ἀδύνατον αὐτῆ καὶ τὸ λυπηρὸν αἰσθητικῆς πᾶσι ἔστω, ὡς τὸ μὲν φθῆναι, τὸ δὲ δάκνειν. ἔ ὅλως ὁ χυμὸς ἐστὶ τῶ ἀφ' αἰσθητικῆς μορίου πάθος. αἰ δὲ ἀφ' αἰσθητικῆς ἔξωθεν αἰσθήσεως, τοῖς πορθητικοῖς αὐτῆς, ὅς ὄσφρησις. καὶ ἀκοή, καὶ ὄψις, πᾶσι μὲν τοῖς ἔχουσι, σωτηρίας ἕνεκα ἢ ἀρχαίον, ὅπως δάκνει τε παρομοιωμένομα πᾶσι ἔστω, καὶ τὰ φαῦλα καὶ τὰ φθαρτικὰ φθῆναι. τοῖς ἢ καὶ φρονησεως τυγχάνουσι, τῶ δὲ ἕνεκα. πολλὰς γὰρ εἰσαγγέλλουσι ἀφ' αἰσθητικῆς, ὅς ὡν ἢ τε τῶ νοητικῆς ἐγγίνεται φρονησις, καὶ ἢ τῶ παρομοιωμένομα. αὐτῆ δὲ πύτων παρὸς μὲν τὰ ἀνάγκη, κρείων ἢ ὄψις ἔ καθ' αὐτῶ. παρὸς ἢ νοῦ, καὶ συμβεβηκὸς ἢ ἀκοή. ἀφ' αἰσθητικῆς γὰρ πολλὰς εἰσαγγέλλει καὶ πύτω δαπᾶς ἔ τῆς ὄψις δυνάμεις, ἀφ' ὅ πύτω σώματα μετέχειν χρώματος. ὡς καὶ τὰ κοινὰ ἀφ' αὐτῆς αἰσθανέου μάλιστ. λέγω δὲ κινὰ, σχῆμα, μέγεθος, κίνησι, ἔσσι, ἀριθμὸν. ἔ δὲ ἀκοή, τὰ τῶ ψόφου ἀφ' αἰσθητικῆς μόνον. ὀλίγοις δὲ, καὶ τὰ τῆς φωνῆς. καὶ συμβεβηκὸς δὲ εἰς φρονησίν πλείστον ἢ ἀκοή συμβαλλεται μέρος. ὅ γὰρ λόγος αἰσθητικῆς ἐστὶ τῆς μαθησεως, ἀχρυσὸς ὡν, οὐ καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ συμβεβηκὸς. ὅς ὀνομάτων γὰρ σύγκειται. τῶ δὲ ὀνομάτων ἕκαστον, σύμβολον ἐστὶ. ἀφ' αἰσθητικῆς φρονητικῆς τῶ ἐκ ἀρετῆς ἐφερημένομα εἰσὶν ἕκαστος αἰσθήσεως οἱ τυφλοὶ τῶ ἀνεῶν καὶ κωφοὶ. αἰσθητικῆς μὲν οὖν τῆς δυνάμεως, ἔ ἔχει τῶ αἰσθησεων ἐκείνη, παρὸς τῶν εἰρηται.

γρ. γνησιον
al. ὅ γνησι-
κὸν ἀφ' αἰσθητικῆς
de Alcæ.

ΚΕΦΑΛ. Β'

CAPVT II.

Περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων, πῶς τῆ τῶν τεσσάρων σοιχείων φύσιν ἀρροσάπλιονται.

De sensuum organis, & quod oculus sit aquaticus.

ΤΟΥ ὅ σῶματος ἐν οἷς πέφυκε γίνεσθαι αἰσθητικοῖς, ἔτι μοι ζητήσιν καὶ τὰ σοιχεία τῶν σῶμάτων. οὐκ ἀποροῦντες δὲ πρὸς τέσσαρα πέντε οὐσας σῶματι, γλίχονται πρὸ τῆς πέμπτῃς. ποιοῦσι δὲ πρῶτες πρὸ ὄψιν πυρὸς, ἀφ' οὗ πάσης τινὸς ἀνοξίν τ' αἰτία. θλιβομένου γὰρ καὶ κινουμένου τῷ ὀφθαλμοῦ, φαίνεται πῦρ ἐκ λαμπρῶν. τῷτο δὲ, ἐν τῷ σῶματι πέφυκε συμβαίνειν, ἢ τῶν βλεφαρῶν ὀπιπεκκαλυμμένων. γὰρ γὰρ καὶ τότε ἐν σῶματι. ἔχῃ δὲ ἀπορίαν τῷτο καὶ ἑτέραν. εἰ γὰρ μὴ ὅτι λαμπρῶν αἰσθανόμενον καὶ ὀρατὰ ὀρώμενον τι, ἀνάγκη εἶναι αὐτὸν εἶναι ὄρα τὸν ὀφθαλμὸν. ἀφ' οὗ οὗτο ἡρεμῶν τι τῷτο ἐ συμβαίνειν; τὰ δὲ αἰτία τούτου, ἐκ τῆς ἀπορίας, καὶ τῷ δοκεῖν πῦρ εἶναι τὸ ὄψιν, ἐν τῷ τῶν ληπτιέων τὰ γὰρ λεία πέφυκεν ἐν τῷ σῶματι λαμπρῶν, οὐ μὴ τοι φῶς γὰρ ποιεῖν. τῷ δὲ ὀφθαλμοῦ τὸ κελεύμενον μὴδὲ καὶ μέσον, λαβὸν φαίνεται. φαίνεται ὅτι τῷτο κινουμένου ὁ ὀμματος, ἀφ' οὗ τὸ συμβαίνειν ὡς πρὸ δύο γίνεσθαι τὸ ἐν. τῷτο δ' ἡ ἀρχῆς ποιεῖ τὴ κινήσεως, ὡς δοκεῖν ἑτέρον εἶναι τὸ ὄρα καὶ τὸ ὀρώμενον. ἀφ' οὗ καὶ γὰρ, εἰ μὴ ταχέως καὶ ἐν τῷ σῶματι τῷτο συμβαίνει. ὅ γὰρ λαβὸν ἐν τῷ σῶματι πέφυκε λαμπρῶν, οἷ κεφαλαὶ ἰσχυρῶν ἰνῶν, ἐκ οὗ τὸ σπῆρας ἰσχυρῶν καὶ βραδέως μεταβάλλοντος τῷ ὀμματος, οὐ συμβαίνει. ὡς δοκεῖν ἄμα δύο καὶ ἐν εἶναι, τὸ ὄρα καὶ τὸ ὀρώμενον. ἐκείνως δὲ αὐτὸς αὐτὸν ὄρα ὁ ὀφθαλμὸς, ὡς πρὸ καὶ ἐν τῷ ἀνακλάσει. ἐπεὶ εἰ γὰρ πῦρ ἴσῃ, κατὰ τὸν Εμπεδοκλῆος φησι, ἐκ ἐν τῷ Τιμαχίῳ γέγραπται, καὶ σῶματι τὸ ὄρα, ἐξίοντος ὡς πρὸ ἐκ λαμπρῶν τῷ φωτός, ἀφ' οὗ πὶ οὐ καὶ ἐν τῷ σῶματι εἶναι ὄρα ἢ ὄψιν; ὅ δὲ ἀποσβέννυσθαι φαίμαι ἐν τῷ σῶματι ἐξιοῦσθαι, ὡς πρὸ ὁ Τιμαχίος λέγει, κενὸν ὅτι πρῶτον πῶς γὰρ ἀποσβέννυσθαι φωτός ἐστὶ; σβέννυσθαι γὰρ ἢ ἐν ὕδατι ἢ ψυχρῶ τὸ θερμὸν ἐκ ξηροῦ. οἷ δοκεῖ τὸ, τε ἐν τοῖς ἀεράκωδῶσιν εἶναι πῦρ καὶ ἡ φλόξ, ὡν τῷ φωτὶ ὄρα τῶν φαίνεται * ὡς ἀρροσάπλιον. εἰ δὲ ὄρα ὡς ἀρχαί μὴ, ἀλλὰ ἀφ' οὗ ἡρέμα λαμπρῶν ἡμᾶς, ἐδὲ μὴ ἡμέραν τε καὶ τῷ ὕδατι ἀποσβέννυσθαι τὸ φῶς, καὶ ἐν τοῖς πάροις μάλιστα γίνεσθαι σῶματι. ἢ γοῦν φλόξ καὶ τὰ πεπυρωμένα σῶματι, πάρα τῷτο.

Corporea autem sensoria, in quibus eadem fieri apti sunt, nonnulli quidem iuxta elementa corporum disquirunt atque inuestigant: sed cum nequeant quinque sensus ad quatuor elementa reducere, cui quintus accommodari debeat, hæsitant. Omnes autem visum igni tribuunt, quod cuiusdam affectionis causam ignorant. nam presso agitatoque oculo, igneus fulgor apparet. At hoc in tenebris euenire natum est, aut cum palpebræ oculos integunt. nam tum quoque tenebræ oboriri solent. Habet autem hoc aliam quoque dubitationem. Nam cum fieri non possit ut quemquam lateat se sentire ac videre rem quamquam conspectui obuiam, necessum est ut oculus ipse seipsum videat. cur igitur id ipsum quiescenti oculo non euenit? Causa huiusce & dubitationis, & denique quamobrem visus ex igni constare videatur, hinc fumenda est. Nam quæ leuia sunt, fulgere in tenebris, non tamen illustrare insitum habent. oculi autem pars nigra mediâque leuis est. Ea verò cum mouetur oculus, apparet. propterea quod tum accidit ut res vna ut duæ sit. id quod motionis celeritas efficit. aded ut aliud esse videatur id quod videt: & aliud id quod videtur. Idcirco etiam non fit, nisi celeriter, & in tenebris oculi motio fiat. nam quod leue est, in tenebris suapte natura collucet, ceu quorundam piscium capita, & sepia atramentum. & cum lentè commouetur oculus, nequaquam euenit, ut simul duo esse videatur, quod vnum est: nempe videns & visum. Illo autem modo oculus ipse seipsum videt, quomodo & in refractione agitur. Nam si oculus constaret ex igni, ut Empedocli placet, & in Timæo scriptum est, accideretque videre egrediente veluti è laterna lumine, cur non etiam in tenebris aspectus videret? Dicere autem, visum cum egrediatur, in tenebris extingui, ut Timæus astruit, inane modis omnibus existit. Quænam enim esse potest luminis extinctio? nam aut frigidus extingui, aut humido assollet, quod calidum siccumque est: qualis est & prunarum ignis, & flamma ipsa. quorum neutrum luminis esse videtur. Quod si sint quidem, sed quia remissè insunt, nos lateant, oportebat interdum & superueniente pluvia lumen extingui, ac tempore glaciali potissimum tenebras fieri. nam flamma ipsa & conflagrantia corpora id ipsum patiuntur.

γρ. ὑπάρ-
χῃ.

Nunc verò nihil tale lumini accidit. Empedocles autem interdum existimare videtur, egrediente lumine, id quod prius diximus, nos cernere. inquit enim ad hunc modum:

*Vt cum quis meditatus iter noctem per opacam,
Affectum ardentem faculam lychnumve parare,
Addens laternam quæ flatus arceat omneis:
Dissipat ista quidem flantis spiramina venti:
At lux egrediens quantum se fundere possit,
Collustratque viam radijs, vincitque tenebras:
Sic tunicis clausus validis, subtilibus, amplis,
Ignis nativus pupillarem impetit orbem,
Hæc magnam laticis vim qui circumfluit, arcent,
Dissiliit ille foras quantum se fundere possit.*

Interdum, inquam, nos hoc pacto cernere asserit: interdum defluxibus & exuviis à re conspecta missis. Democritus verò, quatenus visum esse aquam asserit, rectè dicit: quatenus visionem esse emphasin, id est, apparitionem, siue apparentiam, non rectè. Id enim evenit, quia oculus levis. Atque emphasis nequaquam in re visa, sed in vidente existit: quippe cum ea affectio, refractione sit. Verùm nec dum illi quicquam (vt videtur) de apparentibus & refractione apertum erat. Absurdum etiam & illud est, non succurrisse inquam ei, vt dubitaret, cur solus videat oculus, & cæterorum nullum, in quibus simulachra appareant. Conspectum igitur esse aqueum, veritati quidem consonum est: non tamen visio fit, vt est aqua, sed vt translucet. quod & aëri commune est. Verùm aqua facilius quàm aër comprehendi atque retineri potest. Idcirco pupilla & oculus ex aqua constant. Quod quidem & experientia ipsa latè patet. nam quod fauciatibus oculis effluere affolet, videtur esse aqua. Quin & in fœtibus nuper efformatis oculi supramodum splendēt, refulgētque. Atque in sanguinariis albida portio oculi, opima pinguisque ob id est, vt humor persistat incongelabilis. Et ob id oculus minimè omnium partium corporis, rigere solet. nemo enim vnquam interna parte oculi frigit. Exanguium verò oculos tunica dura ambire solet, quæ illos ab iniuria frigoris tuetur atque defendit. Porro illud omnino metas egreditur rationis; nempe conspiciendi vim exeunte quopiam videre, & aut ad astra vsque deduci, aut cum ad vsque certum quoddam spatium processerit, cum lumine externo vniri, atque coniungi, sicuti quidam aiunt. Nam isto præstabilius id erat, nimirum coniunctionem in oculi principio fieri. Quamquam & id quoque stultum est: quid enim est lumen lumini coniungi? aut quonam pacto id esse potest?

Tom. II.

Ανω δ' ὁ δὲν συμβαίνει τοιοῦτον. Εμπειροκλήης δὲ εἶπε νομίζοντι, ὅτε μὲν ἔξιόντος τῆ φωτὸς, ὡς τὸ εἶρηται πρὸς τὸν, βλέπειν· λέγει γὰρ οὕτως·

Ὡς δ' ὅτε τις πρὸ ὁδοῦ νοέων ὠπλίσατο λύχρον,
Χημερίῳ δὲ νύκτα πρὸς σέλας αἰθρομένοιο,
Αΐας παντρίων ἀνέμῳ λαμπήρας ἀμωρηγῆς, γρ. ἀμωρηγῆς
Οἷτ' ἀνέμῳ μὲν πνέμα δὲ σκιδνᾶσιν ἀείλιον γρ.
Φῶς δ' ἔξω δὲ δροσῶσιν, ὅσιν τὸ μαώτερον ἦεν,
Λάμπεσκεν χτ' βηλὸν ἀπειρέσιν ἀκτίνεσιν·

Β Ὡς ὅτ' ἐν μύτι γίνετο ἐργασίον ὠγύγιον πῦρ,
Λεπτήσιν ὁδόνισιν ἐχθύατο κύκλοπα κούριον·
Αἰδ' ὑδατος μὲ βέντος ἀπέτερον ἀμφινάοντος·
Πῦρ δ' ἔξω δὲ δροσῶσιν, ὅσιν τὸ μαώτερον ἦεν.

ὅτε μὲν οὖν οὕτως ὁρᾶν φησιν· ὅτε δὲ τὸ ἀπὸ
ροίας ταῖς ἀπὸ τῆς ὁρωμένων. Δημόκριτος δὲ
οἷ μὲν ὑδαρ εἶναι φησι, λέγει καλῶς· οἷ δ'
οἶεται τὸ ὁρᾶν εἶναι τὴν ἐμφασιν, οὐ καλῶς·
τῆσ γὰρ συμβαίνει, ὅτι τὸ μὲν ὄμμα λαβόν,

καὶ ἐστὶν ὁρᾶν ἐν ἐκείνῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ὁρῶντι·
C ἀνάκλασις γὰρ τὸ πάθος. ἀλλὰ κατὰ τοῦ πρὸς
τῆς ἐμφαντομένων καὶ ἀνακλάσεως, ὡς δὲ πρὸς
δὴλον ἢ αἰτῶν, ὡς εἶπεν. ἀποποιεῖται γὰρ τὸ μὲν
ἐπελθεῖν αἰτῶν ἀπορῆσαι, δὲ πῶς ὁ ὀφθαλμὸς
ὁρᾶ μόνον, τῆ δὲ ἄλλῳ ὁρᾶν, ἐν οἷς ἐμφανόν
τα εἶδωλα. τὸ μὲν οὖν τὸ ὄμμα εἶναι ὑδατος, ἀλη-
θές μὲν· οὐ μὲν τοι συμβαίνει τὸ ὁρᾶν ἢ ὑδαρ,
ἀλλ' ἢ δὲ φθῶς· ὅ ἐστι τῆς ἀέρος κινῶν ἐστίν.
ἀλλ' ἀφουλακτότερον ἢ ἀυποληπτότερον ὁ

υδαρ τῆς ἀέρος· δὲ τὸ μὲν κέρκ καὶ τὸ ὄμμα
D ὑδατος ἐστίν. τῆσ δὲ καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς ἔργων
δὴλον· φαίνεται γὰρ ὑδαρ τὸ ἐκρέει δὲ φθῶς
φθῶς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ ἐν γὰρ τῆς
πάρμῳ ἐμβρύοις, τῆ λαμπερῆς τῆς ὑδαρ-
βαλλῶν ἐστίν, ἢ τῆ σιληπνότητι· καὶ τὸ λαβόν
τῆ ὄμματος ἐν τῆς ἔχουσιν αἷμα, πῶς ἢ λι-
παρῶν· ὁ δὲ δὲ τῆσ ἐστίν, πρὸς τὸ δὲ φθῶς
καὶ τὸ ὑδαρ ἀπικρῶν ἢ δὲ τῆσ τῆσ σάμα-
τος ἀρρίχῶσιν ὁ ὀφθαλμὸς ἐστίν. ὁ δὲ γὰρ

Ε πῶς τὸ ὁρᾶν τῶν βλεφάρων ἐρρίχῶσιν. τῶν ὅ
αἰαίμασιν σκληροδερμοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶσι·
καὶ τῆσ ποιεῖ τὴν σκέπην. ἀλλοθεν ὅ ὅλως
ὁ ἔξιόντι πῶς ὄμμα ὁρᾶν, καὶ ἀποτείνε-
σθαι μέγρι τῶν ἀστρῶν, ἢ μέγρι πῶς
ἔξιόντος συμφύεσθαι, κατὰ τὸ λεγοσὶ πι-
τες. φύρτυ μὲν γὰρ βέλιον τὸ ἐν δὲ χτ'
συμφύεσθαι τῆ ὄμματος· ἀλλὰ καὶ τῆσ
ἀνητες· τὸ γὰρ συμφύεσθαι τί ἐστὶ φωτὶ
πρὸς φῶς; ἢ πῶς οἶον τε ὑδαρ ἄρην τῆσ;

F ij

οὐ γὰρ παρ' τυχόντι συμφύεσθαι τὸ τυχόν, πῶς
 τε ἐντὸς παρ' ἑκπὸς πῶς. ἢ γὰρ μίωινξ με-
 τὰξὺ ἐστὶ. ὡς μὲν οὖν τῆς ἀφ' αὐτῆς φωτὸς μὴ
 ὁρᾶν, εἴρηται ἐν ἄλλοις. ἀλλ' εἴτε φῶς, εἴτε
 ἀήρ ἐστὶ τὸ μεταξὺ τῆς ὁρωμένης καὶ τῆς ὀμ-
 ματος, ἢ ἀφ' αὐτοῦ κινήσεις ἔστιν ἢ ποιούσα
 τὸ ὁρᾶν. Ἐξ ἄλλοις τὸ ἐντὸς ἔστιν ὕδατος. ἀφ' αὐ-
 φανὲς γὰρ τὸ ὕδωρ. ὁρᾶται δὲ ὡς αὐτὸ καὶ ἐξω
 σὺν αὐτῷ φωτὸς, οὕτω καὶ ἐντὸς. ἀφ' αὐτῆς
 γὰρ ἀεὶ δεῖ εἶναι, καὶ ἀνάγκη ὕδωρ εἶναι,
 ὅτι σὺν ἀήρ. οὐ γὰρ ὅτι τῆς ἐσχάτου ὀμ-
 ματος ἢ ψυχῆ, * καὶ τῆς ψυχῆς τὸ αἰσθη-
 τικὸν ἔστιν, ἀλλὰ δὴλον ὅτι ἐντὸς. διὸ ἀνάγκη
 ἀφ' αὐτῆς εἶναι, ἔκ δευτέρου φῶς τὸ ἐντὸς
 τῆς ὀμματος. ἔκ τούτου καὶ ὅτι τὸ συμβαινόντων
 δὴλον. ἢ δὴ γὰρ πῶς πληγῆσιν ἐν πολέμοις
 ὡς τὸν κρόταφον οὕτως, ὡς ὅτι τμηθῆναι
 τοῖς πόροις τῆς ὀμματος, ἔδοξε γινέσθαι σκό-
 τος, ὡς τὸν λύχου ἀποσβεσθέντος, ἀφ' αὐτοῦ
 λαμπροῦ πῶς ἀποτμηθῆναι τὸ ἀφ' αὐτῆς,
 καὶ τὸ καλουμένον κρόταφον. ὡς εἴρηται ὅτι τούτων
 συμβαίνει, καὶ ἀφ' αὐτῆς λέγειται, φημερὸν ὡς δεῖ
 τῶν τὸν ἔσπον ἀποδιδόναι καὶ παρασάπτειν
 ἔχαστον τῶν αἰσθητικῶν ἐν τῶν σιγῶν. τῆς μὲν
 ὀμματος τὸ ὁρατικόν, ὕδατος ἡ ἀποληπτῶν
 ἀέρος δὲ, ὅτι τὸ ψῶφον αἰσθητικόν. πῦρ δὲ τὸ
 ὄσφρησιν ὁ γὰρ ἐνεργεία ἢ ὄσφρησις, τῆς τοῦ δυ-
 νάμει τὸ ὄσφρησιν τῶν αἰσθητικῶν. τὸ γὰρ αἰσθητικὸν
 ἐνεργεῖν ποιεῖ πῶς αἰσθησιν. ὡς ὅτι ὑπερβαίνει
 αὐτῶν, ὁ δυνάμει παρῆτερον. ἢ δὲ ὄσμη, κα-
 πνώδης τῆς ἔστιν ἀναθυμιάσις. ἢ δὲ ἀναθυ-
 μιάσις ἢ καπνώδης, ἐκ πῦρος. διὸ καὶ παρ'
 ὡς τὸν ἐγκεφάλου τῶν τῆς ὄσφρησεως
 αἰσθητικῶν ἔστιν ἴδιον. δυνάμει γὰρ θερμὴ ἢ
 τῆς ψυχῆς ὕλη ἔστι. καὶ ἢ τῆς ὀμματος γίνε-
 σις τὸν αὐτὸν ἔχει ἔσπον. ἀπὸ τῆς ἐγκεφάλου
 γὰρ σινέσθησαν. ὡς γὰρ ὑπερβαίνει καὶ ψυχρο-
 πατος τῆς ἐν τῶν σώματι μορίων ἔστι. τὸ δὲ
 αἰσθητικόν, γῆς τὸ δὲ γῆς τῆς, εἶδος τῆς ἀφῆς
 ἔστι. καὶ ἀφ' αὐτῆς τῆς τῆς καρδίας τὸ αἰσθη-
 τικόν αὐτῆς, τῆς τε γῆς καὶ τῆς ἀφῆς.
 ἀπὸ τῆς γὰρ παρ' ἐγκεφάλου αὐτῆς, καὶ ἔστι
 θερμότης τῆς μορίων. καὶ ὡς μὲν τῆς αἰσθη-
 τικῆς τῆς σώματος μορίων, ἔστω τῶν τὸν ἔ-
 σπον διωρισμένα.

A non enim quoduis cuius sine discrimi-
 ne coniungitur. Item qui internum lu-
 men externo coniungeretur, cum mem-
 brana ipsa inter illa media sit? De hoc
 igitur, videlicet quod sine lumine non
 videatur, alibi diximus. Verum siue lu-
 men siue aër id sit, quod oculum & rem
 conspectam interioret: motio ipsa quæ
 per eum fit, visionem efficit. Atque ra-
 tione evenit optima, ut interna oculi
 portio aquea sit. nam aqua perspicua est.
 Ut autem extrâ non sine lumine videtur,
 sic & intrâ. Perspicuum ego esse oculum
 oportet, eundemque aquam esse necesse
 est: quando aër non est. non enim anima
 ipsa, aut animæ sensorium in oculi extre-
 mo, sed in parte, ut patet, interna existit.
 Quamobrem necesse est, ut pars oculi in-
 terior, perlucida, & luminis exceptiva sit.
 Atque etiam hoc ex hisce quæ continge-
 re solent, apertum est. Iam enim qui-
 dam accepto in prælio circa tempora
 vulnere adeò profundo, ut pori oculi &
 meatus fuerint execti, sese tenebris offun-
 di, quasi extincta lucerna, putarunt,
 propterea quod perlucida pars oculi, &
 vocata pupilla, abscissa, ceu laterna qua-
 dam, fuit. Quare si in hisce perinde eue-
 nit, ut diximus, palàm est hoc modo assi-
 gnare oportere, & accommodare vnum-
 quodque sensorium vni elemento. Oculi
 enim partem cui videndi facultas data est,
 ex aqua constare existimandum est: ex
 aère, id quod sonos percipit: olfactum,
 ex igni. nam quod olfaciendi vim obti-
 net, id potentia est, quod olfactus, actus.
 sensile enim sensum agere facit. Quare
 necesse est eundem sensum potentia prius
 esse. Odor autem non nisi fumida qua-
 dam exhalatio existit, quæ profectò ignea
 est. Quocirca & peculiare sensorium ol-
 factus in cerebro situm est. nam rei frigi-
 dæ materia potentia calida est. Atque
 oculi generatio ad hunc sese habet mo-
 dum. nam oculus à cerebro constitutus
 est, quod omnium partium corporis hu-
 midissimum frigidissimumque existit. Cui
 autem tangendi tributa est autoritas, ex
 terra: cui gustandi, species quedam ta-
 ctus est. Et ob id sensorium eorum, gustus
 inquam & tactus, haud procul à corde
 est. nam cor cerebro ex adverso iacet, &
 omnium partium corporis calidissimum
 est. Ac de sensoriis quidem corporis parti-
 bus hoc pacto definitum sit.

γὰρ καὶ ψυ-
 χῆς δυνά-
 μεις αἰσθη-
 τικῆς. vi-
 de Alex.

A

CAPVT III.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

*Sensuum unumquodque dupliciter dici:
deque colore.*

DE sensibilibus autem cuiusque sensorij, verbi causa, de colore, sono, odore, sapore, & tactili, quodnam sit eorum munus atque officium, & quamnam sit cuiusque sensorij actio, vniuersaliter quidem in libris de Anima dictum est: quidnam verò sit quodlibet eorum, ceu quid color, quid sonus, quid odor, quid sapor, & similiter quid tactile, considerandum est. Et primò quidem de colore agendum videtur. Vnumquodque igitur bifariam dici solet: actu scilicet & potentia. Verùm quoniam pacto color & sonus actu, sensibus actu, visui scilicet & auditui, idem sint & aliud, in commentariis de Anima dictum iam est. Quid autem existens eorum quodque sensum actionemque faciat, nunc dicamus. Vt igitur ibi de lumine dictum est, quòd perspicui color per accidens sit, ita hìc quoque dicendum. nam corporis ignei præsentia in perspicuo lumen est: priuatio, tenebræ. Quod autem perspicuitatem nuncupamus, id non aëri aut aquæ aut vlli elementorum proprium est: sed est facultas quædam & natura communis, quæ separabilis quidem non est: sed in illis est, atque cæteris corporibus, aliis plùs, aliis minùs inest. Quemadmodum igitur necesse est corporum aliquod esse extremum, ita & huius. Luminis itaque natura in perspicuo indefinito est. Quòd autem perspicuitatis corporibus insertæ extremitas aliqua sit, certum est: quòd verò ea color sit, ex hisce quæ eueniunt, patere potest. Nam color aut in termino residet, aut terminus est. Quocirca & Pythagorei superficiem ipsam colorem appellabant. etenim color in termino corporis inhabitat, sed nequaquam terminus corporis est. quamquam eandem esse naturam quæ extra & intra coloratur, putare oportet. Porro aër & aqua colorata apparent. etenim aura talis est. Cæterum nec aër, nec mare eundem cominus & e minus colorem sortiuntur, quòd ibi color in indefinito sit. At in corporibus ipsis (nisi id quod ea continet ac ambit, mutationem aliquam afferat) coloris apparitio definita est. Idem igitur hic & illic coloris susceptiuum esse constat. Ergo perspicuitas quatenus corporibus inest

Tom. II.

Γεεὶ τῶν εἰρημύων ἐν τοῖς ἀεὶ ψυχῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ λεκτέων. καὶ πρῶτον ἀεὶ χρώματος, πῶς γὰρ τὰ μέγα χρώματα.

Πρὸς δὲ τῶν καθ' ἕκαστον ἀσθητικῶν ἀσθητικῶν, οἷον λέγω χρώματος, καὶ ἴσους, καὶ ὀσμῆς, καὶ χυμοῦ, καὶ ἀφῆς, καθόλου μὲν εἴρηται ἐν τοῖς ἀεὶ ψυχῆς, τί τὸ ἔργον αὐτῶν, καὶ τί τὸ ἐνεργεῖν καθ' ἕκαστον τῶν ἀσθητικῶν. τί δὲ ποτε δεῖ λέγειν ὁποῖω αὐτῶν, οἷον, τί τὸ χρώμα, ἢ τὸν ἴσον, ἢ τὴν ὀσμῆν, ἢ τὸν χυμὸν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀφῆς σκοπεῖται. καὶ πρῶτον περὶ χρώματος. ἐστὶ μὲν οὗτο ἕκαστον διχῶς λεγόμενον, τὸ μὲν ἐνεργεῖα, τὸ δὲ δυναμει. τὸ μὲν οὐδ' ἐνεργεῖα χρώμα καὶ ὁ ἴσος, πῶς ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἢ ἕτερον ταῖς κατ' ἐνέργειαν ἀσθητικῶν, οἷον ὄρασις καὶ ἀκούσις, εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς. ἢ ἡ δὲ ἕκαστον αὐτῶν ποιῆσις τὴν ἀσθητικὴν καὶ τὴν ἐνεργεῖαν, νῦν λέγωμεν. ὡς περὶ οὐδ' εἴρηται περὶ φωτὸς ἐν σκείνοις, ὅτι ἐστὶ χρώμα τῶν διαφανῶν καὶ συμβεβηκός. ὅταν γὰρ ἐν τῇ τι πυρῶδες ἐν διαφανῶν, ἢ μὲν παρσισία φῶς, ἢ δὲ φέρσις ἐστὶ σκῆτος. ὅτι λέγομεν διαφανῆς, σκῆ ἐστὶν ἴδρον ἀέρος, ἢ ὕδατος, οὐδὲ ἄλλου τῶν οὕτω λεγομένων σωμάτων, ἀλλὰ ἡ ἐστὶ κρυσθὴ φύσις καὶ δυναμεις, ἢ χωρική μὲν σκῆ ἐστὶν, ἐν τούτοις δὲ ἐστὶ, καὶ ἄλλοις σώμασιν ἐνυπάρχει, τοῖς μὲν μάλλον, τοῖς ἡττον. ὡς περὶ οὐδ' καὶ τῶν σωμάτων αἰσθητικῶν ἐστὶ ἕσχατον, καὶ αὐτῆς. ἢ μὲν οὐδ' τῶν φωτῶν φύσις ἐν ἀορίστῳ διαφανεῖ ἐστὶ. τῶν δὲ ἐν τοῖς σώμασιν διαφανῶν τὸ ἕσχατον, οἷον μὲν εἶναι, πᾶσι δὲ δῆλον. οἷον ἡ τῆς ἐστὶ τὸ χρώμα ἐκ τῶν συμβαινόντων, φανερόν. τὸ γὰρ χρώμα ἢ ἐν τῶν πέρασι ἐστὶν, ἢ φῶς. εἰδὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τῶν ὀπτικῶν χροῖαν ἐκάλουν. ἐστὶ μὲν γὰρ ἐν τῶν σώματος πέρασι, ἀλλ' οὐπὶ τὸ τῶν σώματος πέρασι. ἀλλὰ τῶν αὐτῶν φύσιν δεῖ νομίζειν, ἢ φῶς καὶ ἕξω χρωματίζεσθαι, αὐτῶν καὶ ἐντός. φανεροῦ δὲ ἀπὸ καὶ ὕδατος χρωματίζομενα. καὶ γὰρ ἡ αὐγὴ τοιοῦτόν ἐστιν. ἀλλ' ἐκεί μὲν διατὸ ἐν ἀορίστῳ, οὐ τὴν αὐτῶν εἰς γένει καὶ ποσειδοσι, καὶ πᾶσι ἔχει χροῖαν, οὐθ' ὁ ἀπὸ, οὐθ' ἡ διαφανῆ. ἐν δὲ τοῖς σώμασιν, εἰ μὴ τὸ περὶ ἐνεργεῖαν ποιῆ τὸ μεταβάλλειν, ὡς περὶ καὶ ἡ φαντασία τῆς χροῖας. δῆλον ἄρα, οἷον τὸ αὐτὸ καὶ ἐκεί καὶ ἐκεῖ δὲ δεκτικὸν τῆς χροῖας ἐστὶ. τὸ ἄρα διαφανῆς καθ' ὅσον ἐνυπάρχει τοῖς σώμασιν

F iij

(ἡ ἀρχὴ δὲ μᾶλλον καὶ ἥτιον) ἐν πᾶσι A
 χρώματος ποιεῖ μετέχειν. ἐπεὶ δὲ ἐν πέρατι
 ἢ χροῖα, τούτου δὲ ἐν πέρατι εἶη. ὡς δὲ
 χροῖα αὖ εἶη τῷ Διαφαινοῖς ἐν σώματι
 ὡλισμένη φῶς. καὶ αὐτὴ δὲ τῷ Διαφαινοῖς,
 οἷον ὕδατος καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, καὶ ὅσοις φαί-
 νεται χροῖα ἴδιον ἡ ἀρχὴν καὶ τὸ ἔσχατον,
 ὁμοίως πᾶσι ἡ ἀρχὴν. ἐστὶ μὲν οὖν ἐν αἰθέρι
 ἐν τῷ Διαφαινοῖς τῶτο, ὅσον καὶ ἐν τῷ ἀέ-
 ρι ποιεῖ φῶς. ἐστὶ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐστέρησθαι.
 ὡς οὖν οὐκ ἐστὶ, τὸ μὲν φῶς, δὲ δὲ σκότος, B
 οὕτως ἐν τοῖς σώμασιν ἐγγίνεται δὲ λευκὴν καὶ
 τὸ μέλαι· παρὰ δὲ τῶν ἄλλων χρωμάτων ἠδὲ
 διελευμένων, ποσαχῶς ἐνδέχεται γίνεσθαι,
 λευκτέον. ἐνδέχεται μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀλλήλων
 τῆλεμα τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαι, ὡς ἐκάτερον
 μὲν ἀόρατον εἶη) ἀφ' ἁμικροῦ τῆλε· τὸ δὲ ὅσον
 ἀμφοῖν ὄρατον, οὕτω γίνεσθαι. τῶτο γὰρ οὐτε
 λευκὸν, οὐτε μέλαι οἷον τε γίνεσθαι. ἐπεὶ δὲ
 ἀνάγκη ἔχει μὲν τὴν χροῖα, (τούτων δὲ ὁστέ-
 τερον διωατὸν, ἀνάγκη μίκτον τὴν εἶη), καὶ εἶ- C
 δὲς ἢ χροῖας ἕτερον. ἐστὶ μὲν οὖν οὕτως ἡ πο-
 λαβεῖν πλείους εἶη) χροῖας ὡς τὸ λευκὸν καὶ
 τὸ μέλαι· πολλὰς δὲ τῶν λόγων· τρία γὰρ παρὰ
 δύο, καὶ τρία παρὰ τέσσαρα, καὶ κατ' ἄλλοις
 ἀριθμοῖς ἐστὶ τῶν ἀλλήλων κείσθαι. τὰ δὲ ὅλως
 καὶ μὲν λόγον μηδένα, καθ' ἡσφοχὸν δὲ ἴ-
 να ἐκ τῶν ἀσύμμετρων· καὶ τὸν αὐτὸν δὲ ἔσ-
 πον ἔχει τῶν ταῖς συμφωνίας· τὰ μὲν γὰρ
 ἐν ἀριθμοῖς ἀλογίσοις χροῖα, καθ' ἡσφο-
 χὸν ταῖς συμφωνίας, ταῖς ἡδιστα τῶν χρωμῶ- D
 εἶη) δδοχῶτα. οἷον τὸ ἀλευργὸν ἐκ φοινικοῦ, καὶ
 ὀλίγα ἄλλα τοιαῦτα, δι' ἡσφοχὸν αἰσφ-
 φωνία ὀλίγα. ταῖς δὲ μὴ ἐν ἀριθμοῖς τὰ ἄλ-
 λα χροῖα, ἢ καὶ πᾶσαι ταῖς χροῖας ἐν ἀρι-
 θμοῖς εἶη), ταῖς μὲν τεταγμένας, ταῖς δὲ ἀτάκτους,
 καὶ αὐτὰς ταύτας, ὅταν μὴ καθ' ἡσφοχὸν ὡσι, ἀλλ'
 τὸ μὴ ἐν ἀριθμοῖς εἶη), τοιαῦτα γίνεσθαι. εἰς
 μὲν οὖν ἔσπος τῆς τῶν χρωμῶ- γένεσως οὐκ
 εἰς δὲ, τὸ φαίνεσθαι δι' ἀλλήλων, οἷον ἐνίοτε οἱ
 γραφεῖς ποιοῦσιν, ἕτερον χροῖα ἐφ' ἕτερον
 ἐναργετέραν * ἐπαλείφοντες· ὡς οὖν ὅταν
 ἐν ὕδατι ἢ ἢ ἀέρι βούλωνται ποιῆσαι φαινό-
 μων, καὶ οἷον ὁ ἥλιος, καθ' αὐτὸν μὲν λευ-
 κὸς φαίνεται, ἀφ' ἡ ἀχλύος καὶ καπνοῦ,
 φοινικοῖς. πολλὰ δὲ καὶ οὕτως ἔσονται χροῖα τ'
 αὐτὸν ἔσπον τῶν παρὰ τῶν εἰρημένων· λόγος
 γὰρ δὲ ἴσ τῶν ὀπιπολῆς παρὰ τὰ ἐν βαρῆ·
 τὰ δὲ καὶ ὅλως οὐκ ἐν λόγῳ. τὸ μὲν οὖν, ὡς-
 οὖν οἱ ἀρχαῖοι, λέγειν, ἀπορροῖας εἶναι ταῖς χροῖας,

(inest autem plus & minus) omnibus
 ut colore participant, in causa est.
 Cum autem color in termino sit, per-
 spicuitatis profectò terminus quidam erit.
 Quare color perspicuitatis in cor-
 pore definito terminus erit. Sed & per-
 spicuis ipsis ut aquæ, & si quid aliud
 eiusmodi est, atque hisce quæ colorem
 proprium habere videntur in extremi-
 tate, omnibus similiter inest. In ipsa
 igitur perspicuitate interdum id inest,
 quod in ipso quoque aère lux efficere
 solet: interdum non inest, sed perspi-
 cuitas eo destituta est. Ergo, quemad-
 modum in aère modò lumen, modò
 tenebræ insunt, ita in ipsis corporibus
 albor & nigror innascei assolent. De ca-
 teris autem coloribus distinguendo quot
 modis fieri possint, iam differendum est.
 Fieri enim possunt hoc pacto: albo &
 nigro iuxta sese positis, ita ut utrum-
 que inuisibile sit ob paruitatem, quod
 ex ambobus resilit, visibile reddatur.
 hoc enim nec album fieri, nec nigrum
 potest. At cum necesse sit colorem
 quendam esse, & neuter horum esse pos-
 sit, mixtum quemdam colorem, & col-
 oris speciem quandam aliam esse; ne-
 cessum est. Igitur plures esse colores,
 præter album & nigrum, ad hunc putes
 modum. Ac plurimos quidem pro-
 portione. nam fieri potest, ut tria ad duo,
 & tria ad quatuor, & ita per alios nu-
 meros iuxta sese ponantur. Alios verò
 nulla penitus proportione, sed excessu
 quodam ac defectu incommensibili. At-
 que illos eodem utique quo concinentiæ
 modo sese habere. Qui enim sunt in nu-
 meris proportionis genus eximium ser-
 vantibus, eos esse qui consonantiarum
 modo, omnium suavissimi videntur: ceu
 purpureus & puniceus, atque eiusmodi
 paucos esse, eadem qua concentus pau-
 ci sunt causa. qui verò non sunt in nu-
 meris, reliquos esse. At etiam colores
 omnes tam certos quàm incertos in nu-
 meris esse, atque hos ipsos cum puri sin-
 cerique non sunt, quia non sint in nu-
 meris, tales euadere. Vnus igitur gene-
 rationis colorum modus hic est. secun-
 dus quando alter per alterum apparet. ut
 nonnunquam pictores faciunt, colorem
 alterum alteri clariori superlinentes:
 sicuti cum facere volunt ut quippiam
 in aère aut aqua esse videatur. & ut sol
 per se apparet albus, per caliginem &
 fumum puniceus. Atque ita multi co-
 lores ad eundem, qui prius dictus est,
 modum erunt. nam ratio quædam supe-
 riorum ad inferiores erit: alij nulla pe-
 nitus ratione constabunt. Porro dicere,
 perinde ut antiqui, colores esse defluvia,

γρ. ἐπαλεί-
φους,

& tali de causa videri, absurdum est. nam ipsis necessarium est vt attactu sentiri omnia statuant. Quare continuò præstat dicamus, sensum fieri, quòd à sensibili medium moueatur, quàm attactu & defluxibus. In illis igitur qui iuxta sese poni solent, vt inuisibilem accipere magnitudinem; ita insensibile tempus, necesse est, vt motionum accessiones nos fugiant: & quia ipsi simul apparent, vnus esse videantur. At in hisce nulla necessitas: sed color ille qui in superficie extat, cùm sit immobilis, & moueatur ab eo qui subternitur, motionem pariet dissimilem. quocirca & diuersus apparebit, & non albus aut niger. Atque isto pacto nihil obstat quin color quidam communis appareat iis qui procul absunt. Quare si fieri nequeat vt vlla magnitudo sit inuisibilis, sed omnis ex quodam spatio visibilis habeatur: quanam erit hæc colorum mixtio? quòd enim nulla magnitudo sit inuisibilis, post hæc considerabimus. Quòd si corporum mixtio aliqua sit, non solum perinde fit vt quidam putant: videlicet minimis, sed nobis per sensum incognitis, iuxta sese positis, sed prorsus omnino confusis: quemadmodum in de mixtione commentario vniuersim de omnibus diximus. Illo enim modo ea solum miscentur, quæ in minima distribui possunt, vt homines, equi, femina. quandoquidem hominum homo minimum est: equorum, equus. Quare horum iuxta positione compositorum multitudo mixta est: vnum autem hominem vni equo mixtum esse nequaquam dicimus. At quæcumque in minima diuidi nequeunt, quæ ipsa profectò vt misceantur, aptissima sunt, fieri non potest vt eorum mixtio ad hunc fiat modum, sed fit quia prorsus misceantur. quod qua via ac ratione fieri queat, dictum est antea, vbi de mixtione agebamus. Cæterùm qua necessitate eueniat, vt cùm miscentur illa, colores quoque misceantur, atque hanc esse principem causam cur colores multi sint; & non superpositionem aut iuxta positionem; perspicuum est. non enim è longinquo quidem, non autem in propinquo, mixtorum color vnus apparet, sed vnde libet. At complures ideo colores erunt, quòd quæ inter sese miscentur, ea multis misceri rationibus contingit. Atque alij in numeris, alij in exuperatione solum, & cætera ad eum ipsum modum quem in iuxta positis superpositivse coloribus dicere contingit. Ac de hisce quidem quæ misceantur, alibi quoque determinatum fuit. Quam autem ob causam colorum species, item saporum sonorumque finitæ sint, & non infinitæ, postea docebimus.

A Ἐὐραζὶ δὲ τοιαύτω αἰθίαι, ἀτοπον ἀπὸ τῶν γὰρ δι' αἰθῆς ἀναγκάσιον ποιεῖν τὴν αἰσθησιν αἰθίαι. ὡστ' ἀπὸς κρείττον φάσμα ἔκινεῖσθαι τὸ μετὰ τὴν αἰσθησεως ὑπὸ τῆς αἰσθητῆς γίνεσθαι τῆς αἰσθησιν, ἢ αἰθῆς ἐκ τῆς ἀπὸρροίας. ὅτι μὴ οὐκ τῆς ἀλλήλων κειμένων, ἀνάγκη ὡσαύτ' ἢ μέγεθος λαμβάνειν ἀόρατον, οὕτω καὶ χεῖρον ἀναίσθητον, ἵνα λάθωσιν αἰκινήσεως ἀφικνούμεναι, ἔν δὲ δὴ εἶναι, δὲ τὸ ἅμα φαίνεσθαι. ἐν ταῦτ' δὲ ὁμοῖα αἰσθησιν, ἀλλὰ τὸ ἔπι-

B πολῆς χροῖμα ἀκίνητον ὃν ἐκινούμενον ὑπὸ τῆς ὑποκειμένου, οὐχ ὁμοίαν ποιήσῃ τῆς κινήσιν. δὲ καὶ ἕτερον φαίνεσθαι, ἔτε λείον, ἔτε μέγαν. ὡστ' εἰ μὴ ἐνδέχεται μὴ εἶναι μέγεθος ἀόρατον, ἀλλὰ πρὸς ἕκαστος δὲ φασματός ἀόρατον, καὶ αὐτῆς πῶς αὐτῆς χροῖμα μίξις κακείως ἔδεν καλὴ φαίνεσθαι τῆς χεῖρον κοινῶς τοῖς πρὸς ῥωθεν. οὐ γὰρ ὁμοῖον ἐστὶ μέγεθος ἀόρατον, ἐν τοῖς ὑπερῶν ὅτι σκεπτόν. εἰ δ' ἐστὶ μίξις τῆς σαμῆς, μὴ μόνον τ' ἔσπον τῶν, ὅσα ἐξόνται τίνες, πρὸς ἄ-

C ληλα τ' ἐλαχίστων ἡμετέρων, ἀδύλων δ' ἡμῶν δὲ τῆς αἰσθησιν, ἀλλ' ὅλως πᾶν τὴν πᾶν τῶν, ὡσαύτ' ἐν τῆς μίξεως εἰρηται κατὰ τοῦ τῶν πᾶν τῶν. ὁμοῖως μὴ γὰρ μίξιν (αὐτὰ μόνον, ὅσα ἐνδέχεται) διελεῖν εἰς ἐλαχίστα, κατὰ τῶν ἀπορροίας, ἵππων, ἢ τὰ ἀπὸρροίας τῆς μὴ γὰρ ἀπὸ θρώπων, ἀπὸρροίας ἐλαχίστος τ' δ' ἵππων, ἵππος ὡστ' τῆς τούτων * πρὸς ἄλλοις ἔσπον τὸ πᾶν τῶν με-

D μίξιν τῆς σίνα μφοτέρων. ἀπὸρροίας τ' εἶνα ἐν ἵππων ἢ λέγονται μεμίσθαι. ὅσα ἢ μὴ διαρείται εἰς τ' ἐλαχίστων, τούτων ὁμοῖον ἐνδέχεται μίξιν γενέσθαι τ' ἔσπον τῶν. ἀλλὰ τὰ παῖτα μεμίσθαι ἀπὸρροίας καὶ μάλιστα πέφυκε μίξιν εἶναι. πᾶς δὲ τῶν μάλιστα γίνεσθαι διωπτόν, ἐν τοῖς τῶν μίξεως εἰρηται πᾶν τῶν. ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη μίξιν εἶναι καὶ τῶν χεῖρον μίξιν εἶναι, ἀλλὰ τῶν αἰθῆς εἶναι κατὰ τῶν πολλὰς εἶναι χεῖρον, ἀλλὰ μὴ τ' ὅτι πᾶν, μὴ δὲ τῶν πᾶν ἀλλήλων τῶν. οὐ γὰρ πρὸς ῥωθεν μὴ, ἐγὼ τῶν δ' οὐ, φαίνεται μία χεῖρον τῶν μίξιν εἶναι, ἀλλὰ πᾶν τῶν. πολλὰ δ' ἔσπονται χροῖμα δὲ τὸ κατὰ πολλοῖς λόγοις ἐνδέχεται μίξιν εἶναι ἀλλήλων τῶν μίξιν εἶναι. ἔτε μὴ ἐν ἀπὸρροίας, τῶν κατὰ τῶν ὑπερῶν μόνον. καὶ τῶν δὴ τ' αὐτῶν ἔσπον, ὃν ὅτι τῶν ἀλλήλων τῶν κειμένων χροῖμα, ἢ ὅτι πολλὰς ἐνδέχεται λέγειν. ἔτε μὴ τῶν μίξιν εἶναι, ἔτε ἐν ἀλλοῖς διώπειται. δὲ τῶν ἢ αἰθῆς εἶδη χροῖμα ἔστιν ὡρισμένα καὶ ὁμοῖα ἀπὸρροίας, καὶ χροῖμα, ἔτε ἵππων, ὑπερῶν ἔσπον.

Τὸ οὖν ὅστις χρομα, καὶ ἀφ' ἧς πῆρα αἰ-
 πίας πολλαὶ χροαί εἰσιν, εἴρηται. περὶ
 ὃ ἴσους καὶ φωνῆς εἴρηται πρὸς τὸν ἐν τοῖς
 πρὸ ψυχῆς. πρὸ δὲ ὁσμῆς καὶ χυμοῦ νῦν
 λεκτέον. ἁρμόδιον γὰρ ὅτι τὸ αὐτὸ πάθος· ὅτι
 ἐν τοῖς αἰσῶσι δὲ ὅστις ἐκαστέρῳ αὐτῶν. ἐν ἄρ-
 γέστερον δ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ τῶν χυμῶν γένος, ἢ τὸ
 τῆς ὁσμῆς· τοῦτου δ' αἴτιον, ὅτι χρεῖστον ἐστὶ
 μὲν τῶν ἄλλων ζώων πρὸ ἀσθησῶν τῶν αἰσῶν, καὶ
 τῶν ἐν ἡμῖν αἰσῶν ἀσθησῶν· τὴν δ' ἀφῶν,
 ἀκρεβέστατον τῶν ἄλλων ζώων· ἢ δὲ γὰρ οἷς,
 ἀφῆ τις ὅστις. ἢ μὲν οὖν τῆς ὕδατος φύσεως βε-
 λῆσαι ἀχυμῶς εἶναι· ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν αὐτῷ ὅτι
 ὕδωρ ἔχειν τὰ γῆνη τῶν χυμῶν ἀνασθησῶν ἀφῶ
 σμικροτήτα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησὶν, ἢ
 ὑλίω φιαύτῳ ἐστῆναι, ὅτι πρῶτα περὶ αἰσῶν χυ-
 μῶν καὶ ἀφῶν μὲν δὲ ὕδατος γίνεσθαι, ἀλλὰ
 δὲ ἄλλου μέρους, ἢ μηδεμίαν ἔχοντος ἀφῶ-
 φορῶν τῆς ὕδατος τὸ ποιοῦν αἴτιον εἶναι· ὅτι εἰ ὅτι
 θερμὸν καὶ τὸν ἥλιον φαῖναι τις τούτων, ὡς μὲν
 Ἐμπεδοκλῆς λέγει, λίαν ὀσείωσθαι ὅτι ἴσους
 ὁρῶν μὲν γὰρ μεταβάλλοντες ὑπὸ τῆς θερ-
 μοῦ τοῖς χυμοῖς, ἀφῶν μὲν ὅτι πρῶτα περὶ αἰσῶν
 πῶν εἰς τὸν ἥλιον καὶ πυρρῶν, ὡς οὐ πρῶ-
 ἐκ τῆς ὕδατος ἔλκειν φιοῦτος γῆνη μέρους, ἀλλ'
 ἐν αὐτῷ πρῶτα πρῶτα περὶ αἰσῶν μεταβάλλοντες, καὶ
 δὲ μαζοῦ μέρους δὲ καὶ κινουμένους, ἀφῶ τὸν
 χροῖον, αἰσθησῶν ἐκ γλυκέων, καὶ πικρῶν, καὶ
 πρῶτα περὶ αἰσῶν γῆνη μέρους, καὶ ὀφῶν μέρους, εἰς
 πρῶτα περὶ αἰσῶν τῶν χυμῶν μεταβάλλοντες, ὡς
 εἴπειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πρῶτα περὶ αἰσῶν ὅτι ὅτι
 ὕδωρ ὑλίω, ἀδύνατον· ἐκ τῆς γὰρ αὐτῆς ὁρῶν
 μὲν ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς ὁσμῆς γῆνη μέρους ἑτέροις
 χυμοῖς. λείπεται δὲ τὰ πάθος ἢ τὸ ὕδωρ με-
 τὰ βάλλειν. ὅτι μὲν τοῖς οὐχ ὑπὸ τῆς τῆς
 θερμῶν μόνον δυνάμεως, ἀφῶ μὲν τῶν αἰσῶν
 δυνάμειν, ὡς καλοῦ μὲν χυμῶν, φανερόν· λε-
 πτότατον γὰρ πρῶτων ὅτι ὑγρῶν τὸ ὕδωρ ὅτι, καὶ
 αὐτῶν ἔλαστον. ἀλλ' ἐπεκτείνεται ὅτι πλέον τῆς
 ὕδατος τὸ ἔλαστον ἀφῶ πρῶ γλιγοῦσθαι. ὅτι ὅτι
 ὕδωρ ἴσους ἐστὶ. (δὲ καὶ χαλεπώτερον φη-
 λῆσαι ἐν τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, ἢ ὅτι ἔλαστον.)
 ἐπεὶ δὲ θερμῶν μέρους ὁσείωσθαι παχυνό-
 μῶν ὅτι ὕδωρ αὐτὸ μόνον, δηλῶν ὅτι ἑτέροις
 τις αἰ εἶναι αἴτια· οἱ γὰρ χυμοὶ πρῶτες πά-
 ρος ἔχουσι μᾶλλον. τὸ δὲ θερμὸν, οἰσῶν μέρους.

γρ. εἰ ψυμῶ-
 τοῖς,

Quid igitur sit Color, & quamobrem
 colores sint multi, explicatum iam
 est. De Sono autem & Voce tractauimus
 prius in libris de Anima. De Odore verò
 & Sapore nunc agendum. nam eadem fer-
 mè affectio est, sed non in eisdem uter-
 que existit. Porro saporum genus quàm
 odorum nobis euidentius est. Cuius causa
 est nos habere olfactum, cæterorum ani-
 malium olfactu inferiorem, & omnium
 sensum qui in nobis ipsis sunt stupidif-
 simum, tactum verò superiorem, & om-
 nium exactissimum: gustatum autem
 tactum quendam esse. Igitur aqua sua-
 pte natura insipida est. Necessè autem
 est aut aquam in se omnia saporum ge-
 nera ob exiguitatem insensibilia (vtri Em-
 pedocles asserit) continere: aut in aqua
 talem materiam inesse, quæ quasi semina
 gignendis saporum generibus suppeditet:
 & omnia ex ea generari: sed alia
 ex alia parte, aut si aqua nullam subeat
 differentiam, causam agentem soli & ca-
 lori tribuere. Cæterum ex hisce illud esse
 falsum quod Empedocles affirmat, per-
 quam facillè deprehenditur. Nam sapor
 calore immutari videmus, si fructus ex
 arbore decerpti soli exponantur aut igni:
 vt intelligatur, eosdem non quòd ab
 aqua quippiam contrahant, sed quòd in
 ipsis fructibus in alios vertantur, tales
 effici. item quoties causa temporis diluta
 pars exhalatur, ex dulcibus austeros, & a-
 maros, & omnimodos fieri, nec non vbi
 decoquantur, in omnia propè dixerim sa-
 porum genera transmutari. Consimiliter
 & illud, aquam esse materiam, quæ gi-
 gnendis saporibus semina præstet, de nu-
 mero eorum est, quæ fieri nequeunt. vide-
 mus enim ex eadem re, ceu ex eodem ci-
 bo, saporibus diuersos fieri. Reliquum ita-
 que est saporibus ideo permutari, quòd aqua
 quippiam patitur. Sed quòd aqua non
 vi sola caloris facultatem eam imbibat,
 quam saporem vocamus, hinc patere po-
 test. Nam cum aqua liquidorum omnium
 tenuissima sit, atque ipsum etiam oleum
 tenuitate superet: quamquam oleum plus
 quàm aqua distendi potest, quòd oleum
 lentum viscosumque sit, aqua verò remit-
 tens & fragilis (qua ratione sit, vt ægrius
 aqua manu quàm oleum contineri soleat)
 & ea ipsa sola dum calefit, minimè cras-
 scere videatur: certum est saporibus alte-
 ram quandam causam habituros esse, quòd
 omnes crassiusculi existant, cum qua calo-
 ri causæ nuncupatio communis habeatur.

Porro quotquot sapes in fructibus sunt, iidem in ipsa quoque terra inesse videntur. Quapropter & plurimi veterum naturæ interpretum dixere, talem esse aquam, qualis est terra per quam meat. Idque in aquis falsis maximè spectari potest. nam sal species quædam terræ existit. Quocirca quæ per cinerem qui amarus est, transmittuntur, saporem ingerunt amarum: & quæ per alia, alium. Necnon è fontibus quidam sunt amari, nonnulli acidi, alij variis aliis saporibus præditi. Quapropter rationi consonum est vt saporum genus in plantis præcipuè gignatur. nam humidum perinde vt cætera, patitur à suo contrario natum est: siccum autem ei contrarium est. Vnde fit vt etiam ab igni quippiam patiatur. siquidem ignis naturam siccus est. Quamquam calidum igni peculiare est, siccum terræ, vt in commentatione de elementis diximus. Nihil itaque quatenus ignis sit, aut aqua, aut quippiam aliud, agere aut pati natum est: sed omnia, quatenus contrarietatem subeunt, eatenus agunt patiunturque. Vt igitur qui colores succosve in aqua eluunt, talem reddere aquam assolent: sic ipsa quoque natura cum in humore partem siccam terrenamque diluit, aut per eandem humorem percolat, & calore incoquit, humori qualitatem quamquam inferit. Quæ non nisi sapor est, id est, affectio, quæ à prædicto sicco in humore genita, gustatum qui in potestate sit, ad actum demutat. nam sentiendi vim, quæ prius potestate erat, eodem perducit, cum sensio non disciplinæ, sed contemplationi respondeat. Cæterum sapes non cuiusvis siccis, sed eius quod alere possit, aut affectiones esse aut priuationes, hinc sumendum: quod nec siccum sine humido sit, nec contra humidum sine sicco. neutrum enim horum animantibus aut plantis ipsis cibis esse potest, sed quod ex vtriusque mixtura confurgit. Quinetiam in genere cibi quem animalia ingerunt, quæ è sensilibus tactilia sunt, ea incrementum faciunt atque decrementum. Etenim id quod ingeritur, horum causa est, quatenus calidum est aut frigidum. nam calor & frigus actionem efficiunt atque decretionem. Alit autem quatenus gustabile est, omnia namque dulci aluntur, vel simplici vel commixto. Sed de hisce in libris de Generatione definiendum est: nunc tamen quantum necesse sit, ea tangamus oportet. Nam calor, vt auget, ita etiam alimentum preparat, atque quod leue est, attrahit: quod vero falsum amarumque, ratione ponderis relinquit. Quod itaque exterior calor in extraneis corporibus efficit, hoc idem interior in animantium plantarumque natura efficere solet. Vnde fit vt ea dulci sapore alantur.

A Φάρμακα δὲ οἱ χυμοὶ ὅσων ἔσονται καὶ ἐν τοῖς καρπίοις, οὗτοι ἴσως ἀρχόντες καὶ ἐν τῇ γῆ. δὲ πολλοὶ φασὶ τὸ ζεχάτων φυσιολόγων τοιοῦτον εἶναι τὸ ὕδωρ δι' οἴας αὐτῶν πορδύσθαι γῆς. καὶ τὸ δὴ λέγειν ὅτι τῶν ἀλμύρων ὑδάτων μέλιτα. οἱ γὰρ ἄλλες γῆς πείδους εἶσι. δὲ τὰ ἀλάτῃς τῆς τέφρας διηθούμενα πικρῶς οὐσης, πικρὸν ταῖς χυμὸν καὶ τὰ ἀλάτῃς ἄλλων ὁμοίως. εἰσὶ τε κρήναι πολλαί, αἱ μὲν πικραί, αἱ δὲ ὀξείαι, αἱ δὲ πικροδαποῖς ἔχουσι χυμοὺς ἄλλοις. δὲ δι' ἡλικίας ἐν τοῖς φυομένοις τὸ τὸ χυμὸν μέλιτα γὰρ γῆς. πάσῃ γὰρ πέφυκε τὸ ὑγρὸν, ὡς περὶ καὶ τὰ ἄλλα, ἴσως ἐν ἀμύλων ἐν ἀμύλων τὸ ζεχάτων. δὲ καὶ ἴσως τῶν πυρῶν πάσῃ. ζεχάτων γὰρ ἡ ἴσως πυρῶν φύσις. ἀλλ' ἴσως τῶν πυρῶν τὸ θερμὸν ἐστὶ, γῆς ὅτι ζεχάτων, ὡς περὶ εἶρη) ἐν τοῖς ἀεὶ φοιτῶντων ἢ μὲν οὐκ πύρ, καὶ ἡ γῆ, ἴσως πέφυκε ποιεῖν ἢ πάσῃ, ἴσως δὲ ἴσως ὁσόν: ἢ ὅτι ὑπερβαίνει ἐν αὐτοῖς ἐν ἀμύλων τῆς ταύτης πύρτα τοιοῦτα ἐκ παλαιῶν. ὡς περὶ οὐκ οἱ ἐναποπλωμένοιτες ἐν τῶν ὑγρῶν τὰ χρώματα, καὶ τοῖς χυμοῖς, τοιοῦτον τοιοῦτον ἔχειν τὸ ὕδωρ. οὐκ ἔστι καὶ ἡ φύσις τὸ ζεχάτων ἐκ τῶν γαλάκτων, ἐκ ἀλάτῃς τῶν ζεχάτων ἐκ τῶν γαλάκτων διηθούσων καὶ κινούσων τῶν θερμῶν, ποῖον τι τὸ ὑγρὸν ἀποσπασθῆναι. καὶ ἐστὶ τὸ τοῦ χυμοῦ τὸ γηγενόμενον ἴσως τῶν εἰρημύλων ζεχάτων πάσῃ ἐν τῶν ὑγρῶν τῆς γαλάκτων τῆς καὶ δυνάμειν ἀλλοιωτικῶν εἰς ἐνέργειαν. ἀλλ' ἴσως τὸ ἀμύλων εἰς τὸ τοῦ δυνάμειν ἀποσπασθῆναι. οὐ γὰρ καὶ τὸ μανθάνειν, ἀλλ' ἴσως τὸ θερμὸν ἐστὶ τὸ ἀμύλων ἀποσπασθῆναι. ὅτι δὲ οὐκ ἀμύλων ζεχάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰρημύλων οἱ χυμοὶ, ἢ πάσῃ εἰσὶν, ἢ εἰρημύλων, δεῖ λαβεῖν ἐν τῶν τῶν, ὅτι οὐτε τὸ ζεχάτων ἀμύλων καὶ ὑγρῶν, ὅτι τὸ ὑγρὸν ἀμύλων τῶν ζεχάτων. ἴσως γὰρ οὐκ ἐν μόνον ἐν τοῖς ζώοις, ὅτι αὐτοῖς φυτοῖς, ἀλλὰ τὸ μανθάνειν. καὶ ἐστὶ τῆς ἀποσπασθῆναι τῶν εἰρημύλων τοῖς ζώοις τὰ μὲν ἀπὸ τῶν ἀμύλων, αὐξήσειν ποιοῦντα καὶ φησὶν. τὸ τῶν μὲν γὰρ ἀμύλων ἢ θερμὸν καὶ ὑγρὸν τὸ ἀποσπασθῆναι. ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ αὐξήσειν καὶ φησὶν. τρέφει δὲ ἡ γῆ τὸ τῶν ἀποσπασθῆναι. πύρτα γὰρ τρέφεται τὰ γλυκεῖ, ἢ ἀπλάως, ἢ μεμιγμένως. δεῖ μὲν οὐκ ἀμύλων εἶναι ἀπὸ τῶν τῶν ἐν τῶν ἀπὸ γηγενῶν. καὶ δὲ ὅσον ἀναγκαῖον, ἀμύλων αὐτῶν. τὸ γὰρ θερμὸν αὐξήσει καὶ δημιουργεῖ τῶν εἰρημύλων. ἐκ τῶν μὲν καὶ φησὶν ἔλκει, τὸ ὅτι ἀμύλων καὶ πύρτα καὶ φησὶν ἀλάτῃς τὸ βάρος. ὅτι δὲ ἐν τοῖς ἐξω σάμασι ποῖον τὸ ἐξω θερμὸν, τῶν ἐν τῶν φύσις τῶν ζώων καὶ φυτῶν. δὲ τρέφεται τὸ γλυκεῖ.

γρ. π. ζ. ἀναπλάως τῶν ὑγρῶν

συμμίγνυσθαι δ' οἱ ἄλλοι χυμοὶ εἰς ἑσφίω τ' αὐτὸν ἑσφον, ὡς ἀλμυρῶν ὁξεί, ἀντὶ τῆς δύσματος. ταῦτα δὲ εἶναι τὸ ἀντίπαυον, τὰς λίαν ἑσφίμων εἶναι τὸ γλυκὺ, ἔτι τὸ ἐπιπορευτικόν. ὡς περὶ τῆς χρώματός ἐκ τῆς τῆς λευκῆς καὶ μελανῆς ἐστὶ μίξεως, οὕτως καὶ οἱ χυμοὶ ἐκ γλυκέος καὶ πικροῦ. ἔτι λέγονται δὲ ὡς μάλλον καὶ ἠπιοτέρως εἶσιν, εἴτε κατ' ἄριθμους τινὰς τῆς μίξεως ἔτι κινήσεως, εἴτε ἔτι ἀορίστως. οἱ δὲ πλεονάζοντες, μιγνύμενοι οὕτοι ἐν ἀριθμοῖς μόνον. ὁ μὲν οὖν λιπαρὸς τῆς γλυκέος ἐστὶ χυμὸς. ὁ δὲ πικρὸς ἀλμυρὸν ἔτι πικρὸν, ἡ δὲ τὸ αὐτὸ. ὁ δὲ δριμύς, καὶ αἰσθητός, ἔτι ερυφνός, καὶ ὁξεί, ἀνὰ μέσον. ἡ δὲ ἴσα ἔτι τῆς χυμῶν εἶδη καὶ τῆς χρώματός ἐστὶν. ἐπιπλέον δὲ ἀμφοτέρων εἶδη αὐτὸς τῆς, ὡς περὶ τῆς λευκῆς τὸ φαιὸν μελανὸν εἶναι. λείπεται γὰρ τὸ ξανθὸν μὲν τῆς λευκῆς εἶναι, ὡς περὶ τὸ λιπαρὸν τῆς γλυκέος. τὸ φοινικῶν δὲ, ἔτι ἀλουργνόν, καὶ πορφυροῦ, καὶ κυανῶν, μεταξὺ τῆς λευκῆς ἔτι τῆς μελανῆς. τὰ δὲ ἄλλα μικρὰ ἐκ τούτων. ἔτι ὡς περὶ τὸ μέλαν γέρησις ἐκ τῆς εἰσφαιεῖ τῆς λευκῆς. οὕτως τὸ ἀλμυρὸν ἔτι πικρὸν τῆς γλυκέος ἐκ τῆς ἑσφίμων ὑγρῶ. εἶναι δὲ ἡ τέσσαρσι καὶ ἑξήκοντα πικρῶ πύτων. ὁξείκμασι γὰρ τὸ πότιμον εἶναι αὐτῶν. Δημόκριτος δὲ, ἔτι οἱ πλείστοι τῶν φυσιολόγων, ὅσοι λέγουσι περὶ αἰσθησεως, ἀπώτατον ἔτι ποιοῦσι. πύτων γὰρ τὰ αἰσθητὰ, ἀπὸ ποιοῦσι. καὶ ποιεῖ τῆς οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησεων ἐκαστὴ ἀπὸ τῆς ἐστὶ. τῆς δὲ οὐκ ἐστὶν ἀδύνατον, οὐ χαλεπὸν σίμωδεῖν. εἶναι δὲ τοῖς κοινοῖς τῶν αἰσθησεων πασῶν χρώματα ὡς ἰδίους. μέγθος γὰρ καὶ ἡμῶν. καὶ τὸ τραχύ καὶ τὸ λείον, ἐπὶ δὲ τὸ ὄξύ καὶ τὸ ἀμβλύ τὸ ἐκ τῆς ὄγκυς κινῶν τῶν αἰσθησεων ἐστὶν. εἰ δὲ μὴ πασῶν, ἀλλ' ὅπως γε καὶ ἀφῆς. εἶναι καὶ περὶ μὲν φύτων ἀπατῶνται περὶ τῆς ἰδίων ἐκ ἀπατῶν. εἶναι ὅπως περὶ χρώματος, καὶ ἀκρῆ περὶ φῶφον. οἱ δὲ τὰ ἴσφα εἰς ταῦτα αἰσθησιον, ὡς περὶ Δημόκριτος. τὸ γὰρ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, τὸ μὲν τραχύ φησὶν εἶναι, τὸ δὲ λείον. εἰς τὸ χρώματός ἀνάγκη τοῖς χυμοῖς καὶ τοῖς ἡσθεμίαις, ἢ μάλλον τὸ ὅπως τὰ κινῶν γινώσκουσιν. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς γλῶσσας μάλλον, τὰ γινώσκουσιν ἔτι ἀκριβεστάτης ἐστὶν αἰσθησεως διακρίνειν περὶ ἑκαστον γένος. ὡς περὶ χρωμῶν πλεονάζουσιν καὶ τῶν ἄλλων κοινῶν μάλλον αἰσθησεων, καὶ τῶν ἄλλων ἡμῶν εἶναι κριτικῶν περὶ. ἐπὶ, τὰ μὲν αἰσθητὰ πύτων ἔτι ἐκαστῶν, εἶναι ἐκ χρώματι τὰ μελανὸν τὸ λευκὸν, καὶ ἐκ χυμοῖς τὸ γλυκὺ ἔτι πικρῶ.

A Cateri tamen sapores, perinde ut falsus & acutus, pro condimento cibis admisceri solent; at isti, ut retrahant. quia quod dulce est & innatat, nimium alit. Porro quemadmodum colores ex albo & nigro commixtis proueniunt, sic & sapores permutatione dulcis & amari exultant. Quin & secundum proportionem quod plus minusve adfit, singuli producuntur, siue secundum numeros quosdam mixtionis & motus, siue etiam indefinitè. Qui verò voluptatem important demixti, hi soli in numeris sunt.

B Pinguis igitur sapor specie dulcis est: falsus verò & amarus, idem ferè sunt: acris, austerus, acerbus, & acidus, intermedij. Quandoquidem saporum & colorum species ferè numero pares sunt. nam utrorumque species, septem habentur: si quis, uti consentaneum est, fuscum colorem non alium quàm nigrum posuerit. Reliquum enim est ut flauus color ad album, sicuti sapor dulcis ad pinguem, pertineat. Puniceus verò, purpureus, viridis, & cæruleus, album & nigrum interiagent: ceteri ex horum mixtura gignuntur. Item quemadmodum nigrum albi in diaphane, id est, translucido corpore, priuatio est: ita falsum & amarum, dulcis, in humore qui alere possit. Vnde fit ut etiam cinis deustorum omnium, amarus sentiat: ut pote à quibus id quod potui idoneum erat, extractum sit. At Democritus, & è naturæ interpretibus qui de sensu disseruere plurimi, absurdissimum quippiam committunt. nam sensibilia omnia, tactilia faciunt. Quamquam si hoc ita sit, certum est omnem alios sensus tactum quendam esse. quod fieri non posse, nequaquam difficile est inter noscere. Præterea sensibus hisce quæ sensibus omnibus communia sunt, tanquam propriis utuntur. etenim magnitudo, & figura, & asperitas & læuor, & acuties & obtusitas, quæ moli competit, sensibus communia sunt: quod si non omnibus, saltem tamen visui & tactui. Quapropter & circa hæc falluntur: circa propria verò, ceu visus circa colores, & auditus circa sonos, nequaquam errare solent. Sunt etiam qui propria redigunt ad ista, sicuti

E Democritus. Is enim candorem quidè læuitatem, & nigrorem scabritiem esse affirmat: sapores autem figuris tribuit. At qui cognoscere communia, aut ad nullum sensum, aut ad visum potius spectat. Si ergo ad gustum potius spectaret, cum exactissimi sensus sit in singulis generibus tenuissima quæque discernere, oporteret sanè gustum cum cetera communia maximè sentire, tum figurarū arbitrum esse perspicacissimum. Ad hæc, sensilia omnia, contrarietate fortita sunt. nam in coloribus, albus nigro contrarius est: in saporibus, dulcis amaro.

Figura verò, figuræ non videtur esse contraria. cui enim è multangulis rotunda contraria est? Præterea cùm figuræ sint innumera, saporès quoque innumeros esse necesse est: quod est impossibile. cur enim è saporibus quidam sentiretur, quidam minimè? Ac de sapore quidem & gustabili diximus. cæteræ namq; saporum affectiones, in commentatione de plantis propriam nota sunt considerationem.

CAPVT V.

Odoris species, ac eiusdem cum sapore cognatio.

Eodem modo & circa odores intelligamus oportet. Quod enim siccitas in humido facit, hoc in alio genere itidem facit, in aëre inquam & aqua: de quibus nunc pellucidum communi ratione dicitur. Olfactile tamen est non quatenus pellucet, sed quatenus sapida siccitatis diluenda ac diffundenda vim fortitur. nam non in aëre modò, sed etiam in aqua olfactio fit. Id autem tam in piscibus quam in testaceo animalium genere palam est. nam pisces olfacere videntur, quamuis nec aër in aqua sit (nam simul ac aër in aqua gignitur, emergere affolet) nec ipsi respirent. Si quis igitur vtraque, aërem scilicet & aquam humida posuerit, saporosæ profectò siccitatis natura in humido existens, odor erit: & quod tale fuerit, olfactile. Quod autem affectio ipsa, à re sapida pendeat, per ea quæ odorem habent, & quæ odoris expertia sunt, patere potest. Ipsa etenim elementa, ceu ignis, aër, aqua, terra, inodora sunt, propterea quòd suo tam sicca quàm humida sapore carent, nisi mixturam recipiant. Qua etiam de causa mare odorem habet. iam enim saporis & siccedinis quippiam imbibit. Et sal nitro odorator est: id quod oleo, quod è sale exprimi consuevit, declaratur. nitrum verò terrosius. Lapidès quoque inodori sunt, quia insipidi. Ligna contrà odora, quia saporem continent. at inter hæc quæ aquosa sunt, ea minùs odorata sunt. Item è genere metallicò aurum inolidum est. nullum enim saporem obtinet. æs autem & ferrum olida. at vbi humor per vstionem absumptus est, recrementa omnium (Græcis scorias vocant) inodoratiora redduntur. Argentum verò & stannum, his quidem magis odora sunt, illis verò minùs: aquosa enim sunt. Cæterùm nonnulli fumidam exhalationem, quæ terræ & aëri communis est, odorem esse putant. Atque hi omnes de odore in hanc eunt sententiam. Et ob id Heraclitus hoc dixisse videtur, quòd si omnia quæ sunt, eaderent in fumum, nares ea dignoscere.

A ἄρμα ὁ ἄρματι οὐ δοκεῖ εἶναι ἐνδωτίον· τίτι γὰρ τὸ πολυγώνων τὸ περιφερέες εἰσαιτίον; ἐν ἀπειρων ὄντων τὸ ἄρμα, ἀναγκασίον, καὶ τοὺς χυμοὺς εἶναι ἀπειροὺς. Διὰ τί γὰρ ὁ μὲν τῶν χυμῶν αἰσθησὶν ποιήσῃ, ὁ δὲ σὺν αὐτῷ ποιήσῃ; καὶ πάλιν τῶν χυμῶν καὶ γὰρ εἰρηταί. τὰ γὰρ ἄλλα πάθη τῶν χυμῶν οἰκείαι ἔχῃ τῶν σκέψιν ἐν τῇ φυσιογνωσίᾳ τῇ περὶ τῶν φυτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Περὶ ὀσμῆς καὶ ὀσφρησεως.

TON αὐτὸν δὲ ἔσπον δεῖ νοῆσαι καὶ περὶ τῆς ὀσμῆς. ὅτι γὰρ ποιεῖ ἐν τῷ ὑγρῷ τὸ ξηρὸν, τὸ ποιεῖ ἐν ἄλλῳ ἄρμα τὸ ἐγγυμὸν ὑγρὸν, ἐν αἰεὶ καὶ ὑδατὶ ὁμοίως. κρινὸν δὲ καὶ πύτων νῶν μὲν λέγουσιν τὸ διαφθές. ἐστὶ δὲ ὀσφραγῶν, οὐχ ἢ διαφθές, ἀλλ' ἢ πλωτικὸν καὶ ῥυθικὸν ἐγγύμου ξηρότητας. οὐ γὰρ μόνον ἐν αἰεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑδατι, τὸ τῆς ὀσφρησεως ἐστὶ. δηλον δ' ὅτι τῶν ἰσθμῶν καὶ τῶν ὀσφραγδέρμων. φαίνονται γὰρ ὀσφραγιόμοιοι, οὔτε αἰετος ὄντος ἐν τῷ ὑδατι. ὅτι ποιεῖ γὰρ αἶθρ, ὅταν ἐγγυμῶν. οὐτ' αὖτις ἀναπνέοντες. εἰ οὖν τις θεῖν καὶ τὸν αἰετα καὶ τὸ ὑδωρ ἀμφω ὑγρὰ, εἶη αὖ ἢ ἐν ὑγρῷ τῶ ἐγγύμου ξηροῦ φύσις ὀσμῆ, καὶ ὀσφραγῶν τὸ ποιούτων. ὅτι δὲ ἀπὸ ἐγγύμου ἐστὶ τὸ πάθος, δηλον ἐκ τῶν ἐξήτων καὶ μὴ ἐξήτων ὀσμῶν. τὰ τε γὰρ στοιχεῖα, ἄσμος, αἶθρ, πῦρ, αἶθρ, ὑδωρ, γῆ, διατὸ τὰ τε ξηρὰ αὐτῶν καὶ τὰ ὑγρὰ ἀχυμῶ εἶναι, ἐὰν μὴ πὶ μίγνυμόμοιοι ποιῇ. διὸ καὶ ἐκ θαλάσσης ἔχει ὀσμῶν. ἔχει γὰρ χυμὸν καὶ ξηρότητα. καὶ ἄλλες μάλλον νῆσους ὀσμῶδες. δηλον δὲ τὸ δεικνυμένον ὅτι αὐτῶν ἔλασιον. τὸ δὲ νῆσους γῆς ἐστὶ μάλλον. ἐπὶ δὲ, λιθὸς μὲν ἄσμος. ἀχυμῶς γὰρ. τὰ δὲ ξύλα ὀσφραγῶν. ἔσχυμα γὰρ. καὶ τούτων τὰ ὑδατῶν ἢ τῶν. ἐπὶ τῶν μεταλλομοιῶν, χρυσὸς ἄσμος. ἀχυμῶς γὰρ. ὁ δὲ χαλκός, καὶ ὁ σίδηρος, ὀσφραγῶν. ὅταν δὲ ἐκκευθῆ τὸ ὑγρὸν, ἄσμότερα αἰ σκευαί γίνονται πόρων. ἄργυρος δὲ καὶ καπνίτερος, τῶν μὲν μάλλον ὀσφραγῶν, τῶν δὲ ἢ τῶν. ὑδατῶν γὰρ. δοκεῖ δ' ἐνίοις ἢ καπνῶδης ἀναθυμίας εἶναι ὀσμῆ, οὔσα κοινὴ γῆς καὶ αἰετος. καὶ πόρτες ὀσφραγῶν ὅτι τῶν περὶ ὀσμῆς. διὸ καὶ Ηρακλείτος οὕτως εἰρηκεν, ὡς εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνῶδης ἢ ῥίνεσιν ἀφαιροῖεν.

ὅτι ὅ ἴσμι μὴ πάντα ἐπιφέρονται, οἱ μὲν ὡς ἀτμίδα, οἱ ὅ ὡς ἀναθυμίασιν, οἱ δὲ καὶ ἀμφω ταῦτα. ἐστὶ δὲ ἢ μὴ ἀτμίς ὑγρῆς πῆς, ἢ δὲ καπνώδης ἀναθυμίασις, ὡς ἄρ' εἴρηται, κερὴν ἀέρος ἔχει. καὶ σιμύσταται ἐκ μὲν ἐκείνης, ὕδωρ· ἐκ δὲ ταύτης, γῆς πείδης. ἀλλ' ἑστέτερον τούτων ἔοικεν. ἢ μὴ γὰρ ἀτμίς ἐστὶν ὕδατος, ἢ δὲ καπνώδης ἀναθυμίασις ἀδύνατος γινῆσαι ἐν ὕδατι. ὁμοῖται δὲ καὶ τὰ ἐν ὕδατι, καθά ἄρ' εἴρηται παρ' ἄλλους. ἐπὶ ἢ ἀναθυμίασις ὁμοίως λέγεσθαι ταῖς ἀπορροίας. εἰ οὖν μὴδ' ἐκείνη καλῶς, μὴδ' αὐτὴ καλῶς. ὅτι μὴ οὖν ἐνδέχεται ἀπολαβεῖν ὕγρην, καὶ ὅ ἐν ταῖς πηλμασί, ἔτι ἐν ταῖς ὕδασι, ἔτι παρὰ τὴν ἐν γυμνοῦ ἐκέρτητος, οὐκ ἀδύνατον· καὶ γὰρ ὁ ἀῆρ, ὑγρῆ ἢ φύσιν ἔστιν. ἐπὶ δὲ, εἰ ὁμοίως ἐν τοῖς ὑγροῖς ποῖς, ἔτι ἐν ταῖς ἀέροι, οἷον ἀποπλυσιόμοιον τὸ ξηρὸν, φανερὸν ὅτι δεῖ ἀνάλογον εἶναι τὰς ὁμοίας τοῖς χυμοῖς. ἀλλὰ μὲν τὸ γὰρ ἐπὶ οἷων συμβέβηκε καὶ γὰρ δριμύτη καὶ γλυκεῖαί εἰσιν ὁμοίαι, καὶ αὐστηραὶ, καὶ στυφιναι, ἔτι λιπαρῆ καὶ τοῖς πικροῖς τὰς σαρωσὰς δὲ ἴσμι ἀνάλογον εἶποι. δεῖ ὡς ἄρ' ἐκείνοι δυσκατάποτοι, τὰ σαρωσὰ δυσκατάπιπτα ἐστὶ. δῆλον ἄρα, ὅτι ὅ ἄρ' ἐν ταῖς ὕδασι χυμοῖς, τὸ ἔτι ἐν αἰεὶ ἔτι ὕδατι ἢ ὁσμῇ· καὶ δεῖ τὸ τὸ ὑγρὸν καὶ ἢ πῆξις καὶ τοῖς χυμοῖς ἀμβλυῖς, ἔτι ὁσμάς ἀφαιρῆσαι. ὅ γὰρ θερμὸν τὸ κινουῖν καὶ δημικροῦ ἀφαιρῆσαι ἢ ἡύξις καὶ ἢ πῆξις. εἶδη δὲ τὰ ὁσφραντῶν, δύο ἐστὶν· ἕνα ὡς ἄρ' φασι ἴσμιες, οὐκ ἐστὶν εἶδη τὰ ὁσφραντῶν, ἀλλ' ἐστὶ. δευτέρου δὲ, καὶ πῶς ἐστὶ, καὶ πῶς οὐκ ἐστὶ. ὅ μὴ γὰρ ἐστὶ καὶ τοῖς χυμοῖς τεταγμένοι αὐτῶν, ὡς ἄρ' εἴπομεν, ἔτι ἢ δὲ ἔτι λυπηρὸν καὶ συμβεβηκὸς ἔχουσι. δεῖ γὰρ ὅ τὰ δριμύτη εἶναι πάθος, ἐπιθυμιῶν μὴ ἠδέϊαι ὁμοίαι τούτων εἶσι. πεπληρωμένοι δὲ ἔτι μὴδὲν δευτέρου οὐκ ἠδέϊαι οὐδ' αἰ ὁσμά· καὶ ἢ ἔσφῃ ἢ ἔχουσα τὰς ὁσμάς, οὐκ ἠδέϊα ἑστέ τούτοις. ὡς αὐτὰ μὴ, ὡς ἄρ' εἴπομεν, καὶ συμβεβηκὸς ἔχουσι τὸ ἠδὲ καὶ τὸ λυπηρὸν· δεῖ ἔτι πῶς εἶσι κοινὰ ἢ ζῶων· αἰ ὅ καὶ αὐτὰς ἠδέϊαι ἢ ὁσμῆ εἶσιν, οἷον αἰ τῶν ἠδῶν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον οὐδ' ἢ ἦτον παρὸς ἢ ἔσφῃ παρὰ καλοῦσιν, ἑστέ συμβάλλεται παρὸς ἐπιθυμίαν ἕδ' ἐν, δηγὰ τοῦ ἀμύτου μᾶλλον· ἀπὸ δὲ γὰρ ὅ ἄρ' Εὐριπίδην εἶπε σκώπῳ Στράτις,

Ὅπου φακὴ ἔσεται, μὴ ἐπιχρῖν μύρον.

οἱ ὅ νῦν μίγνυται εἰς τὰ πόματα τὰς ποταύτας δυνάμεις, βιάζον τὴ συνηθία ἢ ἠδονίαν, ἕως δὲ ἐκ δύο αἰσθησέων γίνῃ τὸ ἠδὲ, ὡς ἐν, ἔτι ἔτι

Quid. ἢ πικρῆς. vel τὰ σαρωσὰ

A Ad odorem autem uniuersi accedunt, dicentes eum esse, alij vaporem, alij exhalationem, alij utrumque. Est autem vapor humiditas quædam. Fumida verò exhalatio, uti iam diximus, communis aëri & terræ est. Et ex illo quidem, fit aqua: ex hac verò, species quædam terræ. At neutrum horum, odor esse videtur. Nam vapor ad aquam pertinet, fumida exhalatio in aqua fieri nequit. Odorantur autem & quæ sunt in aqua, uti dictum iam est. Præterea exhalatio perinde dicitur, atque defluxio. si ergo ista non probè dicitur odor, nec illa. Quòd igitur humor tum aëris (nam & aër suapte natura humidus est) tum aquæ, recipere ac pati quippiam à saporibus siccitate possit, haud obscurum est. Præterea si diluta quasi siccitas perinde in humidis agat atque in aëre, palam est, oportere odores saporibus esse proportionales. Imo verò iam hoc in quibusdam accidit. Nam odores acres sunt, & dulces, & austeri, & acerbi, & pingues. C Quin & putidos amaribus saporibus analogos dicas. Quocirca quemadmodum saporibus amari agrè deglutuntur; ita odores putidi non sine fastidio hauriri naribus assolent. Clarum itaque est, quod sapor in aqua est, id odorem in aëre & aqua esse. Ob idque frigus & concretio, ut saporibus hebetant, ita odores abolent. quippe quæ calorem illum deleant, qui mouendi vim obtinet, atque creandi. Porro olfactilis duæ sunt species. non enim non sunt, ut quidam aiunt, sed sunt. determinandum autem est, quomodo sunt, & quomodo non sunt. Nam odoribus alij saporibus respondent, ut diximus, & per accidens cum oblectatione aut fastidio sentiuntur. nam quia saporibus sunt affectiones partis altricis, eorum odores esurientibus suaves occurrunt, repletis verò & nihil desiderantibus, non suaves. quo tempore ne cibus quidem ille, qui odoribus differens est, suavis habetur. Quare isti quidem, ut diximus, ex accidenti commotionem voluptatis aut doloris afferunt. E unde fit ut omnibus communes animalibus sint. Alij per se voluptifici sunt: nempe qui è floribus spirantur. nihil enim magis minùsve ad edendum prouocant, nec quicquam ad cibi cupiditatem excitandam conferunt. quin potius obfunt. Nam illud verum est, quod ait Strattis, Euripidem taxans:

Ne admisceas unguentum, ubi lentem coquis. At qui nūc tales facultates potionibus demiscerent, ij consuetudine voluptatē ipsam tantisper vrgent, quoad è duobus sensibus oblectatio quasi vna & ex vno proueniens exulter.

exultet. Hoc igitur olfactile homini peculiare est. illud verò quod saporum generi respondet, cæteris quoque animantibus promiscuum, ut antè retulimus. Atque illud in species secundum saporum diuiditur, quod per accidens delectationem afferat: hoc minimè, quòd eius natura per se iucunda sit, aut molesta. Causa quæ obrem talis odor familiaris ac proprius homini sit, à cerebri refrigeratione petenda est. Nam cum cerebrum suapte natura frigidum sit, & sanguis qui circa ipsum in venulis habetur, tenuis quidem & purus, sed facilè refrigerabilis sit (qua de causa & cibi diuaporatio ratione loci refrigerata, fluxiones morbidas committit,) hominibus auxilio, ut sanitatem tueantur, talis species odoris existit. eius enim nulla alia quàm hæc functio habetur: hanc autem apertè exercet. Nam cibus tã fæccus quàm humidus delectabilis existens plerumque morbos excitat: at qui præ odore, qui per se bene oleat, delectabilis est, is vtrumque homines habeant, semper prope dixerim utilis aduenit. Ob idque sensus eius, per respirationem, non omnibus, sed hominibus, & è sanguineo genere quadrupedibus, ac iis quæ vberius naturam participant, fieri videtur. Cum enim odores propter leuitatem caloris qui in eis est, ad cerebrum ascendunt, locus iste incolumius habere solet: quando vis odoris per naturam calida est. Natura autem respiratione abutitur ad duo: ex instituto, ad opitulandum intraneis partibus pectoris: præter institutum, ad odores excipiendos. nam spirante homine, natura quasi obiter per nares motum facit. Eiusmodi verò odoris genus, naturæ hominis proprium est: quòd homo inter animantia maximum proportionem corporis humidissimumque cerebrum habeat. ob id enim & è cunctis animantibus vnus florum taliumque rerum odores sentit & eisdem gaudet. Nam calor eorum ac motio exuperationi humiditatis & frigiditatis loci illius commensu quodam respondet: cæteris autem pulmone præditis, per respirationem sensum alterius generis odoris, natura concessit, ut ne duo sensoria faceret. vnum enim sufficit. quandoquidem vt homines vtrumque olfactile respirando olfaciunt: ita hæc alterum solum. Quæ verò non spirant olfactilis sensum habere in aperto est. Etenim pisces totumque insectorum genus, exactè vel eminus, etiam si multum distent, cibum sibi peculiarem sentiscunt propter alimentariam speciem odoris: vt mel apes, & paruularum formicarum genus, quas quidam culices dictos muliones appellant: & è marinis, purpuræ, & pleraque alia id

A μίας. τὸ τοῦ αἵματος τὸ ὀσφρακτικόν, ἴδιον αἰθερώ-
που ἔστιν· ἢ ὅτι τῶν τοῦ χυμοῦ τεταχμένῃ, καὶ τῶν
διήλων ζώων, ὡς περ εἴρηται, ἀπὸ τῶν κακίων μί-
σθων τὸ χεῖρ συμβεβηκὸς ἔχειν ὁ δὲ δὴ, διήρηται τὰ
εἶδη τῶν τοῦ χυμοῦ τῆς αἵματος εἰς ἐκείνη, ἔχει τὸ τῆς
φύσιν αὐτῆς καθ' αὐτὴν εἶδη ἡδεῖαι ἢ λυπηραῖν.
αἰτίον ὅτι ἴδιον εἶδη αἰθερώπου τῆς τοιαύτης ὀσ-
μῆς, ἔχει τῆς φύσιν τῆς αἵματος τῆς ἐκείνου. ψυχρῶ
γὰρ ὄντος τῆς φύσιν τῆς εἰκεφάλου, καὶ τῆς αἵματος τῆς
αἵματος αὐτῆς ἐν τοῖς φλεβίοις ὄντος, λεπτὸν μὲν καὶ
B καθαρὸν, ἀνύκτου δέ· (ὁ δὲ ἢ τῆς Ἐσφῆς ἀνα-
θυμίασις ψυχρῶν ἔχει τῆς τὸ πόνον, τὰ βύμακα καὶ
νοσήματ' αἰθερώπου) τοῖς αἰθερώποις πρὸς βνήθαι
ὑγίας γέρονε τὸ τοιαύτον εἶδος τῆς ὀσμῆς· ἔστι γὰρ
διήλο ἔργον ἔστιν αὐτῆς, ἢ τῆς τοῦ τῆς τοῦ ποιῆς φανε-
ρῶς ἢ μὲν γὰρ Ἐσφῆ ἡδεῖα οὔσα, καὶ ἡ ξηρῶ, καὶ ἡ
ὑγρῶ, πολλάκις νοσήθης ἔστιν· ἢ ὅτι τῆς ὀσμῆς
τῆς καθ' αὐτὴν βνώδους ἡδεῖα, ὁπωσιῶν ἔχουσι,
ὠφελίμος, ὡς εἰπεῖν, αἰεὶ καὶ ἔχει τῆς τοῦ τῆς αἵματος
αἰαπνοῆς, ἔχει τῆς αἵματος αἰθερώποις, καὶ τῆς
C ἀναμῆς, οἷον τοῖς τετραπόσι, ἔοσα μετέχει τῆς
αἵματος μᾶλλον φύσεως. αἰαφερομένων γὰρ τῶν
ὀσμῆς πρὸς τῆς ἐκείνου, ἔχει τῆς αὐτῆς τῆς
θερμότητος χυφότητα, ὑγινοτέρως ἔχει τὰ αἵματος
τῆς τὸ πόνον· ἢ γὰρ τῆς ὀσμῆς δινώμας, θερμῆ τῆς φύ-
σιν ἔστι. καὶ ἀκέρηται εἰς ἡ φύσιν τῆς αἰαπνοῆς
ὅτι δύο, ὡς ἔργον μὲν, ὅτι τῆς εἰς τῆς θάλασσαν βοή-
θαι· ὡς περ ἔργον ὅτι τῆς ὀσμῆς αἰαπνοῆτος
γὰρ ὡς περ ἐν παρῶν ποιῆς ἔχει τῆς μυκθῆρων τῆς
κίνησιν. ἴδιον ὅτι αἰθερώπου φύσεως ἔστι τὸ τῆς
ὀσμῆς τῆς τοιαύτης γῆτος, ἔχει τὸ πλῆθον καὶ ὑγρῶ-
D τατον ἐκείνου ἔχει τῆς ζώων ὡς τῆς μέγιστος·
ἀλλὰ γὰρ τῆς τοῦ μόνον, ὡς εἰπεῖν, αἰαπνοῆται τῆς
ζώων αἰθερώπος, καὶ χαίρει τῆς αἰθῶν ἐ τῆς τῆς
ποιούτων ὀσμῆς· σύμμετρος γὰρ ἡ θερμότητος αἰ-
θῶν ἢ κίνησις, πρὸς τῆς ἀποβολῆς τῆς ἐν τῆς
τόπω ὑγρῶ τῆς ψυχρότητος ἔστι· τοῖς ὅτι ἀλλο-
λοῖς ὅσα πνέονα ἔχει ἀλλὰ τὸ ἀναπνεῖν τῆς ἐτέ-
ρου γῆτος τῆς ὀσμῆς τῆς αἰαπνοῆται ἀποδέδωκεν ἢ
φύσιν, ὅπως μὴ δύο αἰαπνοῆται ποιῆ· ἀποχρη-
E γὰρ, ἐπεὶ περ ἔοσα ἀναπνεοῖσι, ὡς περ ἐν τοῖς αἰ-
θερώποις ἀμφοτέρων τῆς ὀσφρακτικῆς, τούτοις τῆς
ἐτέρων μόνον ὑπερῆχουσα ἢ αἰαπνοῆται· τὰ ὅτι μὴ
ἀναπνεοῖσι, ὅτι μὲν ἔχει αἰαπνοῆται τῆς ὀσφρακτικῆς,
φανερόν καὶ γὰρ ἴδιον, καὶ τὸ τῆς ἐν τῆς γῆτος πνέον,
ἀκριβῶς ἔοσα πνέονα αἰαπνοῆται, ἀλλὰ τὸ θρε-
πτικὸν εἶδος τῆς ὀσμῆς, ἀπέχοντα πολὺ τῆς οἰ-
κίας Ἐσφῆς· οἷον αἰετὸς μέλιτηται ποιούσι πρὸς τὸ
μῆν, καὶ τὸ τῆς μικρῶν μυρμηκῶν γῆτος, οἷον κα-
λοῖσι τινες σκνίπας καὶ τῆς θαλάσσιων αἰαπνοῆται

καὶ πολλὰ τῶν δῆλων τῶν ποιούτων ζώων, ὁξέως
 αἰσθάνεσθαι τῆς ἑσφῆς ἀφ' ἧς πῦρ ὁσμῶν. ὅταν
 ἢ αἰσθάνεσθαι, οὐχ ὁμοίως φανερόν. εἰ καὶ
 ἀσπρήσθαι τις, πῦρ αἰσθάνοντα τὸ ὁσμῆς, εἴ ἂν
 αἰσπνέοισι μὲν, γὰρ ἢ ὁσμῶν μοναχῶς.
 (τὸ γὰρ φαίνεται) ὅτι τῶν ἀσπνέοντων συμ-
 βῆμον πύρτων.) ἑκείνων δ' οὐδὲν αἰσπνέει
 αἰσθάνεσθαι μὲν τοι, εἰ μὴ τις τῶν πέντε
 αἰσθήσεως ἐπέσθαι. τὸ γὰρ ἢ ἀδύνατον. τὸ γὰρ
 ὁσπρήσθαι, ὁσπρήσις. ἑκείνα δὲ τῶν αἰσθάν-
 οντων, ἀλλ' οὐ τὸ αὐτὸν ἴσως ἔσθαι. ἀλλὰ τοῖς
 μὲν αἰσπνέοισι τὸ πνέμεν ἀφαιρεῖ ἢ ὅτι κεί-
 μενον ὡς τῶν πῦρ τι. εἰ δὲ οὐκ αἰσθάνεσθαι μὴ
 αἰσπνέοντα, τοῖς δὲ μὴ αἰσπνέοισι ἀφῆρησθαι
 τὸ γὰρ. κατὰ τὸ ὅτι τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ μὲν
 ἔχει βλέφαρα τῶν ζώων, ὡς μὴ αἰσπνεύ-
 φῆντων οὐ δύναται ὁσπν. τὰ ἢ σκληροφθαλ-
 μα οὐκ ἔχει. εἰ δὲ τῶν ὀσπνέοντων ὁσπνέοντος
 αἰσπνεύοντος. ἀλλ' ὁσπν. ἑκ τῶν διωατῶν
 ὁσπν. αὐτὰ δὲ τῶν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων
 ὁποῦ οὐδὲν δυσχεραίνεσθαι καὶ αὐτὰ δυσ-
 θῶν πῦρ ὁσμῶν, ἀλλ' μὴ ἢ τῶν φθαρτικῶν.
 ἑκ τούτων δ' ὁμοίως φθίρεσθαι, κατὰ τὸ καὶ
 οἱ ἀσπρησθαι ἑκ τῶν αἰσπνέοντων ἀσπνέ-
 οντος κατὰ τὸ πῦρ, καὶ φθίρεσθαι πολλάκις.
 οὕτως ἑκ τῶν τῶν τοῦ διωαμῶν, καὶ τῶν
 ἀσπνέοντων φθίρεσθαι ἑκ τῶν ζώων, καὶ φθί-
 ρη ἀφ' ἧς τὸ πάθος. αὐτῆς δὲ τῶν καὶ αὐτῶν
 δυσωδίας ὁσπν φθιρῆσθαι. καὶ τοι πολλὰ
 φθιρῆσθαι, δυσωδίας ἔχει τῶν ὁσμῶν, ἀλλ' μὴ πῦρ
 συμβάλλεσθαι πῦρ γὰρ, ἢ πῦρ ἐδω-
 δῶ αὐτῶν. εἰσθε δὲ ἢ αἰσπνέοντος ἢ τῶν ὁσπρη-
 νεσθαι, ὁσπνέοντων οὐσῶν τῶν αἰσπνέοντων, καὶ τῶν
 ἀσπρησθαι ἑκ τῶν μῶν τῶν ἀσπνέοντων, καὶ αὐτῆ
 μῶν εἰ) τῶν τε ἀπῆσθαι, οἱ αἰσπνέοντων καὶ ἀσπνέοντων.
 καὶ τῶν δὲ ἄλλου αἰσπνέοντων, οἱ αἰσπνέοντων καὶ ἀσπνέοντων.
 εἰ καὶ τὸ ὁσπρησθαι τῶν ἀσπρησθαι τῶν πῦρ
 πῦρ. αὐτὰ δὲ ἐν τῶν αὐτῶν γῆν. καὶ τῶν
 ἀσπρησθαι ἢ καὶ τῶν ὁσπρησθαι. εἰ καὶ ἐν αἰσπνέοντων
 ὁσπρησθαι ὁσμῶν. ὡς εἰ τὸ ὁσπρησθαι κοινόν
 πῦρ τῶν ἀσπρησθαι, ὁ καὶ τῶν ἀσπρησθαι ὁσπρη-
 σθαι, καὶ τῶν ἀσπρησθαι καὶ ἀσπρησθαι. εἰ καὶ
 ἀσπρησθαι ἀσπρησθαι ἀσπρησθαι ἐκ τῶν καὶ κα-
 τὰ τῶν βαφῆν τῶν καὶ πῦρ. πῦρ μὲν οὐ
 εἰδὴ δεῖ λέγεσθαι, καὶ πῦρ οὐ δεῖ, τῶν ὁσπρη-
 σθαι, ὅτι ποσπρησθαι εἰρησθαι. ὁ δὲ λέγεσθαι πῦρ
 Πυθαγορείων, οὐκ εἰσθαι ἀσπρησθαι. ἀσπρησθαι
 γὰρ φασθαι ἑκ τῶν ὁσμῶν. ἀσπρησθαι μὲν γὰρ
 ὁσπρησθαι ὅτι πῦρ ἑσπρησθαι δεῖ εἶνασθαι σπρη-
 σθαι. καὶ γὰρ τὰ ἀσπρησθαι οὐχ ἀπῆσθαι εἰσθαι.

A genus animalia, suum cibum propter odo-
 rem acriter sentiunt : quo verò sentiant,
 non perinde manifestum est. Quocirca du-
 bitauerit quispiam quo percipiatur odorem,
 si respirantia quidem vnico simplici que
 modo odorentur; (id enim in omnibus que
 spirant, contingere videtur;) ex illis autem
 nullum respiceret, tametsi odorari soleant:
 nisi quidam alius præter illos quinque sen-
 sus habeatur. At hoc fieri nequit. nam ip-
 sius olfactilis olfactus est. Illa verò hoc se-
 tiunt, sed forsitan non eodem modo. sed
 B respirantibus quidem, spiritus id quod in-
 star operculi cuiusdam superpositum est,
 aufert. vnde fit vt quando non respirant,
 nullum odorem sentiant : non respiranti-
 bus autem, hoc natura denegauit. Et qui-
 dem hac in re perinde atque in oculis eue-
 nit. nam ex animantibus quædam palpe-
 bras habent, quibus non apertis, cernere
 nequeunt: quædam, nempe quibus duri
 sunt oculi, eisdem carent. Quocirca nullo
 indigent, quod eas aperiat: sed protinus ex
 quo spatio fieri potest vt videant, vident.
 C Consimiliter & cæteris animantibus quod
 libet, neque odorem rerum per se grauiter
 olentium auersatur, nisi quid forte occur-
 rat, quod illi perniciem afferre possit. ab
 his autem, perinde vt homines exanimatur.
 Et quemadmodum homines halitu prunarum
 grauedinem capitis contrahunt, & plerum-
 que suffocantur: ita & illa vi sulfuris bitu-
 minosarumque rerum fugitant, quod malè
 afficiantur, & interdum extingui solent. Ne-
 que ipsam per se graueolentiam persequitur,
 quamuis stirpes plurimæ grauitèr oleant:
 nisi quid illi ad irritandam gulam cibumve
 sumendum, conferat. Videtur autem & ipso
 D sensus olfactus, cum sensus numero con-
 cludantur impari, & numerus impar medium
 obtineat, esse medius inter eos qui tangen-
 do suo munere funguntur, quales sunt ta-
 ctus & gustus: & eos qui intercedente ali-
 quo sentiunt, cuiusmodi sunt visus & au-
 ditus. Quapropter & ipsum olfactile, affe-
 ctio quædam nutritiuorum est. hæc autem
 in eodem genere sunt. quin & audibilis, &
 visibilis. Vnde fit vt animantia, tum in aere
 tum in aqua odorentur. Quare ipsum olfa-
 ctile, his vtrisque commune quippiam exi-
 stit: quod & tangibili, & audibili atq; per-
 E spicuo inest. Quo etiam fit vt non abs re
 per similitudinem quandam dicta sit esse
 quasi tinctura quædam & collutio siccitatis
 in humido & fluido. Quomodo igitur olfa-
 ctilis species dicere conueniat, & quomodo
 non conueniat, hæcenus dictum sit. Quod
 autem quidam Pythagorei dicunt, asseren-
 tes nonnulla odoribus ali, haudquaquam
 rationi consonum est. Nam primò quidem
 videmus, oportere cibum esse compositum:
 etenim ea quæ aluntur, simplicia non sunt.

Quocirca & e cibo superuacanea quaedam gignuntur: aut intra illa, aut extra: quomodo plantis accidit. Deinde nec aqua ipsa per se & incommixta alere solet, cum oporteat id quod ex aliquo constituatur, corpulentum esse. Sed & adhuc multo minus confortaneum est, aërem corporari. Præterea omnibus animalibus locus inest, qui cibum recipiat: à quo ipsum corpus alimoniam attrahit: at olfactilis sensorium in capite situm est. Item illud vnà cum spiritali exhalatione ingreditur. quare ad spirandi officinam commeabit. Quod igitur olfactile, quatenus olfactile, nihil ad nutritionem conferat, certum est. sed quod ad sanitatem, & per sensum, & per ea quæ diximus, patescit. Quare quod est sapor in nutritiuo, & ad ea quæ nutriuntur; id est olfactile ad sanitatem. Per singula igitur sensoria definitum sit atque pertractatum hoc modo.

A δὲ καὶ περιττώματα ἢ τῆς ἐσθῆς, ἢ ἐν αἰσῶν, ἢ ἔξω, ὡπερ τοῖς φυτοῖς. ἐπὶ δὲ, ὅσπερ τὸ ὕδωρ ἐθέλει αὐτὸ μόνον ἀμικτοῖν ὄν, τρέφειν, σωματώδες γὰρ τί ἐστὶ δὲ τὸ συνησόμενον. ἐπὶ πολὺ ἢ ἢον δὲ ληθρον τὸν ἀέρα σωματώδηται. παρὰ τὸς τούτοις, ὅτι πᾶσιν ἐστὶ τοῖς ζώοις τόπος δεκτικὸς τῆς ἐσθῆς, ὅς οὐ ἔλκον λαμβάνει τὸ σῶμα. τῷ δὲ ὄσφραντῷ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸ ἀσθητικόν, ἔκ μὲν πνευματώδεις εἰσέρχεται ἀναθυμιάσεως. ὡστ' εἰς τὸν ἀναπνευστικὸν ἀναβαδίζοι τόπον. ὅτι μὴ οὐδὲ οὐ συμβάλλεται εἰς τὴν ἐσθῆν τὸ ὄσφραντῷ, ἢ ὄσφραντῷ, δηλῶν ὅτι μὴ τοῖς εἰς ὑγίαιαν ἔκ ἐκ τῆς ἀσθησεως, ἔκ ἐκ τῆς εἰρημύων, φανερόν. ὡστ' ὅσπερ ὁ χυμὸς ἐν τῷ ὄσφραντῷ, καὶ παρὰ τὰ τρεφόμενα, τῷ τ' ἐστὶ παρὰ τὴν ὑγίαιαν τὸ ὄσφραντῷ. καθ' ἕκαστον μὴ οὐδὲ ἀσθητικόν διωρίσθαι τὸν ἐσθῆν τῷτον.

CAPVT VI.

Qualitates sensibiles quomodo diuisibiles.

DVbitauerit autem quispiam, quæretque, si corpus omne in infinita diuidatur, sensilésne etiam affectiones, seu color, sapor, odor, sonus, grauitas, leuitas, frigiditas, caliditas, durities & mollities, in infinita diuidetur, an id fieri nequeat? Quoniã singula quæque sensilis affectio sensum facere potest: cum ex eo quod pellere sensum irritareque possit, hoc nominis sortita sit. Quare necessariũ esset, ipsum quoque sensum in infinita diuidi, necnon sensibile omne magnitudine præditum esse. quãdoquidem fieri non potest vt quis quod album quidem sit, sed non quantum, cernere queat. Nam si ita non sit, continget corpus aliquod esse, quod neque colorem habeat, neque grauitatem, neque aliam vllam id genus affectionem; quare neque sensibile prorsus erit. etenim illæ sensilia ipsa sunt. Sensibile ergo non è sensilibus compositum erit. At necessarium est, ipsum è sensilibus compositum esse. non enim è mathematicis componitur. Præterea qua parte agnosceremus ea atque diiudicabimus? an mente, siue intellectu? At intellectilia non sunt. non enim intellectus externa ea quæ sub sensum minimè cadunt, intelligit. At si hæc ita sese habeant, astipulari videntur hisce qui magnitudines faciunt indiuisibiles: ad hunc enim modum ratio ipsa dissoluatur. Verùm hæc impossibilia sunt. dictum est autem de ipsis, in dissertatione de motu.

ΚΕΦΑΛ. 6.
Αερα τὰ παθήματα τὰ ἀσθητὰ εἰς ἀπειρον διαίρεται; ὅτι ἐνια μέγιστη καὶ παθητὰ ἀσθητὰ ὡστ' ἐνεργεία μὴ ἀσθητὰ μὴ εἶναι, διωδιμα δὲ ὅτι ἢ μὴ ὅσμη ἔκ ὁ ψόφος παρὰ τρεῖς ἐνεργεῖσιν εἰς τὸ μέσον, ἢ εἰς τὴν ἀσθησιν. ὅς ὄσφραντῷ, ὅς φῶς, ἔκ ὁμοίως, ἀλλ' ἀμφο.
ΑΠορήσθε δὲ ἀπὸ τῆς, εἰ πᾶν σῶμα εἰς ἀπειρον ἀσθητῶν, ἀερα καὶ τὰ παθήματα τὰ ἀσθητὰ, ὅς χροῶμα, καὶ χυμὸς, καὶ ὅσμη, ἔκ ψόφος, καὶ βάρος, καὶ ψυχρόν καὶ θερμόν, καὶ χυρόφον, ἔκ σκληρόν καὶ μαλακόν; ἢ ἀδύνατον; ποιητικόν γὰρ ἐστὶν ἕκαστον αὐτῶν τῆς ἀσθησεως. παρὰ διωδιόσθαι γὰρ κινεῖν αὐτῶν λέγεσθαι πᾶντα. ὡστ' ἀνάγκη, εἰ ἢ δυνάμεις, καὶ τῶν ἀσθησιν εἰς ἀπειρον ἀσθητῶν, καὶ πᾶν εἶναι μέγεθος ἀσθητῶν. ἀδύνατον γὰρ λυκόν μὴ ὄσφραν, μὴ πᾶσιν δέ. εἰ γὰρ μὴ οὕτως, ἐνδέχεται δὲ εἶναι τι σῶμα μὴδὲν ἔχον χροῶμα, μὴδὲ βάρος, μὴδὲ ἀλλό τι ποιούσιν πάθος. ὡστ' οὐδὲ ἀσθητῶν ὅλως. ταῦτα γὰρ τὰ ἀσθητὰ. τὸ ἀερα ἀσθητῶν ἐστὶν συγκείμενον ὅσπερ ὅς ἀσθητῶν, ἀλλὰ ἀναγκαστόν. οὐ γὰρ ἔκ γε τῶν μαθηματικῶν. ἐπὶ, ἢ καὶ κινουμένων ταῦτα καὶ ἠνωσόμεθα; ἢ τὰ νῶ; ἀλλ' οὐ νοητὰ, ὅσπερ νοεῖ ὁ νοῦς τὰ ἐκ τῶν μὴ αἰσθησεως ὄντα, ἀμα δέ. ἀλλ' εἰ ταῦτα ἔχει οὕτως, ὅσπερ * μὴ τρυφῶν τοῖς ταῦτα ἀπομα ποιούσιν μέγιστη. οὕτω γὰρ ἀπὸ λυκόν ὅς ὁ λόγος. ἀλλ' ἀδύνατον. εἰρηται ὅς παρὰ αὐτῶν ἐν τοῖς λόγοις τοῖς παρὰ κινήσεως.

παρὲν δὲ τῆς λύσεως αὐτῆς, ἅμα δὴλον ἔσται, ὅτι
 ἔστι δὲ πῶς πεπεραυται τὰ εἶδη καὶ χρώματα, καὶ
 χυμοὶ, ἔστι φθόγαν, ἔστι δὲ τῶν αἰσθητῶν. ὧν μὲν
 γὰρ ἔστιν ἔσχατα, ἀνάγκη πεπεραυτῶν ἔντός.
 τὰ δ' ἐνδοτὰ, ἔσχατα. πρῶτον δὲ αἰσθητῶν ἔχον
 ἐνδοτῶσιν, οἷον ἐν χρώματι λευκὸν καὶ μέλαν, ἐν
 χυμοῖς γλυκὺ καὶ πικρὸν. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ
 πᾶσιν ἔστιν ἔσχατα ἐνδοτὰ. τὸ μὲν οὖν σὺννεχὲς
 εἰς ἀπειρα τέμνεται αἴσια, εἰς δὲ ἴσα πεπερα-
 σμένα. τὸ δὲ μὴ καθ' αὐτὸ σὺννεχὲς, εἰς πεπε-
 ρασμένα εἶδη. ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν πάντα ὡς εἶδη
 λεκτέον, ὑπερβαίνει δὲ σὺννεχὲς αἰεὶ καὶ ἐν τοῖς
 ληπτέον ὅτι τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ, ἕτερον.
 ἔστι δὲ τῶν τὸ μωροσημώρον λαοτάνη τῆς κέγ-
 γρου ὀρώμενον. καὶ τοὶ ἡ ὄψις ἐπελήλυθε. καὶ ὁ
 ἐν τῇ διεσφ φθόγος λαοτάνη, καὶ τοὶ σὺννεχῶς
 ὄντες ἀκούει τὰ μέλεις πρῶτον. τὸ δὲ ἀφ' ἑσθῆμα τὸ
 ἔμεταξὺ πρὸς τοὺς ἔσχατοις λαοτάνη. ὁμοίως
 δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς τὰ μικρὰ πρῶτον.
 δυνάμει γὰρ ὄρατα. ἐνεργείᾳ δὲ, ὅταν χωρι-
 σθῆ. ἔστι γὰρ ἐνυπερβαίνει δυνάμει ἢ ποδιαία τῇ δι-
 ποδι, ἐνεργείᾳ δὲ ἢ δὴ διαρρητῆσα. χωριζόμενα
 δὲ αἰτηλικαυτῶν ὑποφοχῆ, ἀλλότως μὲν ἀν-
 δραλοῖσιν εἰς τὰ ἀειζῶντα, ὡς πρὸ εἰ καὶ ὁ ἀκα-
 ελαῖος χυμὸς εἰς τὴν θάλασσαν ἐκχυθεὶς ἔσται. οὐ
 μὲν ἄλλ' ὅτι ἢ τὴν αἰσθησεως ὑποφοχῆ καὶ
 αὐτῶν αἰσθητῶν, ἔστι χωρισθῆ. δυνάμει γὰρ ἐνυ-
 περβαίνει ἐν τῇ ἀκριβετέρᾳ ἢ ὑποφοχῆ. ἴσως δὲ τὸ
 τηλικούτων αἰσθητῶν, χωριστὸν ἔσται ἐνεργείᾳ αἰ-
 σθητῶν, ἀλλ' ὁμοίως ἔσται αἰσθητῶν. δυνάμει τε
 γὰρ ἔστιν ἢ δὴ, καὶ ἐνεργείᾳ ἔσται πρὸς γρόμενον.
 οὐ μὲν οὖν ἔνια μεγέθη καὶ πάντα λαοτάνη, καὶ
 ἔστι πῶς αἰτίας, καὶ πῶς αἰσθητῶν, καὶ πῶς οὐ, εἰ-
 ρη). ὅταν δὲ ἢ δὴ ἐνυπερβαίνει τούτων ποσῶντα, ὡς
 καὶ ἐνεργείᾳ αἰσθητῶν, καὶ μὴ μόνον ἐν τῶ ὄρα,
 ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἢ πεπερασμένα, ἀνάγκη εἶναι τὸν
 ἀριθμὸν, καὶ χρώματα, καὶ χυμοὶς, καὶ φθόγοις.
 ἀπορήσθε δὲ αἰεὶς, ἀρ' ἀφικνοῦνται ἢ τὰ αἰ-
 σθητῶν, ἢ αἰκινήσθε αἰεὶς τὸ τὴν αἰσθητῶν, ὅποτε-
 ρως ποτὲ γὰρ αἰσθησις, ὅταν ἐνεργῶσιν εἰς τὸ μέ-
 σσον πρῶτον, οἷον ἢ τὸ σμῆ φαίνε) ποιοῦσα καὶ ὁ
 ἴσως; πρῶτερον γὰρ ὁ εἰ γὰρ αἰσθάνε) τὸ σμῆς,
 καὶ ὁ ἴσως ὑπερβαίνει ἀφικνοῦνται τὴν πληγῆς. ἀρ' οὖν
 ἔσται καὶ τὸ ὀρώμενον καὶ τὸ φῶς; κατὰ τὸν καὶ Εμ-
 πεδοκλῆς φησὶν ἀφικνοῦνται πρῶτερον τὸ ἀπὸ τῆς
 ἡλίου φῶς εἰς τὸ μετὰξὺ, πρὶν πρὸς τὸ ὄψιν, ἢ
 ὅτι τὸ γλυκὺ. δόξαι δὲ ἀλλότως τῶν συμβαίνειν.
 τὸ γὰρ κινούμενον κινῆται πρῶτον ποι. ὡς ἀνάγκη
 εἶναι ἵνα χερόν, ἐν ᾧ κινεῖται ἐκ θατέρου
 πρὸς τὰ τερον. ὁ δὲ χερόν πᾶς ἀφικνοῦνται.

A Eorum autem solutio pariter emerget, & cur species & coloris, & saporis, & sonorum, & cæterorum sensilium finita sint. Nam quæ extrema obtinent, eorum intranea finita sint necesse est: ita porro contraria, extrema sunt. omne autem sensile contrarietatem possidet: verbi causa, color, album & nigrum: sapor, dulce & amarum, & reliqua omnia ad hunc modum. Ipsum igitur continuum in infinita quidem inæqualia, in finita verò æqualia secatur. quod autem non per se continuum est, in finitas species. Cum igitur affectiones ipsæ, species appellandæ sint, atque in hisce continuitas semper inest; sumendum est, esse potentia & actu, differre. Ob idque decies millesimam millij partem visam latere, quamvis aspectus sese applicet ad millium: & sonum in diei itidem latere, quamvis auditus totum continentem modulum exaudiat. Nam interuallum illud quod sese ab intermedio ad extremos porrigit, latere solet. Consimiliter & in cæteris sensibilibus illa quæ admodum exigua sunt. vbi enim separata fuerint, potentia visibilia sunt, actu minimè. etenim linea pedalis actu iam diuisa, bipedali potentia inest. Tantillæ autem exuperantiæ separata, ratione optima in continentia ipsa dissoluentur, non aliter quàm si quis modicum succum in mare effundat. Verumenimverò cum exuperantia sensus nec per se sensilis sit, nec separata (ea enim in sensu exactiore potentia inest) neque tantillum sensile separatum sentiri actu poterit, attamen sensile erit. iam enim potentia sensile est, & actu erit vbi toti accesserit. Nonnullas igitur magnitudines affectionesque latere, & quam ob causam, item quomodo sensiles sint, & quomodo non sint, dictum est. Vbi verò adeo tot iam insunt, vt actu sensiles sint, & non solum in ipso toto, sed etiam seorsim: & colores, & saporis & sonos numero finitos esse necesse est. Dubitauerit porro quispiam, vtrum aut sensilia ipsa, aut motiones ab eis profectæ, vtrouis modo sensio fiat, vbi operantur, prius ad medium deueniant: quod tam odor quàm sonus agere videtur. qui enim in propinquo est, is prius odorem sentire solet: atque sonus diutinè post ictum ad aureis peruenit. Num ergo sic de eo quod videtur, & lumine, sentiendum? quemadmodum & Empedocles asserit: dicens, lumen quod à sole profluit, prius ad medium quàm ad ipsum oculum aut ad terrâ deuenire: id quod etiã ratione optima cõtingere videatur. Nam id quod cietur, alicudè aliquo cieri solet. Quare necesse est, tempus aliquod exultet, in quo ab altero ad alterum cietur. at tempus omne diuisibile est.

Quare erat, quando nondum videbatur, sed adhuc ferebatur in medio radius. Et quamuis omnia audiant simul & audierint, & omnino sentiant & senserint, atque sensationum nulla sit generatio, sed absque generatione existant: tamen nihilominus illa perinde habebunt, atque sonus qui ictu iam facto nondum apud auditum est. Hoc autem & ipsa literarum affirmatio declarat; quasi latio in medio fiat. non enim audiuisse videmur, id quod dictum sit, quia aer motum subiens afformetur. Nunquid igitur & color & lumen, hoc idem faciunt? non enim ex iis quæ æquabili intervallo distant, alterum cernit, alterum cernitur, eo quod modo quodam sese habeant, eum minimè oporteat vtrumque certo loco esse. quoniam in iis quæ intercapedine æquabili disjunguntur, nihil refert, siue propè, siue procul à sese sint. An sono & odori hoc ipsum euenire consentaneum est? nam perinde ut aer & aqua, continua quidem sunt, sed tamen motio vtriusque partita est. Quocirca tum idem, tum non idem, primus & nouissimus audiunt olfaciuntque. Videtur autem quibusdam hoc quoque difficultatem habere. Quidam enim aiunt esse impossibile, ut alius idem quod alius audiat, aut videat, olfaciatque, quando quidem fieri non potest ut vnum multi & seorsim existentes audiant, aut olfaciant. idem enim seiunctum à sese, separatimque esset. An quod primò quidem mouit, ceu tintinnabulum, aut thus, aut ignem, vnum & idem numero omnes sentiunt: quod autem iam proprium est, numero aliud, specie verò idem? Quocirca plures simul vident, & odorantur, & audiunt. Cæterum hæc neque sunt corpora, sed affectio & motio quædam; (alioqui nequaquam istud eueniret) neque sine corpore. De lumine verò alia ratio est. nam lumen essentia quædam, & non motio existit. In summa non perinde in alteratione res habet atque in latione. Nam lationes iure optimo prius in medium perueniunt. Videtur autem sonus esse motio cuiuspiam quod lationem subeat. Quæ verò alterantur, neutiquam similiter faciunt. contingit enim quippiam vniuersim alterari, & non dimidium prius: ceu aquam omnem simul concrefcere. Sed enim nonnunquam, dum calefit aut concrefcit, pars alteri proxima ab ea cui hæret, afficitur: prima verò ab ipso alterante immutari assolet, nec necesse est eam simul & vniuersim alterari. Porro si in humore degeremus, sapor ut odor esset, & adhuc longiore intervallo antequam eum tangeremus, sentiretur. Ratione quoque optima euenit, ut sensoria quæ non nisi aliquo intercedente medio functiones suas exercent, non simul patientur:

A ἄγε ἡὺ ὅτε οὐπω ἑώρατο, ἀλλ' ἐτ' ἐφέρετο ἡ ἀκτὴς ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ εἰ ἀπὸ ἀκροῦ ἄμα καὶ ἀκήκε, καὶ ὅλως αἰσθάνεται καὶ ἠαθηται, ἔ μὴ ὅτι ἡμεῖς αὐτῷ, ἀλλ' εἰσὶν ἀπὸ τῆς γίνεσθαι ὁμοῦς ὁσδὲν ἦπρον, ὡσαύτ' καὶ ὁ ψόφος ἠδὲ γελημῶν τῆς πληγῆς οὐπω παρὲς τῆ ἀκοῆς δηλοῖ δὲ τῆτο καὶ ἡ σὺν γελημῶν μετασημασίαις, ὡς γνημῶν τῆς φρεσὸς ἐν τῷ μεταξὺ. οὐ γὰρ τὸ λεγθὲν φαίνεται ἀκηκότες ἀπὸ τῶν μετασημασίαις φερεμῶν τὸν ἀέρα. ἀρ' οὐ οὐτω καὶ τὸ χεῖμα, καὶ φρεσὸς οὐ γὰρ δὴ τῷ πῶς ἔχειν, τὸ μὲν ὄρα, τὸ δὲ ὄραται, ὡσαύτ' ἴσα ὅτιν. ὁσδὲ γὰρ ἔδει παρὲς ἕκαστον εἶ. τοῖς γὰρ ἴσοις γνημῶν οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἐξῆς, ἢ πόρρω ἀλλήλων εἶ, ἢ παρὲς μὲν τὸν ψόφον καὶ ὁσμῶν τῆτο συμβαίνει δι' ἄλλο; ὡσαύτ' γὰρ ὁ ἀπὸ τὸ ὕδαρ, σίμωχῆ μὲν, ἀλλ' ὁμοῦς μεμείκειται ἀμφοτέρων ἢ κινήσις. δὲ καὶ ἐστὶ μὲν ὡς τὸ αὐτὸ ἀκροῦ ὁ φρεσὸς καὶ ὁ ὕπερος, καὶ ὁσφραίνεσθαι, ἐστὶ δὲ ὡς οὐ. δοκεῖ δὲ ἴσιν εἶ ἀπειρία καὶ παρὲς πύτων. ἀδιώατον γὰρ φασὶ πνεσ ἀλλοι ἄλλω τὸ αὐτὸ ἀκροῦ, ἢ ὄρα καὶ ὁσφραίνεσθαι. οὐ γὰρ εἶτε εἶναι πολλοῖς καὶ χωρεῖς ὄρας ἀκούειν ἢ ὁσφραίνεσθαι. τὸ γὰρ ἐν χωρεῖς ἀπὸ αὐτῶν ἡὺ, ἢ τῶ μὲν κινήσις παρὲς τὸν, οἷ * τῶ κώδωνος, ἢ λιθωνωτῶ, ἢ γρ. ὁσφραίνεσθαι; πνεσ, τῶ αὐτῶ καὶ ἐνὸς ἀριθμοῦ αἰσθάνονται πῶντες. τῶ δὲ ἠδὲ ἰδίου, ἐτέρου ἀριθμοῦ, εἶδὲ δὲ τῶ αὐτῶ. δὲ πολλοῖ ἄμα ὄρασι, ἔ ὁσμῶνται, καὶ ἀκροῖσιν. ἐστὶ δὲ οὐτε σάματ' αὐτῶ, ἀλλὰ πάρος καὶ κινήσις τις. οὐ γὰρ ἀπὸ σίμωχ' αἰνε τῶτο οὐτε ἀπὸ σάματος. παρὲς δὲ τῶ φωτὸς ἄλλος λόγος. τὸ εἶναι γὰρ ἴσας ὅτιν, ἀλλ' οὐ κινήσις ἴσας. ὅλως δὲ ὁσδὲ ὁμοῖως ὅτι τε ἀλλοιῶσως ἔχει καὶ φρεσὸς. αἰ μὲν γὰρ φρεσὸς δι' ἄλλοιως εἰς τὸ μεταξὺ παρὲς τὸν ἀφικνωῖται. δοκεῖ δὲ ὁ ψόφος εἶναι φερεμῶν πῶν κινήσις. ὅσα δὲ ἀλλοιοῦται, ὁσκέλι ὁμοῖως. ὁσδὲ γὰρ ἀφροῦ ἀλλοιοῦσθαι, καὶ μὴ τὸ ἡμισυ παρὲς τὸν, οἷ τὸ ὕδαρ ἄμα πηγνῶσθαι. οὐ μὲν ἀλλ' αἰ ἢ πολὺ τὸ θερμανόμενον, ἢ πηγνόμενον ἢ ἐχόμενον ἢ πῶ τῶ ἐχόμενον πάρος. τὸ δὲ παρὲς τὸν ἢ αὐτῶ τῶ ἀλλοιοῦσθαι μεταβάλλει, καὶ ὁσδὲ ἀνάγκη ἄμα ἀλλοιοῦσθαι καὶ ἀφροῦ. ἡὺ δὲ ἀπὸ καὶ τὸ γίνεσθαι ὡσαύτ' ἢ ὁσμῆ, εἰ ἐν ὕπερ ἢ μὲν πόρρωτέρω. ἐπὶ πρὸν ἡγῆν αὐτῶ ἠαθάνομεθα. δι' ἄλλοιως δὲ ὡν ὅτι μεταξὺ τῶ αἰσθητικῶν, οὐχ ἄμα

πράξι, πλὴν ὅτι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ εἰρημέ-
νον. ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄραϊν. τὸ γὰρ
φῶς ποιεῖ τὸ ὄραϊν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Πότερον ἐνδέχεται ἢ αὐτὸν ἅμα δύο διώασθαι
αἰσθάνεσθαι ἐν ᾧ αἰσθῆ χροῖνα, ἢ οὐ. ὅτι ὕδεις ἐστὶ
χροῖνος αἰσθητός καὶ πᾶσι τὸ αἰσθητὸν διαγρεῖν.

ΕΣΤΙ ὅτι ἀπορία καὶ ἄλλη τις τοιαύτη αἰσθῆ
αἰσθησεις, πότερον ἐνδέχεται ἅμα
δύο διώασθαι αἰσθάνεσθαι ἐν τῷ αἰσθῆ καὶ
ἀτόμῳ χροῖνα, ἢ οὐ; εἰ δὴ, αἰεὶ ἢ μείζων κίνη-
σις τὴν ἐλάττω ἐκκρούει. (ὅτι ὑποφωρομέ-
νων ὑπὸ τὰ ὄμματα οὐκ αἰσθάνονται, ἀντύ-
χως σφόδρα ἢ ἐννοουῦντες, ἢ φοβούμενοι, ἢ
ἀκούοντες πλὴν ἴσθον. τὸ δὲ ὑποκείσθαι,
καὶ ὅτι ἐκείνου μᾶλλον ὅστιν αἰσθάνεται ἀπλῶς
ὄντος, ἢ κεκρυμμένου, ὡς οἴνου ἀκράτου, ἢ κε-
κεκρυμμένου, καὶ μέλιτος, καὶ χροῖνας, καὶ τῆς
νήτης μόνης, ἢ ἐν τῇ ἀφῆ πασῶν, ἀλλὰ τὸ
ἀφαιρῆσαι ἄλληλα. τὸ δὲ ποιεῖ ὅτι ὦν ἐν
ἢ ὕδ.) εἰ δὴ ἢ μείζων τὴν ἐλάττω κίνησιν ἐκ-
κρούει, ἀνάγκη αὐτὸ ἅμα ὦσι, καὶ ταύτῃ ἦ-
τον αἰσθητὴν εἶναι, ἢ εἰ μόνη ἴσθ. ἀφαιρῆται
γὰρ ἢ ἐλάττω μίγνυμην, εἴτε ἀπὸ μίγνυμην
ἀπλῶ μᾶλλον αἰσθητὴ ὅστιν. αὐτὸ δὲ ἀφῆ ἴσθαι
ὦσιν ἕτεραι οὐσθαι, οὐδὲ ἕτεροις ἕσθαι αἰσθησις.
ἀφαιρῆσαι γὰρ ἢ ἕτεροις ὁμοίως τὴν ἕτερον. ἀπλῆς
δὲ οὐκ ἔστιν ὁμοίως αἰσθῆσθαι. ὡς ἢ ὁσθῆμια
ἕσθαι αἰσθησις, ἢ ἀλλῆ ὅτι ἀμφοῖν. ὅτε καὶ γί-
νεσθαι δοκεῖ οὐκ ἴσθαι * κεκρυμμένων, ἐν ᾧ αὐτὸ
μίγνυσθαι. ἐπεὶ οὐκ οὐκ ἐνίων γίνεσθαι ἢ, οὐκ
ὅτι ἐνίων οὐ ὕδ. τοιαύτα δὲ τὰ ὕφ' ἕτερον αἰ-
σθησθαι. μίγνυσθαι γὰρ ὦν τὰ ἕσθαι ἐναντία.
οὐκ ἔστι δὲ οὐκ λυχνῶ, καὶ ὁξέος ἐν γί-
νεσθαι, ἀλλ' ἢ ἢ συμβεβηκός, ἀλλ' οὐχ
ὡς ὅτι ὁξέος καὶ βαρέος συμφωνία. οὐκ ἀφῆ
ὁσθῆ αἰσθάνεσθαι ἐνδέχεται αὐτῶν ἅμα. ἴσθαι
μὴ γὰρ οὐσθαι αἰ κινήσεις, ἀφαιρῆσαι ἀλ-
λήλας, ἐπεὶ οὐ μία γίνεσθαι ὅτι αὐτῶν. εἰ δὲ ὅτι
ἀμύσοι, ἢ κρείττων αἰσθησθαι ἐμποιοῦσθαι. ἐπὶ
μᾶλλον ἅμα δυοῖν αἰσθησθαι ἀν' ἢ ἢ ψυχῆ
τῇ μίᾳ αἰσθησθαι ὦν μίᾳ αἰσθησις, ὅτι ὁξέος
καὶ βαρέος. μᾶλλον γὰρ ἅμα ἢ κινήσις
τῆς μίᾳς αὐτῆς αὐτῆς, ἢ τῶν δυοῖν, ὅτι
ὁξέος καὶ ἀκοῆς. τῇ μίᾳ δὲ ἅμα δυοῖν
οὐκ ἔστιν αἰσθάνεσθαι, ἀν' ἢ μὴ μίᾳ. τὸ
γὰρ μίγμα, ἐν βούλεσθαι εἶναι. τὸ δὲ ἐνός,
μῖα αἰσθησις. ἢ δὲ μῖα ἅμα αὐτῆ. ὡς τὸ
ὅτι ἀνάγκη τῶν μεμύγμένων ἅμα αἰσθάνεσθαι,

γρ. κικρα-
μύσθαι

A praterquam in lumine, propter id quod
dictum. Idem etiam de visione sentien-
dum est: nam lumen ipsum visionem ef-
ficat.

CAPVT VII.

*Omne quod sentitur, diuisibile esse: ipsūmq̄
indiuisibile, sensibile non esse.*

EST autem & alia quædam talis cir-
ca sensus dubitatio: verum contin-
gat duos simul sentire in eodem & in-
diuiduo tempore, necne. Planè si sem-
per validior motus debiliorem elidat;
(ex quo fit vt quæ ob oculos diuersan-
tur, non percipiunt, qui fortè vehemen-
ter quippiam meditantur, aut trepidant
aut ingentem sonitum exaudiunt; hoc
itaque constitutum sit, & illud, nem-
pe singula meliùs sentiri simplicia quàm
commixta, vt colorem, mel, & vinum
meracum, quàm temperatum, & neten-
solam quàm in consonantia diapason,
quòd sese vicissim offundant; id quod
factitare solent ea ex quibus vnum quod-
dam dissultat;) si semper inquam valen-
tior motus infirmiore depellat, ne-
cesse est si simul sint, etiam illum mi-
nùs sensibilem esse quàm si solus esset,
cùm ab eo minor intermixtus quippiam
detrahat, si simplicia omnia probiùs
sentiantur. Si ergo motus æquales sint
ac diuersi, neutrius erit sensio. nam al-
ter alterum offuscet, nec simpliciter
sentiri possunt. Quare aut nulla erit
sensio, aut ex vtrisque alia emerget.
quod etiam effici videtur ex hisce quæ
confunduntur, in quocumque mixta
fuerint. Cùm igitur ex nonnullis quip-
piam fiat, ex nonnullis non fiat, talia
autem sint quæ diuersis subiiciuntur sen-
sibus: (nam ea misceri solent, quorum
extrema sunt contraria. at ex albo & a-
cuto, vnum fieri nequaquam contingit:
nisi per accidens, & non vti ex acuto &
gravi concentus exultat;) nullatenus pro-
fectò contingit ea simul sentiri. Nam si
motus ipsorum sint æquales, mutuò sese
obliterabunt, cùm ex eis vnus non fiat.
si verò inæquales, præstantior sensum
efficiet. Præterea anima potiùs simul
duo, quorum vnus est sensus, ceu acu-
tum & graue, vno sensu sentiret, quia
motio vnus sensus, eadem inquam eius-
dem, potiùs simul fiat, quàm duorum;
ceui visus & auditus. At fieri non potest
vt ea vno sensu duo simul sentiat, nisi
mixta fuerint. nam mixtura ipsa, esse
vnum assolet. vnus autem vnus est sen-
sus: vnus verò sensus, simul ipse fit. Quare
anima necessariò simul sentit commixta,

quod ea vno sensu sentiet. nam vnus numero quidem est, qui actu vnus est: specie verò, qui potentia. Si itaque sensus actu vnus sit, illa vnum dicet. necesse est igitur, ea esse mixta. Vbi ergo mixta non fuerint, sensus qui actu fiant, duo erunt. At secundum vnam potentiam, & tempus impartibile, vnum esse actum necesse est. vnus enim potentia vnus est vsus, qui semel fiat, ac motus. potentia autem vna est. Nequaquam ergo contingit, vno sensu duo simul sentire animam. At verò si quæ sub eundem sensum cadunt, anima simul sentire non possit, si duo sint; certum est, eam minùs posse simul sentire, quæ sub duos cadunt, ceu album & dulce. Etenim anima id quod numero vnum est, non aliter quàm simul, dicere videtur: quod autem specie vnum est, iudicante sensu, & modo quodam. Hoc autem dico, quia fortasse album & nigrum quæ specie differunt, idem sensus iudicat: & dulce & amarum idem quidem ipse, ab illo autem alius: sed contrariorum vtrumque diuerso modo. Consimiliter & quæ sibiipsis consocialia sunt. nam quemadmodum gustus dulce, ita visus album: & contra quemadmodum visus nigrum, ita gustus amarum discernit atque diiudicat. Præterea si contrariorum motiones contrariæ sint, atque fieri non possit vt contraria in eodem ac indiuiduo simul insint, sed sub vno sensu sint, veluti dulce & amarum: nequaquam profectò continget, contraria simul sentiri. Pari quoque modo constat, nec ea quæ contraria non sunt, simul sentiri posse: quando alia ad album, ad nigrum alia pertinent. id quod etiam in cæteris similiter euenit, vt in saporibus: quorum ad dulcem alij, alij ad amarum redigi solent. nec ea quæ commixta sunt; (quippe quæ sint rationes oppositorum: ceu diapason & diapente;) nisi vt vnum sentiantur. sic autem extremorum ratio vna fit, aliàs non. erunt enim simul altera multi ad paucum, aut imparis ad parum: altera, pauci ad multum, aut paris ad imparum. Si ergo plus adhuc distant inter se, ac differunt, quæ per consociationem quidem seu coordinationem dicuntur, sed in alio genere sunt, quàm qui idem genus habent: verbi gratia, dulce & album consociata quidem, siue coordinata voco: genere autem diuersa: dulce verò plus adhuc ab atro specie differt quàm ab albo: adhuc profectò minùs ea simul sentiri continget, quàm quæ genere eadem sunt. quare si non hæc, neque illa. Quod autem quidam ex eis qui circa consonantias versantur, asserunt, nempe sonos non simul quidem peruenire, sed videri, ac tempus non latere vbi insensibile fuerit; probè dicitur an non?

A ὅτι μίᾳ αἰσθησὶ κατ' ἐνέργειαν αἰσθάνεται ἑνὸς μὲν γὰρ ζῆθμῶ, ἢ κατ' ἐνέργειαν μίᾳ· εἰδὲ ἢ ἢ κατ' ἐνέργειαν μίᾳ. καὶ εἰ μίᾳ ποίνῳ ἢ αἰσθησὶς ἢ κατ' ἐνέργειαν ἐν ἐκείνῳ ἐρεῖ. μεμνησθαι ἄρα αἰσθησὶ αὐτὰ. ὅταν ἄρα μὴ ἢ μεμνησθῆναι, δύο ἔσονται αἰσθησὶς αἰ κατ' ἐνέργειαν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν μίᾳ δυνάμει ἢ ἀτομον χρόνον, μίᾳ δυνάμει ἢ κατ' ἐνέργειαν. μίᾳ γὰρ ἢ εἰσάει παρ' ἐνέργειαν καὶ κίνησιν· μίᾳ ἢ ἢ δυνάμει. οὐκ ἄρα ἐνδέχεται δυοῖν ἅμα αἰσθάνεσθαι τῆ μίᾳ αἰσθησὶ. ἀλλὰ μὲν * εἰ τὰ ἴσα τῶν αἰσθησὶν ἅμα αἰσθάνεσθαι, ἐὰν ἢ δύο, δὴ λον ὅτι ἢ ἴσον τὰ κατ' ἐνέργειαν αἰσθησὶς ἐνδέχεται ἅμα αἰσθάνεσθαι, οἷον λευκὸν καὶ γλυκὺ. φαίνεται γὰρ ὅτι μὲν παρ' ἐνέργειαν ἐν ἢ ψυχῇ, ἐν ὁσάνῃ ἑτέρῳ λέγειν, ἀλλ' ἢ τὰ ἅμα. τὸ ἢ τὰ εἰδὲ ἐν, τῆ κρινούσῃ αἰσθησὶ, καὶ τὰ ἑτέρα λέγειν ἢ τῆτο, ὅτι ἴσως τὸ λευκὸν καὶ τὸ μίᾳ, ἑτέρῳ τὰ εἰδὲ ὅν ἢ αὐτῆ κρινούσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ ἐπὶ τὸ πικρὸν· ἢ αὐτῆ μὲν ἑαυτῆ, ἐκείνης δὲ ἄλλῃ, ἀλλ' ἢ ἑαυτῆς.

C ἑτέρως ἐκείτῳ τῆ συνδυάσιν. ὡς δὲ αὐτῶς ἑαυτῶς τὰ σύσσιχα, οἷον ὡς ἢ γλυκὺ τὸ γλυκὺ οὕτως ἢ ὄψις τὸ λευκὸν. ὡς δὲ αὐτῆ τὸ μίᾳ, οὕτως ἐκείνῃ τὸ πικρὸν· ἐπὶ, εἰ αἰ τῆ ἐνδυπίων κινήσιν ἐστῆται, ἅμα ἢ τὰ ἐνδυπία ἐν τῆ αὐτῆ καὶ ἀτόμῳ, οὐκ ἐνδέχεται ὑπερῆσαι. ὡς δὲ τῆ αἰσθησὶν ἢ μίᾳ ἐναντία ἔστιν, οἷον γλυκὺ καὶ πικρὸν. πούτῳ οὐκ ἐνδέχεται αὐτῶ αἰσθάνεσθαι ἅμα. ὁμοίως ἢ δὴ λον ὅτι ὁσάνῃ τὰ μὴ ἐνδυπία τὰ μὲν γὰρ τῆ λευκὸν, τὰ ἢ τῆ μίᾳ ὄψις· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οὕτω ὁμοίως· οἷον τῆ χυμῶν, οἰ μὲν τῆ γλυκεῶς, οἰ ἢ τῆ πικρῶς. ὁσάνῃ τὰ μεμνησθῆναι ἅμα· λόγους γὰρ εἰσιν ἀντικειμένων, οἷον τὸ ἀφ' ἐκείνων, καὶ τὸ ἀφ' ἐκείνων· ἐὰν μὴ ὡς ἐν αἰσθάνεσθαι. οὕτως ἢ εἰς λόγους ὁ τῆ ἀκρων γὰρ, ἀλλῶς ἢ οὐ. ἔσαι γὰρ ἅμα, ὁ μὲν πολλοῦ πρὸς ὀλίγον, ἢ πρὸς πρὸς ἀπτόν· ὁ δὲ ὀλίγου πρὸς πολλὸν, ἢ πρὸς πρὸς πρὸς πρὸς. εἰ οὐκ πλείον ἀπέχει ἐπὶ ἀλλήλων καὶ ἀφ' ἐκείνων, τὰ σύσσιχα μὲν λεγόμενα, ἐν ἄλλῳ δὲ γίγνεται, τῆ ἐν τῆ αὐτῆ γίγνεται λέγειν ἢ, οἷον τὸ γλυκὺ ἐπὶ τὸ λευκὸν κατὰ σύσσιχα, γίγνεται δὲ ἑτέρα· τὸ γλυκὺ δὲ τῆ μέλανος πλείον ἐπὶ τὰ εἰδὲ ἀφ' ἐκείνων ἢ τὸ λευκὸν ἐπὶ αὐτῆ ἢ ἴσον ἅμα ἐνδέχεται αὐτῶ αἰσθάνεσθαι, ἢ τὰ τὰ γίγνεται αὐτῶ· ὡς εἰ μὴ αὐτῶ, οὐδὲ ἐκείνῳ. ὁ δὲ λέγουσὶ πρὸς τῆ πρὸς τὰ συμφωνίας, ὅτι οὐκ ἅμα μὲν ἀφικνουῖται οἰ ἴσοι· φαίνονται ἢ, ἐκείνῳ, ὅταν ὁ χρόνος ἢ αἰσθησὶς· πότερον ὁρῶς λέγειν, ἢ οὐ;

πάρα γὰρ αὐτὸ φαίη τις καὶ νῦν ὡσαύτως τὸ
δοκεῖν ἄμα ὄρα καὶ ἀκούειν ἐν πῖ, ὅτι οἱ
μεταξὺ χρόνοι λαμβάνουσιν. ἢ τὸτο ὅτι ἀλη-
θές, οὐδ' ἐνδέχεται χρόνον εἶναι ἀαίθητον
ὡσαύτως, ὡσαύτως λαμβάνειν, ἀλλὰ πῶς ἐνδέχεται
αἰσθάνεσθαι; εἰ γὰρ ὅτε αὐτὸς αἰσθάνεται,
ἢ ἄλλου ἐν σῶματι χρόνον, μὴ ἐνδέχεται τότε
λαμβάνειν ὅτι ἔστιν. ἔστι δὲ τις ἐν σῶματι καὶ το-
σοῦτος ὅσος ὅλως αἰσθητός ἐστι· δηλονότι τότε
λαμβάνεται αἰεὶ ἔστιν, αὐτὸς αὐτὸν, καὶ εἰ ὄρα, καὶ
ἐκ αἰσθάνει. καὶ εἰ αἰσθάνει, εἰ ἐκ αἰεὶ εἴη οὕτε
χρόνος, ὅτε ὡσαύτως ἔστιν, ὡσαύτως, ἢ ἐν ὄ,
εἰ μὴ ἔτι, ὅτι ἐν τούτου ἡνί, ἢ ὅτι τούτου πῶρα,
εἰ ὡρα ἔτι ἡ μέγιστος, ἔτι χρόνος ἔτι ὡσαύτως,
αἰσθητὸν ὅλως ἔτι μικρότητα· εἰ γὰρ ἔτι ὄλως
ὄρα, ἔτι αἰσθάνει. ἔτι ὄλον αὐτὸν σῶματι χρόνον
ἔτι, ὅτι ἐν τούτου ἡνί, ἢ ὅτι τούτου ἡ ὄρα, εἰ-
ῶρα ἔτι ἡ μέγιστος. ἀφηράτω τὸ γ β, ἐν ὄ ὅτι
ἡ αἰσθάνεται. ἐκ αἰεὶ ἐν τούτου ἡνί, ἢ τούτου πῖ, ὡ-
ρα ἔτι ἡνί ὄρα ὄλως, ὅτι πῶρα αὐτῆς ἔτι ἐν τῶ
ἐν αὐτῶ βαδίζει, ὅτι ἐν τῶ ἔτι ἡνί ἔτι αἰεὶ.
ἀλλὰ μὲν ἐν ὄ β γ ἔτι αἰσθάνεται. ἔτι ὄρα ἐν
τούτου πῖ α β αἰσθάνεται, λέγει ἔτι ὄλου αἰ-
σθάνεται καὶ ἔτι ὄλως. ὅτι αὐτὸς ὄρα ἔτι πῖ
α β. αἰεὶ γὰρ ἐν ἡνί καὶ ἡνί, ὄλου ἔτι ἔτι αἰσθάνεται.
ἀπόμνη μὲν οὕτως αἰσθητά ἐστιν, ἀλλ' οὐ
φαίνεται ὅσα ἐστὶ. ἔτι γὰρ ἡνί τὸ μέγιστος ὄρα, καὶ
τὸ τετραπύχον ὄρα, ἀλλ' οὐ φαίνεται ὅσον.
ἀλλ' ἐνίοτε ἀδύνατον ὄρα ἔτι ἐκ ἀδύνατον. ἢ
δ' αἰτία εἴρη ἐν τοῖς ἐκ αἰσθάνεται πῶρα τούτου. ὅτι
μὲν οὕτως ἔτι ἔστι χρόνος αἰσθητός, ἐκ τούτου
φανερόν. πῶρα ἔτι ἔτι ὡσαύτως λαμβάνεται ἀπο-
είας, σκεπτόν, πῶρα ἐνδέχεται ἄμα πῶρα
αἰσθάνεται, ὅτι ἐνδέχεται. τὸ δ' ἄμα λέγω ἐν
ἐν ἔτι ἀπόμνη χρόνον πῶρα ἄλληλα. πῶρα τὸ μὲν
οὕτως, ἀρ' ὡρα ἐνδέχεται, ἄμα μὲν, ἔτι ἔτι ἔτι
ψυχῆς αἰσθάνεται, καὶ ἔτι ἀπόμνη ὡσαύτως πῶρα
ὄντι σῶματι. ἢ ὅτι πῶρα τὸ μὲν πῶρα ἔτι ἔτι
αἰσθητὸν, οἷον λέγω ὄρα, εἰ ἔτι ἄλλη αἰσθάνεται
μὲν ἄλλη καὶ ἄλλη χρώματος, πλείω τε μέρη
ἔτι καὶ εἰδῶ τῶρα; καὶ γὰρ αἰσθάνεται, ἐν τῶ
αὐτῶ ἔτι ἔτι. εἰ γὰρ ὄρα ὡσαύτως ὄρα φαι-
νῖς, ὡσαύτως καλύψ, ἔτι καὶ ἐν ψυχῇ, ὄρα ἔτι ὄρα
μὲν τούτων ἐν πῶρα, καὶ μία ἢ ἐνέργεια αὐτῶ.
ἐκ αἰεὶ ἔτι, εἰ μὲν ἐν τὸ ὄρα ἀμφοῖν, ἐκ αἰεὶ τὸ αἰ-
σθάνεται ἔτι. εἰ ἔτι ἔτι, οὐχ ὁμοίως ἔτι.
ἔτι αἰσθητός αἰ αὐτῶ πλείους ἔτι, ὡ-
ρα ἔτι πῶρα ὄρα ἀμφοῖν φαίη. οὐ-
τε γὰρ ἔτι ἐνέργεια αὐτῶ πῶρα καὶ αὐτῶ ἔτι
διναίμεως, οὐτε ἔτι τῶρα αἰσθητός ἔτι.

A Fortè enim quispiam nunc quoque iuxta
illud dicat, videri cuilibet se simul contue-
ri aut exaudire quidpiam, quod interme-
dia tempora oblitescant. An id verum
non est: nec fieri potest vt tempus vllum
sit insensibile, aut lateat: sed omne sentiri
contingit? Nam si quando quis seipsum
idem aut alium in continuo tempore sen-
tit, non contingit tunc latere se esse, est au-
tem aliquod in continuo etiam tantum
quātum prorsus insensibile est: certum est,
quòd tunc eundem latebit se esse, se vide-
re, & denique se sentire, etsi sentit. Præ-
terea nec tempus, nec res vlla erit, quam
quis sentit, aut in quo sentit, quàm aut in
quo non sentiat, quòd in illius aliquo aut
istius aliquid videat: perinde ac si dicas il-
lum totam terram videre, quòd hanc eius
partem videat: & in anno ambulare, quòd
in hac parte eius ambulet: si magnitudo a-
liqua tum temporis, tum rei, præ exiguitate
insensibilis omnino habeatur. Nam si tota
die videt, ac toto eodem iugi tempore sen-
tit, non eo quòd in huius aliquo sentiat,
auferatur portio c b in qua non sentiat.
C Non igitur in huius aliquo, aut huius ali-
quid sentit? At verò in parte c b nihil sen-
tit. Eo ergo quòd in huius, puta a b, ali-
quo sentit, totum ac tota sentire dicitur.
Eadem quoq; ratio est in a c, semper enim
in aliquo & aliquid sentit, totum autem
sentire non contingit. Omnia igitur sen-
sibilia sunt, sed non quanta sint, apparent.
solarem enim magnitudinem quadricubi-
tāmque eminus videt: at non quanta sit,
apparet, sed interdum indiuisibilis; videt
tamen non indiuisibilem. Huius rei causa
in prioribus dicta est. Nullum igitur esse
D tempus insensibile, per hæc constat. De
dubitatione verò quam prius dixi, scruta-
tandum est: vtrum contingat sentire plura
simul, necne. dico simul, in vno ac indi-
uiduo tempore inter se. Primum igitur
vtrum sic contingat, videlicet simul qui-
dem, sed alio animæ & non indiuisibili,
sic tamen indiuisibili, vt toto existente
continuo? An dicendum imprimis, quæ
sub vnum sensum cadunt, ceu visum, ea
simul sentiri posse: si alio alium colorem
sentiat, pluresque parteis habeat specie
E eisdem? etenim quæ sentit, in eodem ge-
nere sunt. At si quis dicat nihil prohibere,
quin vt oculi duo sunt, ita & in anima res
habeat; dicendum quòd fortè ex illis quidē
vnum quid sit, & actus eorum vnus est:
hic verò, si quod ex ambobus constet,
vnum sit, id quòd sentit, illud erit. sin ve-
rò illa seorsim maneant, haud similiter ha-
bebit. Præterea sensationes ipsæ plures erūt,
perinde ac si quis scientias differentes di-
cat: quando nec actus, sine potentia sibi
respōdente: nec sensio, sine actu esse potest.

γρ. ἢ ὅ τ.

Quod si hæc anima in vno & indiuiduo sentiat, palàm est quòd & alia sentit. quippe cum potius ea plura simul sentire contingat, quàm quæ genere diuersa sunt. Itaque si alia parte dulce, alia album sentiat: aut quod ex istis partibus resilit, vnum est, aut non vnum. At necesse est esse vnum: quandoquidem pars sensitua vnum quippiam est. Cuius igitur illud vnus erit? nam ex dulci & albo nullum vnum fit. Necesse ergo est, vnum quid animæ esse quo omnia sentiat, quemadmodum prius dictum est: sed aliud genus, per aliud. Num igitur id quod dulce & album sentiat, quatenus indiuisibile quippiam actu est, vnum est: vbi verò diuisibile actu euasit, aliud? An quemadmodum in rebus ipsis euenit, (idem enim ac vacuum numero, album est & dulce, & pleraque alia) ita & in anima euenire censendum est? nam etsi affectiones separabiles à sese non sunt, singulis tamen ratio diuersa competit. Consimiliter ergo statuendum est in ipsa quoque anima, id quod omnia sentiat, idem esse ac vnum numero: rationem tamen aliam & aliam esse, horum quidem genere, illorum verò specie. Quare & anima simul eodem ac vno sentiet, ratione, non eodem. Quòd autem omne sensibile magnitudine præditum sit, nec id sentire contingat, quod sit indiuisibile, hinc manifestum euadet. Nam vnde visibile non videatur, infinita distantia est: vnde videatur, finita. consimiliter de olfactili, & audibili, & iis omnibus quæ sine tactu sentiuntur, dicendum est. Est itaque aliquid vltimum distantia, vnde non videtur, & primum distantia, vnde videtur. Hoc ergo indiuisibile sit, necesse est, vltra quod quicquid iaceat, sentire non contingit: citra verò, sentire necesse est. Si ergo aliquod sensibile, indiuisibile sit, vbi positum fuerit in extremo illo, vnde est vltimum quidem non sensibile, primum autem sensibile, accidet illud simul esse visibile & inuisibile, quod impossibile est.

De sensoriis igitur, & sensilibus, quo pacto sese habeant, & communiter, & per singula sensoria dictum est. Ex reliquis primò de memoria & reminiscencia considerandum videtur.

A Εἰ δὲ τούτων ἐν ἐνὶ καὶ ἀτόμῳ αἰσθάνεται, δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων· μάλλον γὰρ εἰδέσθαι τούτων ἅμα πλείονων, τῶν τὰ γῆρας ἑτέρων. εἰ δὲ δὴ, ἄλλω μὲν γλυκέος, ἄλλω δὲ λυκροῦ αἰσθάνεται ἢ ψυχῆ μέρος, ἢ πᾶσι τὸ ἐκ τούτων ἐν ὅσῳ, ἢ οὐχ ἐν. ἀλλὰ αἰσθητικὴ ἐν· ἐν γὰρ τὸ αἰσθητικὸν ὅστι μέρους. τίνος οὖν ἐκείνο ἐνός; οὐδὲν γὰρ ἐκ τούτων ἐν. ἀνάγκη ἄρα ἐν τῇ τῆς ψυχῆς, ὃ ἀπὸ τῶν αἰσθάνεται, κατὰ τὴν εἴρηται πᾶσι. ἄλλο δὲ γῆρας δι' ἄλλου. ἄρ' οὖν ἢ μὲν ἀδύνατον πᾶσι κατ' ἐνέργειαν, ἐν τῇ αἰσθητικῇ γλυκέος καὶ λυκροῦ· ὅταν δὲ ἀδύνατον γῆρας κατ' ἐνέργειαν, ἑτέρον; ἢ ὡς τὸ ὅτι τῶν πρᾶγματων αὐτῶν ἐνδέχεται, οὕτω καὶ ὅτι τῆς ψυχῆς; τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ἐν ἀδύνατον λυκροῦ καὶ γλυκῦ ὅστι, καὶ ἄλλα πολλὰ. εἰ γὰρ μὴ χωριστὰ τὰ πάθη ἀλλήλων, ἀλλὰ ὅτι ἑτέρον ἐκάστῳ. ὁμοίως τίνω γέγονεν καὶ ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἀδύνατον αἰσθητικῇ πᾶσι. τὰ μὲν τοῖς ἐν ἑτέρον καὶ ἑτέρον τῶν μὲν γῆρας, τῶν δὲ εἰδέσθαι. ὡς καὶ αἰσθάνοιτο αὐτὰ ἅμα τὰ αὐτὰ καὶ ἐν· λόγῳ δὲ οὐ τὰ αὐτὰ. ἔτι δὲ τὸ αἰσθητικὸν πᾶσι ὅστι μέγιστος, καὶ οὐκ ἐστὶ ἀδύνατον αἰσθητικόν, δῆλον· ἐστὶ γὰρ ὅταν μὲν οὐκ ἀφῆται, ἀπειρον τὸ ἀπέσιμα· ὅταν δὲ ὁρατὰ, πεπερασμένον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁσφραγιστὸν καὶ ἀκυστὸν αὐτῶν ὅσων μὴ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν αἰσθάνεται. ἐστὶ δὴ ἡ ἐσχάτη τῆ ἀπέσιματος ὅταν οὐκ ὁρατὰ, ἢ πᾶσι ὅταν ὁρατὰ. τῆτο δὴ ἀνάγκη ἀδύνατον ἐστὶ, οὐ ἐν μὲν τὰ ἐπέκεινα οὐκ ἐνδέχεται αἰσθάνεσθαι ὄντος, ἐν τῇ τὰ ὅτι πᾶσι ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι. εἰ δὴ πᾶσι ὅστι ἀδύνατον αἰσθητικόν, ὅταν τετὴ ὅτι ἐσχάτη ὅταν ὅστι, ὑστέρων μὲν οὐκ αἰσθητικόν, πᾶσι δὲ αἰσθητικόν, ἅμα συμβήσεται ὁρατὸν ἐν καὶ ἀόρατον· τῆτο δὲ ἀδύνατον.

B Περὶ μὲν οὖν τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν τίνα ἔσονται ἔχθαι, καὶ κρινῆ, καὶ κατ' ἐκαστὸν αἰσθητικόν, εἴρηται. τῇ τῇ λοιπῶν πᾶσι σκοπεῖται ὡς μνήμης καὶ τῆ μνημονεύειν.

C

D

E

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ,

ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΣ.

ARISTOTELIS

STAGIRITÆ, DE MEMORIA

ET REMINISCENTIA, LIBER.

Francisco Varablo Interprete.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

A

CAPVT I.

Τί ἐστὶ μνήμη ἢ τὸ μνημονεύειν· καὶ ἀφ' ἧς τῆς αἰτίας ἢ τῆς ψυχῆς μορίων τῶν συμβαίει τὸ πάθος.

Memoriam & remiscenciam, quemadmodum & memorari & remiscisci, non esse eadem.

ΕΠΙ μνήμης καὶ τῆς μνημονεύειν, λεκτέον ἢ ὅστι, καὶ ἀφ' ἧς τῆς αἰτίας γίνεσθαι, καὶ ἡνι τῆς ψυχῆς μορίων τῶν συμβαίει τὸ πάθος, καὶ τὸ αἰαμίμνησκεισθαι.

VID fit memoria & meminisse, quaque de causa fiat, & ad quam partem animæ isthæc affectio referenda sit, nec non quid remiscencia & remiscisci, explicandum est.

οὐ γὰρ οἱ ἀλλοί εἶσι μνημονισκί, καὶ αἰαμνησκί, ἀλλ' ὡς ὅτι πολὺ, μνημονισκότεροι μὲν, οἱ βραδείας αἰαμνησκότεροι δὲ, οἱ ταχεύς καὶ διμνησκί. τῶν μὲν ὅτι ὡς * ληστέον, ποῖα ἐστὶ τὰ μνημονισκί· πολλάκις γὰρ ὄξαπατᾶ τῆτο· οὐτε γὰρ τὸ μέλλον ἐνδέχεται μνημονισκί· ἀλλ' ἐστὶ δόξασόν καὶ ἐλπισόν· εἴη δὲ ἢ καὶ ὅτισημη πῆς ἐλπισκί, κατὰ τῶν τινέσ φασι πῆς μανθικί· οὐτε τῆ παρόντος, ἀλλ' αἰαθησι· αὐτῆ γὰρ οὐτε τὸ μέλλον, οὐτε τὸ ἡμόμενον γνωσκίσθαι, ἀλλὰ τὸ παρόν μόνον· ἢ ὅ μνήμη, τῶν ἡμόμενου· τὸ δὲ παρόν ὅτε παρῆσιν, ὅτι τῶν τὸ λυκόν ὅτε ὄρα, ὄραδὲ δὲ φαίη μνημονισκί· ὄραδὲ τὸ θεωροῦ μνον, ὅτε θεωρῶν τυγχάνει καὶ ἐνοσάν· ἀλλὰ τὸ μὲν αἰαθεσθαι φασι, τὸ δὲ ὅτισησθαι μόνον.

Quippe cum non iidem memoria præcellant, & facile remiscatur: sed magna ex parte qui tardò hebetique sunt ingenio, memoriosiores sint: qui celeri ac docili, remiscenciores. Ac primum quidem quæ sint ea quæ memoriæ subjiciuntur, consideremus addecet: cum soleat in hoc error interciderè. Nam neque futura meminisse possumus; sed opinari, vel sperare, quo etiam in genere scientia præfagandi habetur, quam nonnulli diuinationem appellant. Neque instantia memoria complecti solemus: sed sensu. nam sensu neque futura, neq; præterita cognoscimus, sed dūtaxat præsentia. Præterita verò mandari memoriæ queunt. Quod autè præsens est, cum adest, ut hoc album, cum cernitur oculis, nemo se meminisse dixerit: sed nec quod cōtemplatur, cum quid animo versat speculatur quo. sed alterum sentire solum, alterum discere ac meditari. At cum scientiam sensumve sine actione tenet, tum demum meminisse quippiã creditur, ceu angulos trianguli duobus rectis pares esse: tum quia id aliquando speculatus est, aut condidicit: tum quia ita accepit, aut vidit, aut cuiuspiam sensus opera deprehendit:

γρ. σκεπτεῖν ὅταν δὲ ἄλλοι * τῶν ἐνεργειῶν ἐχθί πῆς ὅτισημῆ καὶ πῆς αἰαθησιν, οὐτω μὲν μνησκί τῶν τῶν τριγώνου, ὅτι * δυσίν ὄρατῆς ἴσα· τὸ μὲν, ὅτι ἐμαθεν ἢ ἐθεώρησε· ὅτι, ὅτι ἤκουσεν, ἢ ὅτι εἶδεν, ἢ ὅτι τοιοῦτον.

semper enim cum quis aliquid meminit, se-
cum dicat oportet, hoc se antea aliquando
audiuisse, aut sensisse, aut denique intelle-
xisse. Est igitur memoria, neque sensus, ne-
que existimatio: sed alicuius horum habitus
aut affectio, cum iam aliquantisper infederit.
Præsentium verò in tempore præsentis me-
moria non est, quemadmodum diximus:
sed eorundem sensus est, futurorum spes,
præteritorum memoria. Quamobrem me-
moria omnis non nisi elapso quodam tem-
poris curriculo exultat: Hinc fit ut quæ
animalia temporis sensum habeant, ea sola
meminisse possint: & eadem animæ parti-
cula, qua illud sentiant. Sed cum de imagi-
natione retro dictum sit, in libris de Anima,
& fieri non possit ut sine phantasmate quic-
quam intelligatur, (intelligenti enim eue-
nit, cum quid intelligit, quod nobis, cum fi-
guram quampiam delineamus. nam quam-
uis nullus nobis usus sit præfinitæ magnitu-
dinis, describimus tamen triangulum con-
stitutum certaque quantitate: pari quoque
modo & ille, quamvis quod quantum non
sit, intelligat, quantum tamen proponit si-
bi, & quasi subiicit oculis, sed non ut quan-
tum intelligit. quod si suapte natura quan-
tum sit, infinitum tamen indeterminatum-
que, sibi quantum finitum quidem atque
determinatum præsentat, intelligit verò
ut quantum solum. cæterum quam ob
causam quæ sub tempore non sunt, sine mo-
le & tempore intelligi non possint, alio qui-
dem loco dicendum est. necesse autem est
eadem nos amplitudinem & motum parte
cognoscere, qua & tempus. unde constat,
horum notitiam ad primarium illum prin-
cipemque sensum pertinere,) atque phan-
tasma communis sensus affectio sit, memo-
ria verò ea quæ de intellectibus rebus est,
non sine phantasmate habeatur; memoria
perfectò ipsa per se quidem in sensu princi-
pe constituenda est, per accidens autem in
ipso intellectu. Quo fit ut non modò ho-
minibus, & iis animalibus quibus opinatio
& prudentia tributa est, sed nonnullis item
aliis memoria insit. Quod si in parte aliqua
intellectus statuenda esset memoria, neuti-
quam multis è brutorum genere continge-
ret, immo fortè nulli mortali. Quando ne
nunc quidem omnibus ea competit, quod
non omnia temporis sensum habeant. sem-
per enim, ut etiam antè retulimus, cum quis
meminit, præterea sentit se prius id vidisse,
aut audiuisse, aut didicisse. at prius & poste-
rius, in tempore sunt. Liqueat igitur, in ea parte
animæ positâ esse memoriâ, in qua collocata
imaginatio sit; & ea per se memoriæ subiici,
quæ possunt sub imaginatione cadere: per ac-
cidens, quæ non possunt sine imaginatione intel-
ligi. Sed quærat aliquis quâ fieri possit ut affe-
ctione sola præsentis, absenti rei meminerim?

A αἰεὶ γὰρ ὁποῦ ἐνεργῆ καὶ τὸ μνημονεύειν,
οὕτως ἐν τῇ ψυχῇ λέγεται, ὅτι παρῳτερον τῆ-
πο ἤκουσεν, ἢ ἦθετο, ἢ ἐνόησεν. ἐστὶ μὲν αὖ
ἢ μνήμη οὔτε αἰσθησις, οὔτε ἐπιθυμία,
ἀλλὰ τούτων τίνος ἢ ἕξις, ἢ πάθος, ὁπο
ῆται χρόνος. τῆ δὲ νῦν ἐν τῷ νῦν ὅσο
ἐστὶ μνήμη, καθάπερ εἰρησται. ἐστὶ γὰρ τῆ
μὲν παρόντος, αἰσθησις. τῆ δὲ μέλλοντος,
ἐλπίς. τῆ δὲ ἡμιούρου, μνήμη. δὲ μὲν
χρόνου πᾶσα μνήμη. ὡςθ' ὅσα χρόνου αἰ-
σθάνεται, ταῦτα μόνα τῆν ζώων μνημο-
νύει, καὶ τούτω ὅ αἰσθάνεται. ἐπεὶ δὲ παρῳ
φασίας εἰρησται παρῳτερον ἐν τοῖς παρῳ
ψυχῆς, καὶ ὅτι νοεῖν ὅσο ἐστὶ ἀλλὰ φαν-
τασματος. συμβαίνει γὰρ ὅ αὐτὸ πάθος ἐν
τῷ νοεῖν, ὅσο καὶ ἐν τῷ ἀφαιρέσει.
ἐκεῖ τε γὰρ ὅσο ἐν παρῳχρώμενοι τῷ τὸ
ποσὸν * ὡλομορὸν εἶναι τὸ τριγώνου, ὅμοιος γρ. ὡλο-
μορὸν
γρ. ὡλο-
μορὸν
C παρῳ ὁμοίων ποσὸν νοεῖ δὲ, οὐχ ἢ ποσὸν.
ἀλλ' ἢ ἢ φύσις ἢ τῆν ποσῶν, ἀόριστον δὲ,
*, ἢ τῆν μὲν ποσὸν ὡλομορὸν νοεῖ δὲ, ἢ γρ. πῳ
ποσὸν μόνον. ἀλλὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν ὅσο
ἐνδεχέσθαι νοεῖν ὅσο ἐν αἰθ' τῆ σῳμμεχρῆς,
οὐδ' αἰθ' χρόνου, τα μὴ ἐν χρόνω ὄντα,
ἄλλος λόγος. μέγας δὲ ἀναγκαστικὸν γινώσκον,
καὶ κίνησιν. ὅ καὶ χρόνον, καὶ τὸ φάσμα τῆς
κοιτῆς αἰσθησις πάθος ἐστὶν. ὡς φημερὸν ὅτι
τῷ παρῳ αἰσθητικῶ τούτων ἢ γρ. αἰσθῆς ἐστὶν.
D ἢ ἢ μνήμη ἐν τῆν νοητικῶ, ὅσο αἰθ' φαν-
τασματος ἐστὶν. ὡς φη τῆ νοητικῶ καὶ συμβε-
βηκῆς αἰεῖν. καθ' αὐτὸ ὅ τῆ παρῳ του αἰσθη-
τικῶ. δὲ ἐν ἕτεροις ποσὸν ὡλομορὸν τῆν ζώων, καὶ
ἐ μόνον ἀφαιρέσει, καὶ τοῖς ἐχρῳσι δόξαι, ἢ
φρόνησιν. εἰ ὅ τῆ νοητικῶ καὶ μνησιν ὡ, ὅσο
αὖ ὡπῆρχε πολλοῖς τῆ * ἄλλων ζώων. ἴσως ὅ γρ. ἀλόγος
ὅσο ἐν τῆν νοητικῶ. ἐπεὶ ὅσο ἐν νῦν πᾶσι, ἀλλὰ τὸ
μὴ πᾶσα χρόνου αἰσθησιν ἐχρῳν. αἰεὶ γὰρ ὅπο
ἐνεργῆ τῆ μνήμη, καθάπερ καὶ παρῳτερον εἰ-
E πομῳ, ὅσο εἶδε τῆπο, ἢ ἢ κῳσεν, ἢ ἢ μαθε,
παρῳσθῳ αἰσθῆται ὅπο παρῳτερον τὸ δὲ παρῳτε-
ρον ἐ ὡτερον, ἐν χρόνω ἐστὶ. τίνος μὲν οὖν τῆν
τῆς ψυχῆς ἐστὶ ἢ μνήμη, φημερὸν, ὅσο οὐ
καὶ ἢ φάσμα. καὶ ἐστὶ μνησιν ὡ
καθ' αὐτὰ μὲν, * ὡν ἐστὶ φάσμα, καὶ γρ. ὅπο ὅπο
φάσμα.
συμβεβηκῆς δὲ, ὅσα μὴ ἀλλὰ φαντα-
σίας. ἀπορήσθαι δὲ ἀν' τίς, πῳς ποτε τῆ
μὲν πάθος πῳρόντος, τῆ δὲ παρῳμα-
τος ἀπόντος, * μνησιν ὡ ἐστὶ τὸ μὴ πῳρόντος.
γρ. μνησιν
ὡ
166

εἴη γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον
 διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ μάλιστα
 τῶν σώματος τὰ ἐξ ἑνὸς αὐτῶν. οἷον ζωγράφου
 μὲν τὸ πάθος, οὐ φαίνεται ἔξιν εἰς μνήμην
 ἢ γὰρ γινόμενη κινήσει ἐσημαίνεται, οἷον τύπον
 ἕνα τῶν αἰσθητικῶν, καθάπερ οἱ σφραγισ-
 μένοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινή-
 σεσιν πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι' ἡλικίας οὐσιν, ἔ-
 γ' μνήμη, καθάπερ αὐτοῖς ὕδαρ ῥέον ἐμπι-
 πύσεως τὴν κινήσεως καὶ τὴν σφραγίδος τοῖς ὄ, διὰ
 τὸ * ψυχῶν, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκο-
 δομημάτων καὶ διὰ σκληρότητα τῶν δεξιοῦν
 τὸ πάθος, ὅτε ἐγγίνεται ὁ τύπος. διὸ περ, οἷ-
 τε σφόδρα νέοι καὶ οἱ γέροντες, ἀμνημονεῖς
 εἰσι. ῥέουσι γὰρ, οἱ μὲν διὰ τὴν αὐξήσιν, οἱ
 ὅ διὰ τὴν φθίν. ὁμοίως ὅ καὶ οἱ λίαν ταχεῖς,
 καὶ οἱ λίαν βραδεῖς, ὅσδε τεροὶ φαίνονται μνή-
 μονες. οἱ μὲν γὰρ εἰσὶν ὑγρότεροι τῶν δέοντες,
 οἱ δὲ σκληρότεροι τοῖς μὲν οὖν ἢ μὲν τὸ φά-
 ρασμα ἐν τῇ ψυχῇ, τῶν δὲ οὐχ ἀπέεται.
 ἀλλ' εἰ δὴ τοιοῦτον ἔστι τὸ συμβαῖνον περὶ τὴν
 μνήμην, πότερον τῶν μνημονεύει τὸ πάθος,
 ἢ ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ἐλήμετο; εἰ μὲν γὰρ τῶν τοῦ
 τῶν ἀπόντων ὅσδε ἐν αὐτῇ μνημονεύοιμεν. εἰ δὲ
 ἐκεῖνο, πῶς αἰσθανόμεθα τὸ ἀπόν; εἴτ'
 ἔστιν ὁμοίον ὡς περὶ τύπος, ἢ γραφὴ ἐν ἡμῖν
 τούτου αὐτῶν. εἰ ὅ αἰσθητικῶν, διὰ τὴν αὐτῶν εἴη
 μνήμη ἐτέρου, ἀλλ' ὅτε αὐτῶν τούτου; ὅ γὰρ
 ἐνεργῶν, τῇ μνήμῃ θεωρεῖ τὸ πάθος τῶν τοῦ, καὶ
 αἰσθάνεται τούτου. πῶς οὖν τὸ μὴ παρὸν
 μνημονεύει; εἴη γὰρ αὐτῶν καὶ ὅσδε τὸ μὴ παρὸν καὶ
 ἀκρούει. ἢ ἔστιν ὡς ἐνδέχεται καὶ συμβαίνει τῶ-
 ρ; οἷον γὰρ τὸ ἐν ὧ πῖνακι γεγραμμένου ζῶον, καὶ
 ζῶον ἔστι ἐν εἰκῶν, τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῶν ὅσδε ἐστὶν ἀμ-
 φω. τὸ μὲν τοῖς εἰς οὐ τούτων ἐστὶν ἀμφοῖν καὶ
 ἔστι θεωρεῖν ὡς ζῶον, καὶ ὡς εἰκόνα. ὅ οὕτω
 ὅ ἐν ἡμῖν φάρασμα δεῖ ὑπολαβεῖν, καὶ
 αὐτὸ τὴν καθ' αὐτὸ εἶη θεωρημα, καὶ ἄλλου
 φάρασμα. ἢ μὲν οὖν καθ' αὐτὸ, θεωρημα
 ἢ φάρασμα ἐστὶν. ἢ ὅ ἄλλου, οἷον εἰκῶν ἐ μνη-
 μονεύμα. ὡς ὅτε ἐν ἐνεργῇ ἢ κινήσει αὐτῶν,
 αὐτῶν ἢ καθ' αὐτὸ ἐστὶ, τούτῃ * αἰσθητικῶν
 ἢ ψυχῇ αὐτῶν, οἷον νόημα τι, ἢ φάρασμα φαί-
 νεται ἐπελθεῖν. αὐτῶν ἢ ἄλλου, ὡς περὶ ἐν τῇ
 γραφῇ, ὡς εἰκόνα θεωρεῖ, καὶ μὴ ἐωρακῶς τὴν
 Κορίσκου, ὡς Κορίσκου ἐν τῶν ὅ ἄλλο τὸ πά-
 θος τὴν θεωρίας τούτης, ὅ ὅτε ὡς ζῶον γε-
 γραμμένον θεωρεῖ, ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ μὲν γὰρ,
 ὡς περὶ νόημα μόνον, τὸ δὲ ὡς ἐκ τῶν εἰκῶν, μνη-

A Nam, vt constat, scire oportet, affectionem
 quandam quæ picturæ similis habeatur, per
 sensum in anima, aut certè in parte corporis
 eam habente inuri: cuius habitum memo-
 riam esse dicimus. siquidem motus ille qui
 fit, quandam veluti figuram sensationis impri-
 mit, haud secus atque qui annulis figillant.
 Quocirca & in hisce quos præ affectione ali-
 qua aut ætate multiplex motus exercet, me-
 moria non fit, quasi motus & sigillum in am-
 nem profugum incidat. in aliis verò ne im-
 pressio quidem afformatur, alliniturque, ob
 partis quæ affectionem excipere debeat, alg-
 gorem, (inalgescit enim veterum ædificio-
 rum ritu,) duritiemque. Proinde tam pueri
 quàm senes, immemores sūt: propterea quòd
 alteri ob accretionem in quodam quasi fluxu
 sint: alteri, ob decretionem. Pari quoque mo-
 do carere memoria videntur, tum qui præce-
 leres & impendio volucres sunt, tum qui ad-
 modum tardi stupidique. nam hi quidem hu-
 midiores sunt quàm par sit, illi verò retorri-
 dios. Primi ergo, visorū impressionem ser-
 uare ac retinere non possunt: alteri, recipere.
 At si de memoria statuendum ita sit, utrūm
 C huiusce affectionis meminimus, an illius vn-
 de hæc profecta est? Nam si huius, nihil quod
 absens sit, meminisse possumus: si illius, qui
 fieri potest vt hanc sentiendo, eius memine-
 rimus quod non sentimus, quòdque abiun-
 ctum remotumque à nobis est? Item si ex ip-
 sius rei sensu quædā quasi pictura ac impres-
 sio in nobis relicta sit, curnam alterius, & non
 huius ipsius meminimus? nā qui meminit,
 hanc affectionem spectat, sentitque. Quò-
 nā igitur pacto meminisse potest eiusce quod
 præsens non sit? hoc enim modo cernere etiā
 & audire absentia liceret. An fieri potest, vt
 D hoc ipsum contingat, eueniatque? Vt enim
 animal depictum in tabula, & animal est &
 imago, & cū vnum idemque sit, vtraque
 est, sed tamē eorum ratio diuersa existit, con-
 siderarique potest & vt animal est & vt ima-
 go: sic & de phantasmate quod in nobis est,
 censere oportet, & ipsum quippiam in se, &
 alterius simulachrum esse. nam quatenus in
 se seorsumque spectatur, spectrum aut visum
 est: quatenus verò aliud refert, imago & mo-
 nimentum. Quare etiam cū idem animum
 vellicat ac laceffit, si quis ipsum in se, & vt sui
 E quippiam generis est, animo percipiat, quæ-
 dam veluti cōceptio aut visum succurrisse vi-
 detur. sin verò quatenus alterius est, & vt in
 pictura accidit, tāquam simulachrum & imi-
 tationem contempletur, eandemque tametsi
 antea nunquam Coriscum viderit, tanquam
 Corisci imaginem consideret: tum sanè
 considerationis huiusce conditio atque na-
 tura longè alia est quàm cū tanquam a-
 nimal depictum in animo spectat. hic e-
 nim mera conceptio euadit: illic quòd
 simulachrum alterius sit, monumentum.
 Et ob

γρ. φ. 311-
ωαι,

γρ. αἰσθη-
τικῶν